JURAJ ANDRASSY

EPIKONTINENTALNI POJAS

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

JADRANSKI INSTITUT
JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI

Urednik
Akademik IVO KRBEK

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

JURAJ ANDRASSY

EPIKONTINENTALNI POJAS

ZAGREB

1951

ČINJENICE

I.

UVOD

Poznato je, da se teritorijalna vlast države ne završava na njezinim morskim obalama, već da seže u more do neke određene granice. Prema shvaćanju, koje danas vlada, more — i to otvoreno more — slobodno je od vlasti bilo koje određene države. Međutim je djelomično protezanje državne vlasti na morski prostor potrebno zbog zaštite važnih državnih interesa obalne države na samom kopnenom području, a isto tako i zbog održavanja poretka u najbližem pojasu mora, u kojemu se ponajviše odvijaju promet i djelatnost vlastitih državljana. Zaštita političkih i gospodarskih interesa dovodi dakle nužno do toga, da se bar neki pojas uz obalu podvrgne vlasti obalne države.

U međunarodnom pravu razlikuju se tu danas unutrašnje vode i teritorijalno more. Unutrašnje vode su površine mora, koje su s kopnenim područjem neke države u tako tijesnoj vezi, da ta država ima najveći interes za njih, a povrh toga može ona zbog te tijesne veze i blizine obale potpuno vladati tim prostorom. Zato se takvi dijelovi mora smatraju sastavnim dijelom državnog područja. Ovamo se ubrajaju luke, sidrišta, zaljevi, unutrašnja mora, ušća rijeka. Teritorijalno je more pojas mora, koji se proteže uzduž cijele morske obale neke države u nekoj određenoj širini. Unutrašnja granica toga pojasa jest ili sama obala ili pak — gdje postoje unutrašnje vode — vanjska granica tih unutrašnjih voda. Za širinu teritorijalnog mora nije se do danas moglo stvoriti nikakvo opće pravno pravilo. Države se u tom pitanju nisu složile, a zahtjevi pojedinih država kreću se između tri i dvanaest milja.[1] Federativna Narodna Republika Jugoslavija odredila je svojim zakonodavstvom (Zakon o obalnom moru od 1. prosinca 1948.)[2] širinu teritorijalnog mora sa šest milja.

Što se tiče vlasti države nad teritorijalnim morem, danas pretežna većina drži, da je narav te vlasti jednaka za teritorijalno more kao i za samo kopneno područje države.[3] Uz brojne pisce priklonili su se tom shvaćanju Institut za međunarodno pravo i

studijska grupa Harvardova sveučilišta, a napose je ono došlo do izražaja na Haškoj konferenciji za kodifikaciju međunarodnog prava godine 1930. U smislu teorije suverenosti izjasnile su se vlade država, koje su sudjelovale na konferenciji, a i same rasprave na konferenciji kretale su se u istom pravcu. Sam nacrt konvencije, koji je izrađen na konferenciji, a koji nije dobio konačni oblik samo zbog neslaganja država o širini teritorijalnog mora, određivao je izrijekom: »Državno područje obuhvata pojas mora, koji se u ovoj konvenciji označuje nazivom teritorijalno more. Suverenost nad tim pojasom vrši se uz uvjete određene ovom konvencijom i drugim propisima međunarodnog prava.« Međutim su i prije toga neke kolektivne konvencije usvojile isto načelo. Prema čl. 1. Pariske konvencije o zračnoj plovidbi od 13. rujna 1919. razumijeva se pod državnim područjem i teritorijalno more, a prema čl. 1. Havanske konvencije o trgovačkom zrakoplovstvu od 20. veljače 1928. »Visoke stranke ugovornice priznaju, da svaka država ima potpunu i isključivu suverenost nad zračnim prostorom iznad njezina područja i teritorijalnih voda«.

Ipak ima i danas pisaca, koji se protive teoriji suverenosti. Među njima ističe se t. zv. teorija servituta, koju zastupa Albert de La Pradelle.[4] On smatra, da je more pod suverenošću zajednice država, koju shvaća kao pravnu osobu. More bi, dakle, bilo zajedničko vlasništvo čitavog čovječanstva. I onaj pojas, koji se naziva teritorijalnim morem, pripada toj zajedničkoj svojini (»res communis«), a obalne države nemaju na njemu nikakve vlastite nadležnosti, pače ni pravo isključivog ribolova. Na tom pojasu mora postoji samo niz služnosti u korist obalnih država, kao što su služnost neutralnosti, carinskog pregleda, zdravstvenog redarstva, a kao uzgredna i služnost obalnog ribarstva. La Pradelle prigovara teoriji suverenosti i to, što bi prema njoj teritorijalno more bilo jedan jedinstven pojas s određenom jedinstvenom širinom, dok u praksi postoji za svaki odnos druga granična crta prema otvorenom moru, već prema potrebi interesa, radi kojega postoji služnost. Među ostalima je protivnik teorije suverenosti i Strupp,[5] a u najnovije doba Scelle, koji tvrdi, da je teorija suverenosti pogrešna, da ne uzima u obzir stvarnost materijalnih činjenica i da predstavlja primjer pravne fikcije i nepravilne pravne tehnike, ali ipak priznaje, da ona odgovara današnjem stanju međunarodnog prava. »To se može žaliti, ali se ne može poricati. Može se samo željeti, ali bez iluzija, da bi došlo do izmjene«. Prema Scellu bilo bi ispravno uzeti, da je more »međunarodno javno dobro«, a nesumnjive i nužne nadležnosti obalnih država nalikuju na služnosti, što ih imaju zemljišta uz javne putove.[6]

Dok je danas neprijeporna vlast obalnih država nad unutrašnjim vodama i teritorijalnim morem (koje jugoslavenski zakon o obalnom moru od 1. prosinca 1948. zajedno označuje kao obalno more), sav je preostali dio mora slobodan i nije podvrgnut

vlasti nijedne države.[7] To načelo slobode mora, koje si je probilo put uz mnoge teškoće i borbe, smatra se kao jedna od velikih tekovina i kamen temeljac međunarodnog prava.[8] Ali to se more ne shvaća kao ničija stvar (res nullius) već kao zajedničko dobro (res communis omnium). Već su spomenuti La Pradelle (teorija o suverenosti zajednice država nad morem) i Georges Scelle (teorija o moru kao međunarodnom javnom dobru). Na temelju svoje teorije kompetencije (područje se shvaća kao prostor nadležnosti) Radnitzky dolazi do zaključka, da na moru postoji zajedništvo mjesne nadležnosti. To bi bila morska zajednica (Meeresgemeinschaft), u koju načelno pripadaju sve države, dakle i one, koje nemaju morske obale.[9]

Do daljeg prodiranja država u prostor slobodnog mora došlo je prije nekoliko desetaka godina.[10] Zbog brzine suvremenih pomorskih prometnih sredstava i intenziteta pomorskog prometa države su osjetile potrebu, da poduzmu mjere za zaštitu određenih važnih interesa i izvan pojasa teritorijalnog mora. Tako je došlo do pojma vanjskog pojasa (zone contiguë), u kome bi obalna država smjela vršiti pojedine mjere (na pr. carinsko i zdravstveno redarstvo, suzbijanje krijumčarenja alkohola u vrijeme prohibicionih zakona u Sjedinjenim Državama). Pravni odnosi toga pojasa nisu još određeni nekim ustaljenim običajem, pa zato države, koje žele nesmetano provoditi neke mjere u vanjskom pojasu, osiguravaju ugovorima priznanje drugih država. Tako su Sjedinjene države radi provođenja svojih zakona o prohibiciji sklopile ugovore s nizom država (t. zv. liquor treaties). I obalne države Baltičkoga mora sklopile su u Helsinkiju 19. kolovoza 1925. ugovor o suzbijanju krijumčarenja žestokih pića; u tom su ugovoru priznale jedna drugoj pravo, da u pojasu od 12 morskih milja primjenjuje svoje zakonodavstvo o tom predmetu.[11] Zahtjevi država dobili su već toliko određen oblik, da su na Haškoj kodifikacionoj konferenciji htjeli utvrditi širinu vanjskog pojasa, i to sa devet milja (povrh tri milje teritorijalnog mora). Ali koliko god većina država uvodi svojim propisima vanjski pojas, još ni danas nije taj pojas opće priznat, jer neke države vrlo uporno traže strogo ograničenje jurisdikcije obalnih država na teritorijalno more, i to u što užim granicama. Dokaz tome imamo baš sada u parnici, koja se vodi između Velike Britanije i Norveške zbog opsega teritorijalnog mora pred Međunarodnim sudom u Haagu (spor se vodi o temeljnoj crti, od koje valja računati pojas teritorijalnog mora). Već spomenuti jugoslavenski zakon o obalnom moru (čl. 8.) određuje vanjski pojas u širini od četiri milje. U tom pojasu mogu nadležni organi, da bi zaštitili carinske interese i sigurnost obala, u slučajevima opravdane sumnje vršiti pregled brodskih papira, a ako je potrebno i pretragu broda strane zastave, zatim vršiti nadzor i poduzimati mjere ograničavanja, koje su potrebne za zaštitu morskog blaga. Po čl. 4. Općeg zakona o

morskom ribolovu (Službeni list od 18. II. 1950.) »U obalnom moru Federativne Narodne Republike Jugoslavije, kao i u morskom pojasu u širini od četiri nautičke milje, računajući od vanjskog ruba teritorijalnog mora Federativne Narodne Republike Jugoslavije, prema otvorenom moru, strani državljani ne mogu vršiti ribolov, u koliko nije drukčije određeno zakonom ili međunarodnim ugovorom ili konvencijom, koje je zaključila Federativna Narodna Republika Jugoslavija«. Taj stav Jugoslavije s obzirom na isključiva prava u vanjskom pojasu priznat je u jugoslavensko-talijanskom sporazumu o ribarenju talijanskih ribara u jugoslavenskim vodama, koji je potpisan u Beogradu 13. travnja 1949.[12]

Međutim, koliko se i priznaje postojanje vanjskog pojasa, većina smatra, da je on dio otvorenog, slobodnog mora, dok se za teritorijalno more sve općenitije uzima da je podvrgnuto izravnoj suverenosti obalne države. Tako postoji još uvijek prema mišljenju te većine oštra crta, koja dijeli slobodno more s jedne strane i državnoj vlasti podređeni uski pojas mora uz obalu s druge strane.

Tek prije nekoliko godina pojavila se nova tendencija proširivanja državnog utjecaja na vrlo velike prostore izvan teritorijalnog mora. Radi se o pojavi, koja — prema riječima kolumbijskog pravnika Yepesa — može da se svrsta među velike događaje u povijesti međunarodnog prava.[13] Ti zahtjevi, koji su mnogo širi od dosad prihvaćenih pojmova teritorijalnog mora i vanjskog pojasa, nadovezuju se na prirodnu pojavu kontinentalnog ruba i na geografski pojam epikontinentalnog mora. Prirodni momenti i geografski pojmovi, koji tu dolaze u obzir, vrlo su važni za pravilno rješavanje pravnih problema, što su se pojavili koliko u praksi, toliko i u teoriji. I tu se potvrđuje iskustvo, da potreba pravnog reguliranja nastaje tek onda, kada se neki geografski prostor ili neko dobro mogu gospodarski upotrebiti.

II.

OPIS POJAVE. NAZIVI I POJAM

Prirodna pojava pitanja, koje proučavamo, nalazi se u izvjesnoj konfiguraciji morskoga dna, koju su geografi već odavno zapazili. Proučavajući dubinske odnose morskoga dna oni su opazili, da se morsko dno u neposrednoj blizini obale spušta postepeno i vrlo lagano, a onda, u nekoj većoj ili manjoj udaljenosti od obale naglo pada u veće dubine. »Kontinenti su na cijeloj svojoj širini okruženi neznatno naklonjenom platformom, iza koje počinje nagli pad prema velikim dubinama«. Profesor Bourcart, koji tim riječima opisuje pojavu, napominje, da osim nestalnog prijelaza, što ga predstavlja morska obala (a koji se stalno pomiče zbog plime i oseke), postoji drugi prijelaz, koji rastavlja područje

kopna od područja mora.[1] Tako postoji u konfiguraciji morskoga dna neka stepenica, koja dijeli morsko dno u dva dijela. Obali bliži dio, koji ima malu dubinu, tvori kao neku podvodnu ploču, na kojoj počiva nadmorski dio zemaljske površine. Zato zovu neki stručnjaci taj dio morskoga dna kontinentalnim podnoškom ili pločom. Od različitih naziva u stranim jezicima najraširenija je engleski naziv shelf, koji se upotrebljava često i u drugim jezicima. Od mnogih izraza, što ih je upotrebila naša stručna literatura, čini se najpogodnijim izraz »kontinentalni rub«.[2]

Svaki kontinent i mnogi otok na Zemlji posjeduje svoj kontinentalni rub. Pojava je, dakle, općenita. Ali postoje razlike u dva pravca, što se tiče dubine i što se tiče širine.

1) Nije svuda ista dubina, na kojoj dolazi do strmijeg rušenja morskog dna. To je t. zv. kontinentalni slaz i predstavlja kraj kontinentalnog ruba. U starije vrijeme uzimali su kao granicu kontinentalnog ruba crtu, gdje dubina doseže 200 metara (izobata od 200 metara). Thoulet kaže (1895): »Kontinentalni rub je prostor podmorskog dna između obale i izobate od 200 metara ili 100 hvati.[3] Ali ta izobata od 200 metara ne samo da nije pouzdana, kako kaže Bourcart,[4] nego valja reći, da tek uglavnom odgovara stanju stvari, ali da ima mnogo i znatnih izuzetaka. Dodavajući svoja opažanja istraživanjima drugih stručnjaka Vladimir J. Novák kaže: »Dosad raspoloživi podaci daju vjerojatnost, da je dubina graničnog pojasa[5] ponajvećma 100—200 metara... Ma da te brojke vrijede za većinu šelfova, izuzeci su dosta brojni, uglavnom uz obale polarnih i subpolarnih krajeva. Zimmermann kaže, da kod Antarktičkog šelfa dubine idu od 250 do 650 metara (Régions polaires australes, Géographie universelle, 10, 1910, str. 306), ali time valjda misli na dubinu graničnog pojasa. Analogna zona istočno od Groenlanda leži u dubini od 300 ili 400 metara, a na zapadnoj obali Skandinavije u pravilu znatno skače između 80 i 300 metara (Nansen, The bathymetrical features of the North Polar Basin with a discussion of the continental shelves and previous oscillations of the shore-line, The Norvegian North Polar Expedition 1893—1896, Scientific results, vol. 4, str. 36). Na sjeveru tog poluotoka morsko dno silazi do dubine od 650 metara bez ikakva osjetljivog prekidanja u laganom padu (osim nekoliko podmorskih kanala). Velik dio polarnog basena na sjeveru Evrope sve do Spitzberga ima manju dubinu od 500 metara. Uz istočnu obalu Labradora vanjski se kraj šelfa nalazi kod 300—400 metara. Nasuprot tome široki šelf na sjeveru Sibirije, koji se proteže prema sjeveru na 400—600 kilometara, odrezan je naglim slazom na dubini od neko 100 metara (Nansen str. 19). Znatan izuzetak izvan polarnih mora nalazi se uz sjeveroistočnu obalu Australije, u kraju Velikog Australskog Grebena. Između 14. i 22. stupnja južne širine morsko dno silazi bez osjetljivog prekida do 1100 metara i do još većih dubina«.[6]

Uz takvo stanje stvari ne može se prihvatiti prije navedena Thouletova definicija. Pravo ima Bourcart, kad kaže, da je jedina točna definicija kontinentalnog ruba, ako se ograniči između obale i prvog znatnog loma u spuštanju morskog dna, bez obzira na dubinu.[7]

Prikazali smo ta odstupanja i izuzetke malo potanje zbog toga, što nam oni pokazuju, da pojava kontinentalnog ruba može istina biti polazna točka za postavljanje zahtjeva pojedinih država, ali da nije zgodna da bude isključiva podloga za pravno rješenje problema, koji se nameću u sadašnjosti, i za formuliranje pravnih propisa, koji su za to potrebni.

2) Kontinentalni rub može da se proteže u širinu tek nekoliko kilometara od obale, a može i da seže na stotine kilometara duboko u otvoreno more. Tako je na pr. kontinentalni rub uz zapadnu obalu Južne Amerike ili uz istočnu obalu Filipina vrlo uzak, dok istočna obala Azije, sjeverne obale Sunda otočja i Australije, Britanski otoci, zemlje uz Behringovo more i Sibirija imaju vrlo širok kontinentalni rub. Kao opće pravilo, od kojega postoje dakako izuzeci, može se uzeti, da uz strme obale morsko dno naglije pada, a da se široki kontinentalni rubovi nalaze uz one dijelove kontinenta, koji se položitije spuštaju prema moru.

Posljedica je te pojave, da su pojedini dijelovi kontinentalnog ruba vrlo različitog opsega. Sibirski kontinentalni rub dosiže opseg od 2,000.000, kontinentalni rub Sunda otočja 1,850.000 četvornih kilometara, a nekoliko njih obasežu po milijun četvornih kilometara.[8]

Time smo opet upoznali jednu važnu okolnost za pravno rješenje: kontinentalni rub je nejednako razdijeljen uz obale pojedinih država, tako da jedne imaju obilat kontinentalni rub, a druge ga gotovo i nemaju.

Još treba da se časom zadržimo kod nekih dijelova mora, koji su zapravo zaljevi većih mora. Tu uopće nema većih dubina, kao na pr. u Baltičkom moru i u Perzijskom zaljevu. Po shvaćanju nekih te se pličine uopće nemaju smatrati kao kontinentalni rub. To je shvaćanje dovelo do male zabune u samom radu Komisije za međunarodno pravo.[9]

Što se tiče Jadranskog mora, ono u svom sjevernom dijelu nije nigdje dublje od 200 metara osim jedne dosta uske poprečne udubine na potezu između Šibenika i Pescare, ali i tu je najveća dubina 243 metra. Takvih dubinskih enklava, koje su odasvud okružene manjim dubinama bit će i drugdje. Tu pojavu treba također uzeti u obzir kod pravnog rješavanja problema. Tek južni dio Jadranskog mora (južno od širine Dubrovnika) pokazuje tipičnu pojavu kontinentalnog slaza, t. j. strmo padanje dubine.

Pod pojam kontinentalnog ruba ne pripadaju oni prostori, gdje morsko dno ne pokazuje veću dubinu od 200 metara, ali koji se ne nastavljaju ni na kakvo kopno, već su odasvud okruženi većim dubinama. Takvih pličina ima na različitim mjestima. Najznatnija i najveća je Saya da Malha u zapadnom dijelu Indijskog oceana. U Tihom oceanu je velika pličina (duga oko 150 km) istočno od otoka Revilla Gigedo (120° zapadne dužine i 20° sjeverne širine). Na jugu Amerike su veće pličine istočno (Burdwood Bank) i jugozapadno od Ognjene zemlje. Gospodarski problemi, koji zahtijevaju pravno rješenje položaja kontinentalnog ruba, postoje i kod tih pličina, pa će o tome biti još kasnije govora.

Kontinentalni rub obaseže ukupno oko 29 i pol milijuna četvornih kilometara ili okruglo 8% cjelokupne površine mora.[10]

Ali u toj površini su uračunani i prostori, koji pripadaju teritorijalnom moru, odnosno unutrašnjim vodama pojedinih država. Ipak se tu radi o golemim površinama, napose kod pojedinih država. Površina kontinentalnog ruba Sjedinjenih Država iznosi 1,800.000 četvornih kilometara, a površina kontinentalnog ruba Meksika 429.000 četvornih kilometara.[11]

Postoje različite teorije o tome, kako je nastao kontinentalni rub. Kako one djeluju na shvaćanje o naravi kontinentalnog ruba, a time posredno utječu i na stajališta o pravnom rješenju, treba da se ukratko pozabavimo i tim pitanjem. Stručnjaci nisu složni o načinu, kako je nastao šelf.[12] Neki tvrde, da je on stvoren djelovanjem morske abrazije (Richthofen, Haug, Buchanan). Drugi vele, da je kontinentalni rub nastao taloženjem (sedimentacijom) nanosa, koji su doplavljeni s kontinenta (Murray). Novák dopušta ta dva načina samo kao sekundarnu, lokalnu komponentu u stvaranju kontinentalnog ruba. Prema Wegenerovoj teoriji o postanku kontinenata, kontinentalni je rub dio sialske kontinentalne mase. On je skrajnji okrajak te mase, koji je utonuo u more vjerojatno zbog težine kontinenata. Vrlo je dobro potkrijepljena i od nekih drugih autoriteta prihvaćena[13] teorija češkog učenjaka Nováka, iznesena u djelu, koje je u toku ovoga prikaza već više puta spomenuto. Novák tvrdi, da je u davna vremena[14] razina mora bila znatno niža nego danas. Na kopneni prostor uz more kao i na morsko dno neposredno kraj obale djelovale su prirodne sile erozije, odnosno abrazije dovoljno dugo, da su stvorile površinu s vrlo laganim padom, koja je kasnije preplavljena morem do veće visine, i to je današnji kontinentalni rub. Time se razjašnjuje i okolnost, da širina kontinentalnog ruba vrlo često odgovara konfiguraciji susjednog kontinenta, tako da je rub uz strme obale razmjerno uzak, a rub uz položitije obale mnogo širi. Ujedno tvrdi Novák, da je cjelokupni kontinentalni rub nastao u istoj geološkoj periodi (osim lokalnih pojava nastalih novijom abrazijom i sedimentacijom, kao na ušću Amazonke, Nigera, Gangesa).

I teorijski stav o naravi kontinentalnog ruba nije bez interesa za rješavanje s njime povezanih pravnih problema. Općenito se smatra, da kontinentalni rub pripada susjednom kopnu i da granica kopnene mase započinje tek na vanjskom kraju kontinentalnog ruba. To se potkrepljuje isto tako razlozima morfo-

logije kao i razlozima teorija o postanku ruba. »U morfološkom pogledu šelf ne bi pripadao podmorskom dnu, nego susjednom kopnu, komu je on neka vrsta predstepena. Spoljašnja granica šelfa, obično izobata od 200 m, a u nekim slučajevima i od 400 m, označuje nekadanji rub kopnenih masa« — kažu Mardešić-Riboli.[15] Isto kaže i Ercegović: »U morfologijskom pogledu šelf pripada susjednom kopnu i spoljašnja njegova granica označuje nekadašnji rub kopnenih masa«.[16] Od teorija o postanku kontinentalnog ruba najjasnije ističe jedinstvo ruba s kopnom Wegenerova teorija. I Novák kaže: »Općenito se uzima, da je donja granica kontinentalnog ruba prava granica između oceanskih dubina i kontinentskih uzvisina«.[17]

Iz morfologijskog jedinstva kontinentalnog ruba sa susjednim kopnom zaključuje se, a iskustvo to i dokazuje, da se u podzemlju kontinentalnog ruba kriju ista prirodna bogatstva, što se nalaze u utrobi susjednog kopna, pače da nalazišta tih prirodnih bogatstava tvore izravni nastavak nalazišta kopnenog podzemlja. Vidjet ćemo, da ta okolnost ulazi u argumentaciju interesiranih faktora kod pitanja o pravnom uređenju odnosa kontinentalnog ruba.[18]

Znanstveni naziv i pojam kontinentalnog ruba točno su određeni. Manje je određen naziv epikontinentalno more, koji također susrećemo u nekim međunarodnim aktima, kojima ćemo se baviti. Iz tih akata izlazi, da je to širok pojas morske površine, koja okružuje kontinente. Neki od tih akata govore i o epikontinentalnom moru oko otoka. Iz spomenutih se akata ne vidi, koliki je opseg onoga pojasa, što ga nazivaju epikontinentalnim morem, t. j. koja je širina toga pojasa. Iz nekih od tih akata može se naslućivati, da bi to bilo ono more, koje se prostire nad kontinentalnim rubom, ali vidjet ćemo, da se kod toga ne misli uvijek na kontinentalni rub, kako ga određuju geografi. U samoj geografskoj znanosti nema izraz epikontinentalno more određenog značenja, kao što ga ima kontinentalni rub.

Ipak su i jedan i drugi naziv (kontinentalni rub i epikontinentalno more) geografski nazivi i pojmovi. U daljem raspravljanju pravnih problema vidjet ćemo, da se zahtjevi država odnose na prisvajanje, odnosno vršenje vlasti u nekom prostoru, koji se u nekim aktima veže za spomenute geografske pojmove, ali se ipak od njih razlikuje. Osim toga vidjet ćemo, da se pravno uređenje postavljenih problema u pojedinostima mora udaljiti od geografskih pojmova, ukratko, da pravno uređenje dovodi zapravo do kristaliziranja nekog novog prostora, koji je objekt pravnih propisa, ali se ne pokriva s prostorima, koji se u geografa nazivaju kontinentalnim rubom ili epikontinentalnim morem. U prvom redu ne ulazi u prostor, koji ćemo dalje proučavati, onaj pojas kontinentalnog ruba, što se nalazi najbliže samoj obali (unutrašnje vode i teritorijalno more). Za prostor, što će po novim pravilima međunarodnog prava, koja su sada u diskusiji i nastajanju, biti podvrgnut nekoj vlasti obalnih država, treba stvoriti

i odgovarajući naziv. Mislim, da bi za to dobro poslužio izraz epikontinentalni pojas, dakako uz uvjet, da se u pravilima, koja će se izraditi — eventualno putem međunarodne kodifikacije —, točnije odredi, što se misli pod tim nazivom.

Prema tome, mi ćemo u toku ove rasprave upotrebljavati izraz »epikontinentalni pojas« kao oznaku za novi međunarodnopravni pojam onoga prostora, koji je podvrgnut posebnoj vlasti obalne države, a obuhvata dijelove morskog dna i podzemlja izvan granica teritorijalnog mora. Ujedno ćemo radi kratkoće katkada govoriti o podmorju, a to bi bio skupni naziv za morsko dno i podzemlje.

III.

STVARNA PODLOGA PROBLEMA EPIKONTINENTALNOG POJASA

Ma da su naziv i pojam kontinentalni rub i epikontinentalno more usko povezani, ipak ima razlika s obzirom na gospodarske interese, koji predstavljaju stvarnu podlogu pitanja epikontinentalnog pojasa. Ako se govori o kontinentalnom rubu, misli se u prvom redu na morsko dno i podzemlje, dok se kod epikontinentalnog mora misli ponajprije na more i ono, što se u njemu nalazi. U prvom se slučaju interes koncentrira na iskorišćivanje bogatstva utrobe zemlje (petrolej i t. d.), dok se u drugom slučaju radi o iskorišćivanju ili bar o čuvanju (opet radi razumnog iskorišćivanja) bogatstva, koje se nalazi u samom moru, u prvom redu riba.

Već je u uvodu istaknuto, da se pitanje epikontinentalnog mora i kontinentalnog ruba pojavilo tek u najnovije doba. Do toga je došlo zbog usavršavanja tehnike iskorišćivanja svih mogućih prirodnih bogatstava. Što se tiče epikontinentalnog pojasa odlučno je usavršenje tehničkih mogućnosti na području ribolova i na području dobivanja petroleja. Osim toga je znanost otkrila nove mogućnosti za upotrebu raznih tvari, što se dobivaju iz mora, s morskog dna ili iz utrobe morskog podzemlja, a tehnika je pronašla ili usavršila načine njihova dobivanja i iskorišćivanja.

U starije se doba ribolov vršio na razmjerno primitivan način. Kraj toga načina ribolova činilo se, da je bogatstvo mora u ribama neiscrpljivo. Prirodno množenje ribe obilato je nadomještavalo one količine, koje je čovjek mogao nalovitl. Ali to je stanje već dosta dugo prestalo. Usavršavanjem ribolovnih sprava i metoda čovjek je postao sposoban, da nalovi toliko ribe, koliko se prirodnim množenjem ne može naknaditi, tako da može posve uništiti i istrijebiti ribu u onim prostorima, gdje lovi.[1] Proučivši životne uvjete i kretanje ribe u moru, ljudi znadu danas približno točno, gdje će i kada će moći naloviti najveću količinu ribe s najmanjim trudom. Tako je došlo do potrebe, da se ribolov uredi na

način, kako se ne bi umanjilo bogatstvo riba u moru i time za budućnost oslabili izgledi za dobivanje potrebnih količina te vrste hrane.

Pojedine države regulirale su ribolov, ali njihova vlast naredivanja i nadzora prestala bi po propisima općeg međunarodnog prava na granici teritorijalnog mora. Zbog toga u novo doba zahtjevi za proširenjem vlasti obalne države, i to bilo proširenjem pojasa teritorijalnog mora, bilo dodavanjem vanjskog pojasa (zone contiguë), bilo, napokon, postavljanjem zahtjeva za novim pojasom epikontinentalnog mora. Pitanje zaštite ribnog bogatstva u moru ograničuje se baš na onaj prostor, gdje postoje povoljni uvjeti za život i razvitak obilatog broja ribe, a to je more razmjerno male dubine. »Vode, što pokrivaju kontinentalni rub«, veli se u deklaraciji Argentine od godine 1946., kojom ćemo se kasnije potanko baviti, »tvore epikontinentalno more, za koje je značajna izvanredna biološka aktivnost zbog utjecaja sunčanog svjetla, koje potiče život bilja (na pr. alga, mahovina i t. d.) i život nebrojenih vrsta životinja, a oboje se može industrijski iskorišćivati«. Doista, djelovanje insolacije ne dopire u dovoljnoj jakosti do većih morskih dubina. U vodama manje dubine razvija se pod utjecajem povoljnih prilika obilati plankton, koji je neophodna hrana za više vrste morske faune. Tako se na morskim pličinama nalaze one vrste ribe, koja služi kao hrana, i to u tako velikim količinama, da se ribolovom namiče svake godine znatan dio prehrambenih sredstava. »U dubinama izvan kontinentalnog slaza nije se nikada razvio velik ribolov niti ima ikakve nade za nj«.[2] Razlog je tome, što iako u svim dubinama oceana živi mnogo vrsta ribe, one većinom nisu dobre za ljudsku hranu, a po broju individua zaostaju kud i kamo iza onih vrsta, koje se nalaze na morskim pličinama, pa se već zato lov tih vrsta ne bi isplatio. S tim u vezi dolazi do dalje razumljive pojave. U dijelovima mora, gdje je kontinentalni rub razmjerno uzak, riba se stisla na uži pojas, pa je zato ribolov u tim predjelima obilatiji. Naprotiv, gdje je rub širi, riba se više porazdijeli po širokim prostorima mora, pa ondje ribolov više zavisi od dobre ili zle sreće. Zbog toga će ribari u većem broju dolaziti da love uz obale s uskim kontinentalnim rubom. Uz domaće ribare, državljane obalne države, naći će se na tim obilnijim ribolovnim površinama i strani ribari, jedino im obalna država može zabraniti — i redovno zabranjuje — ribolov u teritorijalnom moru, jer opće međunarodno pravo priznaje obalnim državama pravo, da ribolov u teritorijalnom moru osiguraju isključivo vlastitim državljanima.[3] Ali i kad se ribolov stranih ribara ograniči na prostor kontinentalnog ruba izvan teritorijalnog mora, ipak imadu od toga domaći ribari štetu, jer im stranci mogu naloviti mnogo ribe izvan teritorijalnog mora ne držeći se propisa o zaštiti ribolova, koji vrijede u teritorijalnom moru, pa tako mogu prekomjernim i neracionalnim lovom ugroziti opstanak ribe u onom predjelu i na taj način lišiti buduća

pokoljenja važnog izvora prehrane. Zato je razumljivo, da države, kojih obale leže uz bogatije ribolovne predjele mora, žele proširiti svoje teritorijalno more, ili inače zaštititi interese svojih ribara i prehranu svoga pučanstva.[4] Najpotpunija zaštita tih interesa može se ostvariti tek onda, kad se uvedu potrebne normativne i nadzorne mjere za cijelo ribolovno područje, dakle i za one dijelove mora, koji leže nad kontinentalnim rubom, ali ne pripadaju obalnim vodama bilo koje države. Tu su otvorena dva puta: jedan je put međunarodno uređenje, i to ili sporazumom sa svim interesiranim državama ili općim (kolektivnim) ugovorom, a drugi jednostrano protezanje vlasti obalne države u bilo kojem obliku sve do granica kontinentalnog ruba. Vidjet ćemo kod analize proglasa Sjedinjenih Država, da se u praksi ide obim putovima tražeći međunarodni sporazum za ribolovna područja zajedničkog interesa, a protezanje vlasti obalne države za one predjele, gdje se interesi ribara obalne države ne susreću s drugim ribolovnim interesima.

Iako je pitanje ribolova i njegova reguliranja u tom predmetu najvažnije, ipak ne smijemo zaboraviti, da ima i drugih interesa na pojedinim točkama, kao na pr. vađenje bisera, koralja, spužve i t. d.

I u drugom je pravcu najnoviji napredak tehnike primakao kontinentalni rub interesu ljudi. To je tehnička mogućnost, da se petrolej dobiva i iz izvora, koji se nalaze ispod morskog dna. Tu se radi o golemim mogućnostima. Profesor Stanford-sveučilišta Leveson drži, da se dvije trećine svih petrolejskih rezerva nalaze ispod mora.[5] Američki geolog Pratt računa, da se u podzemlju kontinentalnog ruba krije više od 160 milijarda tona petroleja, a to je 300 puta toliko, koliko danas iznosi svjetski godišnji potrošak petroleja.[6] Radi traženja petroleja i iskorišćivanja otkritih izvora vrše se bušenja pomoću naročitih naprava izravno s morske površine. Zasad je to uspjelo kod razmjerno malih dubina, naročito u Americi, u Sovjetskom Savezu i uz obale Sjevernog Bornea.[7] Hudson je u raspravama Komisije za međunarodno pravo spomenuo, da su na jezeru Maracaibo crpli petrolej na više od 100 stopa (30 metara) dubine.[8] Nema sumnje, da će tehnika brzo uznapredovati, tako da će sve veći broj izvora petroleja u epikontinentalnom pojasu biti pristupačan ljudskom iskorišćivanju. Postoje već planovi za naprave (prof. Shrewsbury), koje bi dopuštale, da se vrše bušenja u dubini morskog dna od preko 300 metara.[9] No usprkos teoretskoj mogućnosti bušenja na tako velikim dubinama iskorišćivanje će se još dugo vremena ograničiti na manje dubine, gdje se uspjeh može postići s manjim ulogom truda i troškova. Isto će tako sigurno doskora doći na red, da se također iskorišćuje drugo rudno blago morskog podzemlja.

Iako su napomenuta dva područja ljudskih interesa, ribolov i podzemno rudno blago (zasada petrolej), odlučni motiv za iznošenje i raspravljanje problema o pravnom položaju epikontinen-

talnog pojasa, ipak ne smijemo zaboraviti ostale koristi, koje može čovjek crpsti iz mora. Tu dolazi u obzir industrijsko iskorišćivanje energije valova, plime i oseke, razlike u temperaturi pojedinih slojeva mora. Zatim se iz mora mogu vaditi različite vrijedne tvari kao magnezij, brom i t. d.[10] Napredak tehnike dopušta, da se misli i na iskorišćivanje podmorskog biljnog svijeta, pače na uzgajanje (u svrhu iskorišćivanja) različitih hranjivih biljaka, kao proteinima bogatih alga i biljne hrane korisne za uzgoj nekih životinja, kao na pr. tuljana, koji su opet traženi zbog svoga krzna. Misli se, da bi se obradivanjem jednog hektara oceanskog dna mogao polučiti prinos sto puta veći od prinosa jednog hektara plodne zemlje.

Iz svega navedenoga vidi se, da gospodarski momenti zahtijevaju, da se počne s pravnim uređivanjem odnosa epikontinentalnog pojasa, da su znatna izmjena i napredak u proizvodnim snagama otvorili čovječanstvu nove, dosad neprístupačne (ili samo u ograničenoj mjeri pristupačne) prostore i time doveli do jagme za podjelom tih prostora.

IV.

PRVI TRAGOVI ZAHTJEVA NA EPIKONTINENTALNI POJAS

Ne ćemo opisivati nastojanje država, da prošire svoju vlast što dalje u pravcu otvorenog mora. Ta su nastojanja dovela do žestokih rasprava i sporova oko širine teritorijalnog mora,[1] oko baze za njegovo određivanje[2] i oko vanjskog pojasa (zone contiguë). Spomenut ćemo, da se u tim raspravama više puta dotakao pojam kontinentalnog ruba. Tako je španjolski ribolovni stručnjak Odon de Buen predlagao već godine 1916. na kongresu za ribarstvo u Madridu, da se teritorijalno more protegne do granica kontinentalnog ruba. Time bi države dobile mogućnost, da svojim propisima urede ribolov u tom prostoru i tako spriječe pustošenje ribnog bogatstva. Već je prije spomenuto, kako su ribolovni interesi koncentrirani baš na one morske prostore, koji prekrivaju kontinentalni rub. Međunarodni ribolovni kongresi također traže, da se širina teritorijalnog mora protegne do 15 milja, pa bi na taj način kontinentalni rub bio većinom uključen u teritorijalno more.[3] Ali ima i drugih glasova, koji traže da se cijeli kontinentalni rub uklopi u pojas teritorijalnog mora. Napose je Argentinac profesor Suarez još godine 1918. tražio, da se kontinentalni rub uključi u teritorijalne vode zato, jer je to prostor biološki povoljnih uvjeta za ribu. Kao referent pododbora za pitanje o iskorišćivanju morskog bogatstva Suarez je u toku pripremnih radova za kodifikacionu konferenciju od godine 1930. predlagao, da se granica teritorijalnog mora protegne na cijeli kontinentalni rub uz potrebne ispravke s obzirom na mjesne prilike.[4]

Kontinentalni rub pojavljuje se prvi put u službenom državnom aktu u deklaraciji ruske carske vlade od 29. rujna 1916.,[5] u kojoj se postavlja zahtjev na otoke Henriette, Jeannette, Bennett, Herald i Ujedinenie, koji leže uz sjevernu obalu Sibirije, a zajedno s Novosibirskim otocima, otokom Wrangel i drugima uz azijsku obalu Ruskog carstva tvore »produženje kontinentalnog ruba Sibirije prema sjeveru« (une extension vers le nord de la plateforme continentale de la Sibérie). Tu je notifikaciju potvrdila i ponovila sovjetska vlada u svome memorandumu od 4. studenoga 1924.[6] Napokon je Prezidium Središnjeg izvršnog komiteta SSSR izdao 15. travnja 1926. naredbu, kojom se »proglašuju područjem Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika sve zemlje i otoci, koliko otkriti, toliko i koji bi se u budućnosti mogli otkriti«. Dekret se odnosi na sve zemlje i otoke, što se nalaze između sjevernih obala Sovjetskog Saveza i sjevernog pola u sektoru, koji je sa strane omeđen meridijanima 32° 4′ 35″ istočne dužine i 168° 49′ 30″ zapadne dužine.[7] Tu je naredbu Litvinov notificirao vladama svih država. Ona se više ne poziva na postojanje kontinentalnog ruba, nego postavlja svoje zahtjeve na temelju poznate teorije sektora, koja se primjenjivala na krajeve Arktika i Antarktika.

Briga za očuvanje ribolova dovela je do dva prijedloga u američkom kongresu nešto prije početka Drugog svjetskog rata. Nas ovdje naročito zanima prijedlog iz godine 1938., što ga je podnio senator Copeland. On tu veli, da plitke dubine Behringova mora treba smatrati kao neznatno preplavljen rub američkog kontinenta, te da su stručnjaci geolozi izrekli, kako taj dio Behringova mora nema značajke pravog oceana i kako je kontinentalni rub samo jedna od mnogih naplavina obale. Budući da postoji potreba zaštititi rudno blago, ribarstvo i životinjski svijet u tom predjelu, predlaže Copeland zakonski nacrt, koji bi proglasio, da se vlast Sjedinjenih Država proširi na sve vode i preplavljeno tlo uz obalu Alaske, što leži unutar granice kontinentalnog ruba, a ta granica bila bi otprilike kod dubine od 100 hvati. Protiv toga prijedloga i prijedloga zastupnika Dimonda, koji ide za protezanjem isključivog prava ribolova u tim vodama, ustao je profesor Jessup, koji kaže, da je potpuno jasno, da bi stvaranje takvog zakona kršilo tradicionalnu slobodu mora, i dodaje, da države nemaju nikakvo pravo, da isključe strance od ribolova u otvorenom moru.[8]

V.

SUVREMENI ZAHTJEVI NA EPIKONTINETALNI POJAS

1) Prvi efektivni zahvat protezanjem vlasti izvan teritorijalnog mora izvele su u sadašnjosti Velika Britanija i Venezuela. Taj se slučaj odnosi na zaljev Paria, koji leži između kopnenog

područja Venezuele i otoka Trinitad, britanske kolonije. Zaljev je dug neko 70 milja, širok 35 milja, a ulazi u zaljev široki su 6 i 10 milja. Dubina mora u zaljevu nije velika. Velika Britanija i Venezuela sklopile su u Caracasu 26. veljače 1942. ugovor o tom zaljevu,[1] a tom je zgodom Velika Britanija paralelnim ugovorom napustila svoj zahtjev na otok Patos, što leži uz zapadni ulaz u zaljev. Objekt ugovora su »podmorski prostori« zaljeva, koji leže izvan dosega teritorijalnog mora obiju ugovornih stranaka, pa ugovor izrijekom ističe, da ne dira u status otoka, otočića i hridi iznad morske razine zajedno s njihovim teritorijalnim vodama (čl. 5). Izraz »podmorski prostori« obuhvata morsko dno i podzemlje, što se prostiru ispod slobodnog mora zaljeva Paria (čl. 1). Stranke su izjavile u čl. 6. ugovora, da se ničim ne dira u status voda zaljeva kao ni prava prolaza ili plovidbe po morskoj površini izvan teritorijalnih voda. Napose se stranke obavezuju, da instalacije, što bi se eventualno podigle u moru, ne smiju zatvoriti ili smetati prolaz po slobodnom moru. Instalacije moraju biti tako izgrađene, smještene, označene i osvijetljene, da ne predstavljaju opasnost ili zapreku za brodarstvo. Samo razgraničenje »podmorskih prostora« izvedeno je idealnom crtom (koja se kasnije imala u naravi točno odrediti i na zgodan način označiti), koja je podijelila te prostore na dva dijela. Svaka ugovorna stranka izjavljuje prema suugovornici, da ne će stavljati nikakvih zahtjeva na suverenost ili kontrolu nad dijelom, koji leži s protivne strane utvrđene crte. Stvarno su obje stranke vrlo brzo izvršile formalnu aneksiju prostora, što su si ih među sobom osigurale ugovorom, Venezuela zakonom od 12. srpnja 1942., a Velika Britanija dekretom (Order in Council) od 6. kolovoza 1942., kojim su ti prostori (oko 6.580 km²)[2] pripojeni Trinidadu. Već se iz samog ugovora može zaključiti, da se u podzemlju zaljeva nalaze petrolejski izvori, koji se namjeravaju iskorišćivati. U čl. 7. obvezuju se naime stranke ugovornice, da će izvršiti sve praktične mjere, kako bi spriječile, da iskorišćivanje njihovih podmorskih prostora ne uzrokuje zagađivanje teritorijalnih voda uljem, muljem ili čim drugim, a u čl. 8. obvezuju se, da će pri izdavanju koncesija za iskorišćivanje podmorskih prostora predvidjeti odredbe, kojima bi se osiguralo, da koncesionari postupaju prema navedenim propisima ugovora te da se za to služe modernim uređajem. Treba spomenuti, da se u ugovoru ne spominje kontinentalni rub. Za razliku od drugih akata, koje ćemo sada navesti, tu se radi o dvostranom ugovoru, ali samo protezanje vlasti izvršeno je jednostranim aktima, a prema trećim državama radi se uopće o jednostranom aktu.

2) Ali tek godine 1945. započinje dugi niz izrijekom postavljenih zahtjeva na epikontinentalni pojas. Taj niz otvaraju Sjedinjene Države. Nekoliko nedjelja iza kapitulacije Japana, 28. rujna 1945., potpisao je predsjednik Truman dva proglasa: jedan o obalnom ribarstvu u određenim predjelima otvorenog mora,

a drugi o prirodnim bogatstvima podzemlja i morskog dna kontinentalnog ruba.[3] Zbog njihove važnosti moramo potanje prikazati njihov sadržaj.

Prvi proglas objavljuje »politiku Sjedinjenih Država s obzirom na obalno ribarstvo[4] u nekim predjelima otvorenog mora«. Tu se veli, da Sjedinjene Države s obzirom na silnu potrebu za čuvanje i zaštitu ribnog bogatstva smatraju kao umjesno, da ustanove zaštitne pojase u onim predjelima otvorenog mora uz obale Sjedinjenih Država, u kojima se ribolov razvio i vršio ili će se u budućnosti razviti i vršiti u znatnijoj mjeri. Proglas razlikuje dva slučaja. Za predjele, u kojima ribolov vrše ili će vršiti isključivo državljani Sjedinjenih Država, Sjedinjene Države smatraju kao umjesno, da ustanove točno ograničene zaštitne pojase, u kojima će ribolov pasti pod propise i kontrolu[5] Sjedinjenih Država. Drugačiji je stav proglasa kod predjela, u kojima su ribolov razvili i vršili (ili će u budućnosti razviti i vršiti) državljani Sjedinjenih Država uporedo s državljanima drugih država. Proglas oprezno ističe, da treba da se radi o zakonitom razvijanju i vršenju ribolova, a tu ne može misliti na drugo nego na sklad s propisima međunarodnog prava. U takvim predjelima trebalo bi, da se zaštitni pojasi ustanove sporazumom između Sjedinjenih Država i onih država, kojih se državljani bave odnosnim ribolovom. Svaka ribolovna djelatnost u tim pojasima bila bi podvrgnuta propisima i kontroli, kako bi to bilo uređeno spomenutim međudržavnim sporazumima. Uzimajući za Sjedinjene Države pravo da ustanove zaštitne pojase, proglas priznaje to pravo svakoj drugoj državi prema načelima, što ih je izložio, a uz uvjet, da svaka takva država na jednak način prizna ribolovne interese državljana Sjedinjenih Država, koji bi postojali u dotičnim predjelima. Proglas zaključuje izjavom, da se ničim ne dira u značaj tih morskih predjela kao otvorenog mora i u pravo slobodne i nesmetane plovidbe.

Kratka analiza toga akta pokazuje, da se radi o vrlo važnoj novini na području ribolova u otvorenom moru. Dosad nije bio ribolov u otvorenom moru podvrgnut nikakvom ograničenju niti nadzoru od strane neke pojedine države. Nekoliko je međudržavnih ugovora regulíralo ribolov određenih vrsta riba u određenim prostorima. Isto je tako sporazumima glavnih interesiranih država uređen lov na tuljane i kitove. Proglas Sjedinjenih Država poziva se na potrebu uređenja ribolova u otvorenom moru, da bi se zaštitnim mjerama očuvalo ribno bogatstvo od prekomjernog štetnog iskorišćivanja ili čak uništenja. Radi toga Sjedinjene Države traže za sebe i uz uvjet reciprociteta priznaju drugim državama pravo, da svojim propisima uređuju i nadziru ribolov u predjelima otvorenog mora, što se nastavlja na obale svake pojedine države. Proglas predsjednika Trumana ne kaže izrijekom, da se time uvodi neko novo pravno stanje, ali je dosta, što

nijednom riječju ne spominje bilo kakav pravni temelj za svoj zahtjev. Proglas se poziva samo na hitnu potrebu zaštite. Što se tiče predjela, na koje se proglas odnosi, oni su određeni samo sa dva momenta: da se nalaze uz obalu Sjedinjenih Država i da se u njima vrši, odnosno da će se u budućnosti vršiti ribolov u znatnijoj mjeri. Ali kako se riba nalazi samo u morskim pojasima razmjerno malih dubina, jasno je, da se tu radi o onim dijelovima mora, koji se nalaze u prostoru kontinentalnog ruba. Proglas ne podvrgava cijeli pojas kontinentalnog ruba vlasti Sjedinjenih Država, već samo sadašnje i buduće ribolovne predjele. Međutim su vjerojatno sve morske pličine bar potencijalni ribolovni predjeli, tako da proglas zapravo obuhvata bar približno cijelo more, koje se prostire iznad kontinentalnog ruba. Ipak je značajno i treba napomenuti zbog daljih izvoda (vidi dalje X), da taj proglas predsjednika Trumana ne uzima geografski pojam kontinentalnog ruba kao podlogu za rješenje postavljenog problema, nego se služi pojmom efektivne upotrebe, stvarnog iskorišćivanja: njegov domašaj dopire dotle, dokle postoji bar buduća mogućnost gospodarske koristi. Treba još napomenuti, da se proglas ograničuje samo na mogućnosti iskorišćivanja za ribolov, ali to ne isključuje, da se u bližoj ili daljoj budućnosti ponovi taj korak s obzirom na iskorišćivanje mora u druge svrhe (na pr. iskorišćivanje vegetalnih ili mineralnih sastojina mora, upotreba toplinske ili kinetičke energije i t. d.).

Dalje treba istaknuti, da proglas ne uzima predjele mora, o kojima se radi, u isključivu vlast Sjedinjenih Država. On zahtijeva i prisvaja pravo države samo u tom pravcu, da uređuje jednu vrstu ljudske djelatnosti na moru: ribolov. Ali i za tu vrstu djelatnosti ne traži se vlast obalne države za čitavi prostor, gdje se lovi riba. Spomenuli smo, da proglas razlikuje prostore, u kojima se bave ribolovom samo američki građani, i prostore, u kojima vrše ribolov također državljani drugih država. Za prve se Sjedinjene Države proglašuju kao jedina vlast za uređivanje ribolova i kontrolu nad njime. Za druge proglas predviđa i traži, da se ribolov uredi sporazumom svih interesiranih država. Sjedinjene Države su već sklopile nekoliko sporazuma, dvostranih ili višestranih, sa susjednim i drugim interesiranim državama. Tako ima višestranih ugovora o reguliranju lova na kitove i tuljane, o ribolovu u Sjevernom Antlatiku (Washington 8. veljače 1949.), zatim nekoliko ugovora s Kanadom, koji određuju ustrojenje dvostranih komisija za ribarstvo (za lista-halibut-ugovor u Ottawi od 29. siječnja 1937., za lososa od 26. svibnja 1930. i t. d.), napokon najnoviji ugovori s Meksikom (25. siječnja 1949.) i Costa Ricom (31. svibnja 1949.), koji ustanovljuju međunarodne komisije za znanstveno istraživanje tunolova.

Zajedno s tim proglasom izdao je predsjednik Truman još jedan proglas, koji je zapravo još važniji i zadire dublje u dosadašnji međunarodnopravni poredak. Uvod proglasa ističe potrebu

čovječanstva za novim izvorima petroleja i drugih minerala,, napominje, da se takva bogatstva nalaze u velikoj množini u podzemlju kontinentalnog ruba uz obalu Sjedinjenih Država i da već postoji ili će brzo postojati mogućnost njihova iskorišćivanja, dalje, da je u interesu očuvanja tih bogatstava i njihova razumnog iskorišćivanja potrebno, da u času, kad se to iskorišćivanje započne, postoji priznata vlast (jurisdiction)[6] nad tim bogatstvima. Zatim nastavlja uvod proglasa, kako je »stajalište Sjedinjenih Država, da je razumno i pravedno, da susjedna obalna država vrši jurisdikciju nad prirodnim bogatstvima podzemlja i morskog dna kontinentalnog ruba«. Za to stajalište navode se ovi razlozi: 1) djelotvornost mjera za iskorišćivanje ili čuvanje tih bogatstava zavisi od suradnje i zaštite s obale; 2) kontinentalni rub može se smatrati kao produženje kopnene mase obalne države i tako prirodno njoj pripada; 3) ta su bogatstva često nastavak prema moru ležišta, što se nalazi unutar državnog područja; 4) samozaštita sili obalnu državu, da budno pazi na djelatnosti uz njezinu obalu, koje su potrebne za iskorišćivanje tih bogatstva. Dispozitiv proglasa, koji se nadovezuje na to dugo i mnogostrano navođenje razloga i motiva, kaže: »S obzirom na hitnu potrebu, da se očuvaju i razumno iskorišćuju prirodna bogatstva, vlada Sjedinjenih Država smatra, da prirodna bogatstva podzemlja i morskog dna kontinentalnog ruba, što se prostire pod otvorenim morem, ali do obala Sjedinjenih Država, pripadaju Sjedinjenim Državama i da potpadaju pod njezinu sudbenost i nadzor« (jurisdiction and control). U slučaju, kad se kontinentalni rub prostire do obala neke druge države ili kad je zajednički s drugom državom (t. j. slučaj, kad se dvije države nalaze na istoj obali jedna uz drugu), treba da se ustanovi granica između dosega vlasti obiju interesiranih država njihovim sporazumom u skladu s načelima pravičnosti. Proglas sadržava istu završnu formulu kao i proglas o ribolovu: Za vode, što se prostiru iznad kontinentalnog ruba, kaže da se ničim ne dira njihov značaj otvorenog mora i pravo slobodne i nesmetane plovidbe po tim vodama.

U proglasu nije rečeno, kako se daleko proteže kontinentalni rub, kojega se dno i pozemlje proglasom prisvaja. Ali saopćenje, koje je istodobno izdano za štampu,[7] navodi, da se proglas odnosi na predjele s morskom dubinom do 100 hvati (183 metara). Dalje se veli, da se u svemu radi o prostoru od 750.000 četvornih milja (1,800.000 km²). Također se u saopćenju kaže, da po mišljenju geologa dijelovi kontinentalnog ruba, a izvan granice teritorijalnog mora od tri milje, kriju vrijedna nalazišta petroleja.

Sadržaj proglasa priopćen je vladama Kanade, Meksika, Sovjetskog Saveza i Velike Britanije.[8] Do najnovijeg doba nije bilo nikakvog službenog protesta protiv toga koraka Sjedinjenih Država.[9] Jedino je prigodom međunarodne konferencije o ribolovu, održane u Washingtonu u početku 1949 (koja je izradila spomenutu konvenciju o ribolovu u Sjevernom Atlantiku), voda

britanske delegacije iznio neke prigovore sa stajališta načela slobode mora i ribolova, a i Španjolska je postavila neke rezerve.[10]

Usporedo s oba predsjednička proglasa izdane su i dvije naredbe predsjednika (Executive Orders).[11] Jedna od njih prenosi upravu prirodnih bogatstva podzemlja i morskog dna kontinentalnog ruba u nadležnost tajnika za unutrašnje poslove, a druga postavlja kao dužnost državnom tajniku i tajniku za unutrašnje poslove, da predlažu mjere za zaštitu ribolovnog bogatstva u dijelovima mora, na koje se odnosi predsjednikov proglas.[12]

3) Za primjerom Sjedinjenih Država poveo se niz američkih republika. Prvi se javio Meksiko deklaracijom predsjednika republike Avila Camacho od 29. listopada 1945., dakle ravno mjesec dana iza Trumanovih proglasa.[13] U toj se deklaraciji ističe potreba zaštite prirodnih bogatstava kontinentalnog ruba. Pozivajući se na te razloge vlada zahtijeva za Meksiko čitav kontinentalni rub uz njegove obale kao i sve poznato i nepoznato prirodno bogatstvo, što se u njemu nalazi, te pristupa kontroli i upotrebi pojasa ribolovne zaštite, potrebnog za očuvanje tog izvora ljudskog blagostanja. Vlada pri tome ističe, da ne kani krnjiti zakonita prava trećih država na temelju uzajamnosti, niti se tom deklaracijom diraju prava slobodne plovidbe na otvorenom moru, jer je jedina svrha deklaracije, da očuva navedena bogatstva za dobro samog Meksika, kontinenta i cijeloga svijeta. Radi osiguranja toga stanja izmijenit će se neki zakoni i sklopiti neki međunarodni ugovori, koliko bi to bilo potrebno.

Kao posljedica deklaracije predložene su izmjene nekih članaka državnog ustava. Najvažniji je prijedlog, da se izmijeni čl. 42. ustava, u kome se proglašava kao državno područje kontinentalni rub do morske dubine od 200 metara, računajući kod oseke.

Značajna je razlika između meničkog i sjeveroameričkog proglasa, da prvi stavlja zahtjev na sam kontinentalni rub, a ne samo na prirodna bogatstva ruba.

4) Argentina je slijedila tek godinu dana kasnije, ali s argentinske se strane spominje, da je već godine 1944. vlada izdala »kategoričnu proklamaciju o suverenosti nad argentinskim kontinentalnim rubom i argentinskim epikontinentalnim morem proglasivši ih prijelaznim pojasom rudnih rezerva.[14] Međutim dekret predsjednika republike od 24. siječnja 1944. broj 1386, na koji se time misli, određuje: »Sve dok ne bude o tom predmetu stvoren posebni zakon, međunarodno-granični pojasi državnog područja i njegovi oceansko-obalni pojasi kao i argentinsko epikontinentalno more smatraju se kao prijelazni pojasi rudnih rezerva«.[15] Razlog, zašto se kasnije htjelo dati tom dekretu odlučnije značenje, leži u tome, što se želi postavljanje zahtjeva na epikontinentalni pojas bacit vremenski što dalje unatrag i tako prikazati taj zahtjev kao da je već dulje vremena postojao bez prigovora. Zapravo je Argentina postavila taj zahtjev tek dekretom predsjednika republike od 11. listopada 1946.,[16] koji ide mnogo dalje

od prije spomenutih izjava Sjedinjenih Država i Meksika te se na značajan način razlikuje od njih. Deklaracija navodi kao svoje motive: 1) kontinentalni rub je usko povezan s kopnom u morfologijskom i geologijskom smislu. 2) Vode, što pokrivaju kontinentalni rub, tvore epikontinentalno more, za koje je značajna izvanredna biološka aktivnost zbog utjecaja sunčanog svijetla, koje potiče život bilja i nebrojenih vrsta životinja, a oboje se može industrijski iskorišćivati. 3) Vlada je već dekretom od godine 1944. izdala kategorički proglas o suverenosti nad kontinentalnim rubom i epikontinentalnim morem Argentine proglasivši ih prijelaznim pojasima rudnih rezerva. 4) Preko Uprave petrolejskih nalazišta iskorišćuje država petrolejska nalazišta duž argentinskog kontinentalnog ruba i time ističe vlasničko pravo argentinskog naroda nad svim nalazištima, što leže u kontinentalnom rubu. 5) Vlada namjerava proširiti znanstvena i tehnička istraživanja o svim načinima iskorišćivanja životinjskog, biljnog i rudnog bogatstva, sadržanog u argentinskom kontinentalnom rubu i u odgovarajućem epikontinentalnom moru. Pošto je tako izložio gospodarske razloge i istaknuo da već postoji posjed vršenjem prava i iskorišćivanjem, prelazi dekret na to, da svoje stajalište potkrijepi pozivanjem na međunarodno pravo.

Radi toga ponajprije tvrdi, da je »uvjetno priznato pravo svake države, da smatra kao državno područje cijeli opseg epikontinentalnog mora i kontinentalnog ruba«. Zatim spominje, da su se vlade Sjedinjenih Država i Meksika upirale na to načelo, kad su izdale deklaracije o suverenosti nad odnosnim epikontinentalnim morem i kontinentalnim rubom. Napokon se kaže, da to učenje ne samo što je implicite prihvaćeno u suvremenom međunarodnom pravu, već također dobiva potporu u znanstvenim spisima. Na temelju svih tih razloga dekret određuje: »Ovime se očituje, da su argentinsko epikontinentalno more i kontinentalni rub podvrgnuti suverenoj vlasti naroda« (čl. 1). »Ova deklaracija ne dira značaj voda u argentinskom epikontinentalnom moru i nad argentinskim kontinentalnim rubom za svrhe slobodne plovidbe« (čl. 2).

Navelí smo potanko red misli argentinskog dekreta, da se vidi, u čemu se on razlikuje od pređašnjih državnih akata Sjedinjenih Država i Meksika. Što se tiče samog dispozitiva, Argentina si prisvaja suverenu vlast nad kontinentalnim rubom i epikontinentalnim morem, a ne samo neki manji stepen vlasti, koji se u izjavama Sjedinjenih Država i Meksika naziva jurisdikcijom i kontrolom. Osim toga izjava Argentine govori ne samo o kontinentalnom rubu kao njezine prethodnice, nego i o epikontinentalnom moru, dakle se suverenosti Argentine podvrgava i samo more. Domašaj deklaracije ograničuje se za epikontinentalno more time, što se njome ne kani dirati u značaj mora s obzirom na slobodnu plovidbu. Dalje treba da se primijeti, da dekret nije naznačio širinu pojasa, na koji se odnosi postavljeni zahtjev. Iz

uvoda dekreta se vidi, da »vode, što pokrivaju kontinentalni rub, tvore epikontinentalno more«, dakle da se opseg epikontinentalnog mora pokriva s kontinentalnim rubom. Zato treba samo odrediti, dokle se po argentinskom shvaćanju proteže kontinentalni rub, ali to se iz samoga dekreta ne može razabrati. Međutim je poznato, da je taj rub uz argentinsku obalu vrlo širok i produžuje se sve do Falklandskog otočja, o kojem Argentina vodi stoljetni spor s Velikom Britanijom.

Uz dispozitiv dekreta zanímljivo je i njegovo obrazloženje, koje se nalazi u uvodu dekreta. Tu se nastoji pokazati, kako je zahtjev Argentine utemeljen na propisima pozitivnog međunarodnog prava, a isto tako i to, da je on već prije postavljen i u praksi proveden. Dekret se poziva na poznate precedense Sjedinjenih Država i Meksika i prikazuje ih kao provođenje načela, koje već postoji, da države mogu uklopiti u svoje državno područje cijeli opseg kontinentalnog ruba i epikontinentalnog mora. Ipak mora i sam dekret priznati, da je navedeno shvaćanje samo »implicite« prihvaćeno u teoriji i u praksi međunarodnog prava.

5) Pod konac godine 1946. raspravljalo se o pitanju kontinentalnog ruba i u Kubi. Senator Pardo iznio je pred kubanski kongres prijedlog za djelomičnu izmjenu ustava, kojom bi se proteglo državno područje Kube na kontinentalni rub i u njemu sadržana bogatstva. Prema tome prijedlogu sezao bi kontinentalni rub sve do morske dubine od 200 hvati, dakle do dvostruke dubine od one, koja se obično smatra kao prosječna dubinska granica kontinentalnog ruba. Razlog je tome, što je kontinentalni rub uz obale Kube razmjerno uzak, katkada ga gotovo i nema, osim na nekim mjestima.[17] Spomenuti prijedlog nije u kongresu prihvaćen, jer nije dobio potreban kvorum.[18] Protiv njega su se javili glasovi, koji su dokazivali, da je načelo o protezanju vlasti obalne države na kontinentalni rub nepovoljno za Kubu zbog već navedene geografske konfiguracije. Kad bi Kuba zahtijevala vlast nad svojim kontinentalnim rubom, morala bi prema načelu uzajamnosti priznati isto pravo drugim državama, pa bi time mogla nastati opasnost za kubanske ribolovne interese u predjelima kontinentalnog ruba, što se protežu uz obale Meksika i Floride, a koji su bogati ribom.[19] Zbog te opozicije i razloga, što ih je ona iznijela, nije Kuba pristupila u red onih država, koje postavljaju zahtjev na epikontinentalni pojas. Mjesto toga iznesen je prijedlog, da se potakne sazivanje konferencije Sjedinjenih Država, Meksika i Kube o pitanjima jurisdikcije nad kontinentalnim rubom i o problemima ribolova, koji zanimaju te tri zemlje, a sa svrhom sklapanja trostranog ugovora o tim problemima. Ujedno je predloženo, da se podnese na raspravljanje Ujedinjenim narodima nacrt, što ga je sastavio glasoviti kubanski pravnik Bustamante o teritorijalnom moru.[20]

6) Dalje izjave američkih republika o tom predmetu dolaze tek godine 1947. U ljetu te godine došlo je do izjava Chilea i Perua,

koje donose značajne novosti i postavljaju jače zahtjeve od onih, što smo ih dosad vidjeli. Djelomični razlog toj drukčijoj stilizaciji čilenske i peruanske izjave treba tražiti u činjenici, da se zapadna obala Južne Amerike ruši vrlo strmo u more, pa je kontinentalni rub uz tu obalu neznatne širine. Zbog toga se izjave tih dviju južnoameričkih republika ne ograničuju na pojas kontinentalnog ruba, nego traže suverenost nad kud i kamo širim predjelima.

Od izjava spomenutih dviju država prva je po redu deklaracija predsjednika republike Chile od 23. lipnja 1947.[21] Opsežni tekst deklaracije donosi najprije motive i razloge za taj korak. Tu se u prvom redu spominje činjenica, da su Sjedinjene Države, Meksiko i Argentina na kategorički način proglasili svoju suverenost »nad kontinentalnim rubom, što se proteže uz njihove obale, i nad susjednim morem u cijelom opsegu potrebnom, da bi te države sačuvale vlasništvo prirodnih bogatstava, koja su poznata ili će se u budućnosti otkriti.« Time se Chile poziva na precedense i prikazuje ih tako, da što potpunije odgovaraju vlastitom koraku Chilea. Vidjeli smo, da se stilizacije izjava navedenih triju država ne mogu smatrati istovjetnima, već da između njih postoje dosta velike razlike. Vidjet ćemo kasnije, da su formulacije Chilea i Perua izazvale službeni prosvjed Sjedinjenih Država, koje su tom zgodom izrijekom istaknule, kolika je razlika između koraka Sjedinjenih Država i koraka južnoameričkih republika. Pošto je deklaracija na drugom mjestu spomenula, kako su tri prije navedene države ujedno proglasile svoje pravo da štite i nadziru ribolov, ističe u nastavku toga, da je za Chile naročito jasno, da treba izvršiti analogno proglašenje suverenosti. Za to se navode dva razloga: prvo, da se već iskorišćuju podzemna bogatstva u podzemlju kontinentalnog ruba (na pr. ugljen), a drugo, da se državno područje ne proteže duboko u kopno, pa da je zato život zemlje više nego kod ikojeg drugog naroda vezan uz more i sadašnje i buduće njegovo bogatstvo. Zatim se navodi, da je međunarodnim pristankom priznato svakoj državi pravo, da smatra kao državno područje cijeli opseg epikontinentalnog mora i kontinentalnog ruba, pa da je dužnost svake države da štiti i nadzire iskorišćivanje bogatstava, što se nalaze na njezinu pomorskom, kopnenom i zračnom području. Tu možemo odmah primijetiti, da se ne može prihvatiti tvrdnja deklaracije, da je međunarodno priznato pravo država da smatraju epikontinentalni pojas kao svoje područje. Međutim čilenska deklaracija na temelju svih navedenih razloga izjavljuje, da »potvrđuje i proglašuje suverenost nad kontinentalnim rubom uz obale i otoke državnog područja, i to bez obzira na dubinu, pa da prema tome državi pripadaju sva prirodna bogatstva iznad kontinentalnog ruba, u njemu i pod njim, koliko sada poznata, toliko i ona, koja će se tek otkriti. Isto tako se »potvrđuje i proglašuje« suverenost nad morem uz obale Chilea bez obzira na dubinu u cijelom opsegu,

koji je potreban radi zaštite i čuvanja svake vrste prírodnih bogatstava mora, da se ne bi iskorišćivala na štetu Chilea i američkog kontinenta. Što se tiče opsega mora, nad kojim Chile traži suverenost, taj će opseg određivati vlada prema budućim interesima zemlje, ali se zasad utvrđuje pojasom od 200 milja od obale. Zahtjev se prostire ne samo na pojas uz kopnenu obalu države, nego i na isto takav pojas oko otoka, što ih Chile posjeduje u Tihom oceanu, i to u vrlo velikoj udaljenosti od kopna: otoci Sala y Gomez i Waihu udaljeni su oko 3.500 i 3.900 km (1900—2100 milja) od obale. Deklaracija se završava izjavom o priznavanju jednakih opravdanih prava drugih država na temelju načela uzajamnosti kao i osiguranjem, da se njome ne diraju prava slobodne plovidbe na otvorenom moru.

Deklaracija Chilea razlikuje kontinentalni rub i epikontinentalno more. Za oba prostora zahtijeva se suverenost obalne države. Kako je već obrazloženje u uvodu deklaracije nastojalo pokazati, da se radi o prihvaćenoj praksi država i o međunarodno priznatom pravu, tako deklaracija ne samo proglašuje, nego i »potvrđuje« suverenost Chilea nad tim prostorima, dakle prikazuje kao da se samo bolje ističe stanje, koje već postoji kao pravno priznato. Što se tiče opsega spomenutih prostora, čilenska deklaracija znatno mijenja stajalište, koje su iznijele druge države. Budući da je kontinentalni rub Chilea u geografskom smislu vrlo uzak, ne uzima se kao mjerilo za opseg prostora, koji bi potpadao pod suverenost države, dubina mora, nego se izrijekom kaže, da se suverenost proteže na kontinentalni rub bez obzira na dubinu. Iz uvodnog obrazloženja može se zaključiti, da bi se po shvaćanju čilenske vlade doseg suverenosti imao protezati »u cijelom opsegu, koji je potreban za očuvanje vlasništva prirodnih bogatstava, poznatih ili koja će se u budućnosti otkriti«. Prema tome se pojmu kontinentalnog ruba daje neko drugo značenje, a konkretna odluka o opsegu ruba zavisi o interesu obalne države za prirodna bogatstva, o stanju »otkrivanja« bogatstava i mogućnostima njihova iskorišćivanja. Dopušteno je također misliti, da će se u praksi vezati opseg kontinentalnog ruba uz opseg epikontinentalnog mora, ali to ne izlazi iz same stilizacije deklaracije, jer se određivanje pojasa od 200 milja odnosi samo na širinu epikontinentalnog mora. U toj točki nalazimo opet znatnu razliku prema prijašnjim izjavama ostalih država. Tako široko protezanje bilo kakve ingerencije na daleke pučine podsjeća na nastojanja američkih država za Drugog svjetskog rata i iza njega, da stvore oko američkog kontinenta pojas sigurnosti. O tom pitanju raspravljat ćemo na drugom mjestu (pod X). Ovdje treba još istaknuti, da deklaracija stvara pojase epikontinentalnog mora također i za otoke pa tako želi podvrgnuti državnoj suverenosti široke prostore usred Tihog oceana.

Klauzula uzajamnosti na kraju deklaracije razumije se iz stajališta čilenske vlade, da se radi o odnosu, koji je već priznat međunarodnim pravom. Što se tiče izjave, da deklaracija ne dira u načelo o slobodi plovidbe, može se primijetiti, da se ne spominje sloboda ribolova. Ta će okolnost izazvati protest Sjedinjenih Država.

7) Sličan zahtjev kao Chile postavio je i Peru dekretom od 1. kolovoza 1947.[22] I tu se kao granica pojasa navodi udaljenost od 200 milja, koliko od kopna, toliko i od otoka. Dekret spominje kao jedan od razloga, da je potrebno zaštititi ribu, što se nalazi u tom pojasu, jer ta riba služi kao hrana pticama, koje proizvode guano, jedan od važnih proizvoda Perua.

8) Već je spomenuto, kako su prije navedene jednostrane izjave Argentine, a još više izjave Perua i Chilea pošle mnogo dalje od prvih koraka, koje su izvele Sjedinjene Države i za njima Meksiko. Ma da je trebalo dosta dugo, javila se na te izjave reakcija, i to baš od strane Sjedinjenih Država. Dana 2. srpnja 1948. dostavili su diplomatski zastupnici Sjedinjenih Država u Limi, Santiagu i Buenos Airesu odnosnim vladama južnoameričkih republika note, koje su gotovo jednake po sadržaju. U tim se notama veli, da je vlada Sjedinjenih Država pozorno proučila akte država, kojima su note namijenjene, o zaštiti bogatstva kontinentalnog ruba i epikontinentalnog mora.

Kako svi ti akti navode proglase predsjednika Sjedinjenih Država od 28. rujna 1945., vlada Sjedinjenih Država drži, da je izdavanje tih akata bilo nadahnuto istim motivima, koji su rukovodili predsjednika Trumana, a to je, da se želi na dugi rok osigurati razumno čuvanje i iskorišćivanje prirodnih bogatstava. Sjedinjene Države uviđaju, kako su dosadašnje mjere za čuvanje tih prirodnih bogatstava bile nedovoljne, pa zato sa simpatijom gledaju na razloge, koji su vodili vlade južnoameričkih republika pri davanju odnosnih izjava. Ali s tim u vezi vlada Sjedinjenih Država upozorava, da se akti triju južnoameričkih država razlikuju u širokoj mjeri od proglasa predsjednika Trumana i da stoje u suprotnosti s opće prihvaćenim načelima međunarodnog prava. To se pokazuje u dvjema točkama: 1) proglašuje se suverenost obalne države nad kontinentalnim rubom i nad vodama izvan općenito prihvaćenih granica teritorijalnog mora, 2) akti ne spominju, da se njima ne diraju prava i interesi Sjedinjenih Država što se tiče ribolova u otvorenom moru uz obale odnosnih država. Zato Sjedinjene Države u svojim notama izrijekom ističu, da pridržavaju sva prava i interese protiv učinka navedenih izjava ili mjera, što bi ih te države poduzele u provođenju tih izjava. Time su Sjedinjene Države protestirale na način, koji je uobičajen u međunarodnim odnosima, protiv presezanja, što ih je vlada Sjedinjenih Država nazrijevala u prije spomenutim jednostranim izjavama Argentine, Chilea i Perua.[23]

9) Pošto je već u svibnju 1947. kongres Nicaragua raspravljao nacrt o protezanju vlasti Nicaragua na kontinentalni rub, uneseno je to u novi ustav republike od 21. siječnja 1948. Čl. 2.

tog ustava određuje, da područje Nicaragua obuhvata također »teritorijalno more, kontinentalne rubove i prostore zraka i stratosfere«. Tako je u ustav Nicaragua ušla odredba, da kontinentalni rub pripada državi. Naročitom deklaracijom zastupničke kuće i senata Nicaragua od mjeseca svibnja 1948. označene su granice kontinentalnog ruba, koji je prema navedenoj odredbi ustava sastavni dio državnog područja. Tu se kaže, da je kontinentalni rub »dio zemlje pokrivene morem do dubine od 200 metara računajući kod oseke«. U čl. 2. te deklaracije određuje se: »U slučaju kad se kontinentalni rub proteže do obala druge države, granica će se ustanoviti sporazumom na temelju pravičnosti.[24]

Odredbe republike Nicaragua o kontinentalnom rubu su kratke. One ne spominju epikontinentalno more, ali idu dosta daleko u tom pravcu, što smatraju kontinentalni rub kao područje države isto tako kao i svaki drugi dio područja.

10) Costa Rica pridružila se nizu država, koje zahtijevaju vlast nad kontinentalnim rubom zakonskim dekretom od 27. srpnja 1948.[25] Taj se akt približava izjavama Chilea i Perua proglašujući državnu suverenost nad kontinentalnim rubom i epikontinentalnim morem u širini od 200 milja bez obzira na dubinu. I tu se ističe, da se ne ograničuje pravo drugih država na slobodnu plovidbu u otvorenom moru.

S obzirom na stilizaciju toga akta vjerojatno je, da se na nj mogu odnositi iste primjedbe, koje je vlada Sjedinjenih Država uputila vladama Argentine, Chilea, Perua i El Salvadora. Međutim piscu nije poznato, jesu li Sjedinjene Države išta poduzele kod vlade Costa Rice ili su joj upravile sličan prosvjed kao prije spomenutim zemljama. Nasuprot su Sjedinjene Države sklopile s tom zemljom već spomenuti ugovor od 31. svibnja 1949. o ustanovljenju međuameričke tropske komisije za tunolov.

11) Kao dalji član u tom kolu javila se godine 1948. i Velika Britanija, zasad samo s obzirom na neke svoje kolonijalne posjede u Americi. Dvjema dekretima od 26. studenoga 1948.[26] protegnuta je granica otočja Bahamas i Jamaike kao i pripadnosti (dependencies) Jamaike (to su otoci Cayman, Turks, Caicos, Morant i Pedro Cays)[27] na prostor kontinentalnog ruba, koji leži pod morem, što se prostire uz obale navedenih britanskih kolonija. Oba dekreta jednakim riječima ističu, da nikako ne diraju značaj otvorenog mora za ma kakve površine, što se nalaze nad kontinentalnim rubom izvan granica teritorijalnog mora. Nigdje se ne kaže, što se ima razumijevati kao kontinentalni rub. U oba slučaja taj je rub dosta širok, ako se uzme kao značajka običajno mjerilo od 100 hvati dubine. Motivi nisu navedeni; oba dekreta lakonički kažu, da je poželjno, da se prošire granice odnosne kolonije tako, da bi obuhvatale i kontinentalni rub. Prema tome se britanski dekreti ne pozivaju na stanje, koje postoji, već dopu-

štaju, da se radi o novom proširenju vlasti. Sigurno je, da se u slučaju britanskih dekreta radi o interesu za petrolej. Već zakon o petrolejskim izvorima (Petroleum Act) za otočje Bahamas od godine 1945. spominje davanje petrolejskih koncesija za podmorsko područje, t. j. za takva područja, što leže ispod najviše razine mora (high water mark). I u parlamentu je predstavnik britanske vlade na stavljeni upit dao pismeni odgovor, da je svrha spomenutih dekreta, da se proširi jurisdikcija vlade tih kolonija, kako bi im dala kontrolu nad morskim dnom i podzemljem uz obale kolonija u cilju, da se osiguraju prirodna bogatstva, koja bi se mogla ondje nalaziti.[28]

12) Svi dosad spomenuti akti, izjave, proklamacije i zakoni, odnose se na Ameriku. Međutim su se javili slični zahtjevi i na drugom kraju svijeta, i to na Srednjem Istoku. Tu su gotovo u isto vrijeme države i državice, što leže na Perzijskom zaljevu, dale izjave o protezanju svoje vlasti na epikontinentalni pojas. Ti nas zahtjevi napose zanimaju još više, i to zbog toga, što se odnose na dijelove mora, gdje uopće nema većih dubina, a sama morska površina zapravo je vrlo prostran zaljev, pa po svom obliku i značajkama donekle nalikuje na Jadransko more, osobito i po tome, što se tu kao i tamo s obje strane mora nalaze različite države, tako da se zahtjevi s jedne strane moraju susresti s analognim zahtjevima s druge strane. Prema tome, u konačnom bi se rješenju radilo o podjeli odnosnih interesa i prostora u cijelom tom predjelu između država, koje leže na suprotnim obalama toga mora.

Kolo izjava u tom kraju svijeta otvorila je Saudska Arabija. Kralj Saudske Arabije Abdul Azis izdao je 28. svibnja 1949. dekret o teritorijalnom moru, kojeg se širina određuje sa šest milja, a istoga je dana izdao i proglas o stajalištau Saudske Arabije s obzirom na podzemlje i morsko dno onih predjela, gdje Perzijski zaljev graniči s obalama Saudske Arabije.[29] U uvodu proglasa najprije se spominju postojanje prirodnih bogatstava ispod voda Perzijskog zaljeva i sve veće tehničke mogućnosti za njihovo iskorišćivanje. Zatim se kaže, da je razumno i pravedno, da jurisdikciju nad tim izvorima bogatstva vrši obalna država, jer je za mjere oko čuvanja i iskorišćivanja podmorskog prirodnog bogatstva potrebna suradnja i zaštita obalne države[30], a ta je država povrh toga zainteresirana na tim djelatnostima zbog vlastite sigurnosti. Napokon se spominje postojanje precedenata, t. j. da već različite države vrše vlast nad podzemljem i morskim dnom predjela uz svoje obale. Zbog svih tih razloga proglas očituje, kakva je politika Saudske Arabije s obzirom na podzemlje i morsko dno Perzijskoga zaljeva, što se protežu uz obale Saudske Arabije. Saudska Arabija proglašuje, da podzemlje i morsko dno Perzijskog zaljeva, što se od teritorijalnog mora Saudske Arabije prostire prema otvorenom moru, pripadaju Saudskoj Arabiji te da potpadaju pod

njezinu jurisdikciju i kontrolu. Granice tih predjela prema podzemlju i morskom dnu susjednih država utvrdit će vlada Saudske Arabije u sporazumu s tim državama, a u skladu s pravičnim načelima. S obzirom na vode predjela, na koje se odnosi proglas, dodana je na kraju proglasa često spominjana formula, da se ne dira njihov značaj kao otvorenog mora, pravo slobodne i nesmetane plovidbe po moru i u zračnom prostoru iznad njega, pravo ribolova u tim vodama i tradicionalna sloboda vađenja bisera od strane naroda Perzijskog zaljeva.

Proglas vladara Saudske Arabije uočljivo se povodi za formulacijama proglasa predsjednika Trumana. Ipak ima u njemu razlika prema tomu njegovu uzorku. Trumanov proglas kaže, da određuje politiku Sjedinjenih Država s obzirom na prirodna bogatstva podzemlja i morskog dna kontinentalnog ruba te proglašuje, da ta bogatstva pripadaju Sjedinjenim Državama i potpadaju pod njihovu jurisdikciju i kontrolu. Saudska Arabija određuje svojim proglasom svoju politiku s obzirom na samo podzemlje i morsko dno, a ne samo s obzirom na bogatstva, što su u njima sadržana, pa tako proglašuje, da samo podzemlje i morsko dno pripadaju Saudskoj Arabiji i da potpadaju pod njezinu jurisdikciju i kontrolu. Time ujedno dobiva riječ »pripadati« drugo značenje. Dok se kod američkog proglasa tom frazom rješava pitanje vlasništva stvari (prirodnih bogatstva), u proglasu se Saudske Arabije radi o prostoru (morskom dnu i podzemlju), dakle ta fraza može da se razumije i u smislu rješavanja o vlasništvu nekretne stvari, ali i u smislu rješavanja o pitanju pripadnosti nekoga prostora pod određenu državnu vlast (pitanje teritorijalnog vrhovništva). I u jednoj drugoj točki postoji tu razlika između saudskog i američkog proglasa. U Perzijskom zaljevu nema znatnih dubina, pa dubina nigdje ne doseže 200 metara. Na taj način u Perzijskom zaljevu nema kontinentalnog ruba, koliko se pod tim nazivom ne razumijevaju i oni dijelovi s malom dubinom, gdje ne postoji pad dubine karakterističan za morski slaz. Zato vidimo, da saudski proglas ne spominje riječi kontinentalni rub. Dalja je osobina saudskog proglasa, što spominje slobodu zračnog prostora. Ako se pita, ima li ta izreka naročito značenje ili motiv, moglo bi se pomisliti na to, da države arapskog poluotoka nemaju vlastito trgovačko zrakoplovstvo, pa da je ta klauzula, koja dolazi i u većini akata ostalih arapskih država, umetnuta zbog obzira na interese stranih koncesioniranih zračnih linija. Naročito spominjanje slobode vađenja bisera ima svoje lokalne razloge. Vidjet ćemo još, da vađenje bisera predstavlja jedan od slučajeva iskorišćivanja prirodnih bogatstva mora, koji je doveo do priznavanja vlasti pojedinih država u predjelima otvorenog mora.

13) U roku od mjesec dana iza Saudske Arabije došlo je do izjava niza malih državica, koje leže na obalama Perzijskoga zaljeva. To su Bahrein, Katar, Kuwait i šest šeikata Ugovornog

Omana.[31] Svih tih devet državica su više ili manje politički povezane s Velikom Britanjom na temelju sklopljenih ugovora, a u novije doba izvrgnute su jakom utjecaju velikih petrolejskih koncerna, jer se na njihovu području, a i u susjednom podmorju nalaze izvanredno bogata nalazišta petroleja.[32] Ta okolnost je razlog i povod za akte arapskih državica, o kojima je sada riječ.

Svi ti akti skoro su jednaki po stilizaciji. Jednaka stilizacija, istovremenost izdanja akata[33] i prije spomenuti utjecaj petrolejskog velekapitala dopuštaju zaključak, da se radi o dogovorenom koraku, o koordiniranom istupanju svih obalnih država zapadne obale ili čak cijelog Perzijskog zaljeva.[34] Pravi poticaj za to došao je bez sumnje izvana, pa ne treba mnogo domišljanja za zaključak, da je izvornik akata arapskih država sastavljen u uredu jednoga od kartela, koji su zasjeli u te zemlje.

Proglasi svih navedenih državica ističu, da morsko dno i podzemlje određenih dijelova otvorenog mora pripadaju državi, koja izdaje proglas, i da potpadaju pod njezinu apsolutnu vlast i jurisdikciju (u engleskom »prijevodu« absolute authority and jurisdiction). Proglasi označuju pobliže prostore, na koje se odnose: to su oni, što graniče s teritorijalnim vodama odnosne države, a protežu se u more do onih granica, koje će se potanje odrediti, kada budu to tražile okolnosti, iza savjetovanja sa susjednim vladama, a u skladu s načelima pravde. I tu se, dakle, radi o protezanju vlasti jednostranim unutrašnjim aktima, koji se samo stavljaju na znanje ostalom svijetu, a sporazum sa susjedima služi tek kao podloga tom unutrašnjem uređenju. Dok se u svim arapskim proglasima kaže, da odnosni prostori pripadaju državi, koja izdaje proglas, pa tako proglas ima pretežno deklaratorni značaj, u proglasu Kuwaita upotrebljava se fraza, da ti prostori postaju dio države, čime izjava dobiva više konstitutivni značaj. Međutim se tu vjerojatno radi o slučajnim razlikama, koje su nastale zbog ponovljenog prevođenja s engleskog na arapski i s arapskog na engleski, koje se vršilo u različitim uredima. U proglasima se ističe, da ne namjeravaju ni u čemu dirati gospodstvo nad otocima kao ni značaj voda Perzijskog zaljeva kao otvorenog mora, značaj zračnog prostora nad tim vodama, pravo ribolova ili tradicionalno pravo vađenja bisera.[35]

14) U isto vrijeme, kada su izašli proglasi navedenih arapskih država, izradila je i iranska vlada zakonski nacrt, koji se u svojoj stilizaciji naslanja na proglas predsjednika Trumana o kontinentalnom rubu. Nacrt je predložen iranskom medžlisu (parlamentu) na pretresanje 19. svibnja 1949., ali nije poznato, da li je uzakonjen.[36] Za razliku od proglasa arapskih država iranski nacrt govori opet o kontinentalnom rubu, a to je i razumljivo, jer se odnosi na prostore uz cijelu iransku obalu, a ne samo na Perzijski zaljev.[37]

15) I Pakistan izvršio je korak u istom pravcu deklaracijom generalnog guvernera Nazimuddina od 9. ožujka 1950.[38] Taj je akt vrlo kratak: njime se očituje, da se morsko dno duž obala Pakistana sve do izobate od 100 hvati prema otvorenom moru uključuje u područje Pakistana s učinkom od dana izdanja deklaracije. Proglas ne govori o kontinentalnom rubu, a kao granicu za protezanje označuje izobatu. Stilizacija je takva, da predstavlja aneksiju prostora, koji do dana proglasa nije pripadao anektirajućoj državi. U tome podsjeća deklaracija Pakistana na akte Velike Britanije o Jamaiki i Bahamskom otočju, a teoretski se može nadovezati na načelo o dopustivosti okupacije ničijeg područja. To bi bila okupacija, ali simbolička. Objekt aneksije je morsko dno, ali po načelima međunarodnog prava proteže se vlast države vertikalno u dubinu i visinu. S obzirom na to, da je otvoreno more slobodno, Pakistan se ograničio na morsko dno i time je isključio iz svojih zahtjeva samo more i njegovu površinu. Ali protezanju vlasti na podzemlje nema slične zapreke, pa valja zaključiti, da je Pakistan želio steći vlast i nad njime.

16) U novom ustavu El Salvadora od godine 1950. određuje čl. 7., da državno područje obuhvata morski pojas širok 200 milja, računajući od najnižeg stanja oseke, zajedno sa zračnim prostorom, podzemljem i kontinentalnim rubom. Time je i ta država slijedila primjer onih, koji hoće prisvojiti pod svoju vlast velike površine mora. Treba primijetiti, da navedena stilizacija nije jasna u tome, što se zapravo misli pod kontinentalnim rubom. Opseg kontinentalnog mora veže se uz širinu morskog pojasa od 200 milja bez obzira na dubinu morskog dna. Sjedinjene Države su notom od 12. prosinca 1950. protestirale kod vlade El Salvadora protiv te ustavne odredbe zbog toga, što se ona protivi ustaljenim načelima međunarodnog prava. Istina, drugi stav čl. 7. izuzima slobodu plovidbe, ali nota Sjedinjenih Država primjećuje, da bi iz cjelokupnog teksta izlazilo, da sloboda plovidbe u odnosnim predjelima nije pravo, utvrđeno međunarodnim propisima, nego da je to privilegij podijeljen od države El Salvador.[39]

Slični su zahtjevi Hondurasa, postavljeni dekretom od 7. III. 1950., kojim se mijenjaju čl. 4. i 153. ustava.

17) Tendencija, koja se očitovala u nizu državnih akata počevši od godine 1945., nastavlja se i dalje. U kolo već spomenutih država pristupili su još Panama, Guatemala, Filipini i Brazilija.[40] Sigurno se isto pitanje proučava i u mnogim drugim državama, pa se može očekivati, da će i dalje dolaziti do novih izjava pojedinih država. Ali nije isključeno, da bi korak neke države mogao izazvati i negativnu reakciju jedne države ili više njih. Bez obzira na to, materijal dosadašnjih akata dosta je obilat, da može služiti kao temelj za teoretsko proučavanje postavljenih problema. To je zadatak daljih glava ove studije.

VI.

GOSPODARSKA POZADINA OPISANOG RAZVOJA

Već je spomenuto, da postoje važni gospodarski momenti, koji su u sadašnjosti izazvali interes za epikontinentalni pojas. To se jasno vidi iz akata, što su naprijed opisani. Ako se ti akti pobliže promotre, vidi se, da je glavni njihov motiv bio želja da se osigura posjed podzemnih bogatstava epikontinentalnog pojasa, i to baš petroleja. To potvrđuje već sama činjenica, što se velik dio akata, koje smo opisali, odnosi na krajeve, gdje se nalaze ili se dovoljno sigurno naslućuju izvori petroleja. Isto nam potvrđuju i pojedini državni akti kao i izjave, koje su o njima ili u povodu njih dane. To se već vidi iz dosadašnjeg prikaza, a ovdje ćemo iznijeti još dalje dokaze.

U svom odgovoru na upitnik Komisije za međunarodno pravo kaže vlada Sjedinjenih Država, da proglas predsjednika Trumana potvrđuje »pravo na vršenje petrolejskih bušenja ... nad kontinentalnim rubom«,[1] a sam predsjednik Truman je u svojoj poslanici kongresu u početku godine 1949. istaknuo, da treba postaviti »program za plansku upotrebu petrolejskih pričuva ispod mora«. Isto tako tumači i profesor Jessup, da se »zahtjev Sjedinjenih Država odnosio na pravo iskorišćivanja podmorskih bogatstava kontinentalnog ruba«.[2]

Briga i nastojanja Sjedinjenih Država mogu se vrlo dobro razumjeti, ako se sjetimo, da se postojeći petrolejski izvori iskorišćuju toliko i da je potrošnja petroleja ondje tako velika, da poznate petrolejske rezerve dostaju za mali broj godina. Pod konac godine 1948. iznosile su te rezerve za Sjedinjene Države 3,8 milijardi tona, dok je proizvodnja petroleja u godini 1949. iznosila 293 milijuna tona.[3] Zato već od godine 1924. postoji državni ured za čuvanje petrolejskog bogatstva zemlje, a pojedine su države svojim propisima ograničile prekomjerno i neracionalno iskorišćivanje izvora. Prevelik pesimizam ipak nije opravdan, jer se neprestano otkriva da postoje novi izvori, i s tim u vezi povećava se račun poznatih rezerva. Ali prema službenim procjenama morat će Sjedinjene Države za 20 godina uvoziti polovicu svojih petrolejskih potreba.[4] Zato je vrlo zamamna misao, da se uklapanjem golemih prostora epikontinentalnog pojasa (koji za Sjedinjene Države zaprema 1,800.000 km²) zadobije isključivo pravo iskorišćivanja petrolejskih rezerva u tom prostoru. Prema opreznom računu mogle bi se na taj način rezerve Sjedinjenih Država povećati na 15 milijuna barela, što predstavlja 60% od sada poznatih rezerva Sjedinjenih Država.[5] Ali postoji i mnogo optimističniji račun tajnika Sjedinjenih Država za unutrašnje poslove, koji je predstavnicima štampe izjavio, da cijeni petrolejske rezerve, što su sakrivene u epikontinentalnom pojasu Sjedinjenih Država, na 100 milijarda barela, a to bi predstavljalo pedeset-godišnju proiz-

vodnju prema mjerilu od godine 1949.[6] Iako se velik dio tih naslućenih rezerva nalazí u onom dijelu epikontinentalnog pojasa, gdje morska dubina prelazi onu granicu, kod koje je praktički moguće i rentabilno bušenje petrolejskih izvora, drugi vrlo znatan dio nalazi se u predjelima, gdje su bušenja i kraj današnjeg stanja tehnike moguća. Naročíto se morska dubina uz obale Texasa i Louisiane spušta vrlo lagano, tako da na 20—30 milja udaljenosti od obale morska dubina mjestimice nije veća od 100 stopa (30 m). A same rezerve petroleja uz obale Texasa i Louisiane sve do udaljenosti od 31,4 milje od obale računaju se na 4 do 5 milijarda barela.[7] Što se tiče Argentine, Jessup se poziva na argentinskog pisca Rodrigueza,[8] kako je Argentina u svoje doba razmatrala mogućnost korišćenja Antarktika kao potencijalnog izvora petroleja za namirenje svojih potreba. I u samom argentinskom dekretu (st. 4. i 5. uvoda) izrijekom se aludira na iskorišćivanje petrolejskih izvora u epikontinentalnom pojasu. Već je spomenuto kod izlaganja ugovora o zaljevu Paria i britanskih dekreta za Jamaiku i Bahamas otočje, da se tu radilo u prvom redu o petrolejskim interesima. Isto tako je već jasno pokazano, kako su petrolejskí interesi jaki na obalama Perzijskoga zaljeva i kako su oni izazvali akte obalnih arapskih država. Uostalom već i sami ti akti dosta jasno aludiraju na podzemne izvore i njihovo iskorišćivanje.

Osobito se jasno pokazuje vezivanje između pojedínih državnih akata i interesa za petrolej kod država Arapskog poluotoka. Još prije nekoliko godina te su države posjedovale zajedno jednu sedminu poznatih petrolejskih rezerva cijeloga svijeta, od toga sam Kuwait preko polovine.[9] Taj se udio još povećava novijim otkrićima, a napose ako se uzmu u račun nalazišta ispod morskog dna Perzijskog zaljeva, koja su gotovo sva već danas pristupačna eksploataciji zbog razmjerno male dubine mora u tom zaljevu. Prema najnovijim raspoloživim podacima poznate rezerve zemalja Arapskog poluotoka, popele su se na 26% od cjelokupnih svjetskih rezerva, a sam Kuwait raspolaže sa 14% svjetskih rezerva. Ako se tome dodaju Iran (9%) i Irak (7%), nalazi se u zemljama Srednjeg Istoka ukupno 42% svih poznatih petrolejskih rezerva cijeloga svijeta.[10]

U tím su krajevima stekla inostrana petrolejska društva dugogodišnje koncesije, koje im daju dalekosežna prava i povlastice, tako da njihove instalacije i osoblje predstavljaju u malim zemljama Arapskog poluotoka »državu u državi«. Iako ta društva nose različita imena, ona pripadaju uglavnom dvjema kartelnim grupama, koje su opet između sebe povezane različitim sporazumima, a u kojima nalazimo kao matična društva uvijek iste velike petrolejske kompanije: Standard, Royal Dutch Shell, Anglo-

Iranian, Compagnie française des pétroles, Socony-Vacuum. Petrolejsko društvo za otočje Bahrein afilijacija je kalifornijske Standard Oil kompanije i Texas kompanije, dakle američkih društava, ali je registrirano u Kanadi. Za iskorišćivanje izvora u Kuwaitu osnovale su Anglo-Iranian i Gulf Oil Corporation posebno društvo Kuwait Oil Company. Koncesije u Saudskoj Arabiji iskorišćuje kartel pod skraćenim nazivom ARAMCO, u kome sudjeluju California Arabian Standard Oil Company, Texas Company i Standard Oil (New Jersey), svaka sa 30%, dok preostalih 10% ima Socony-Vacuum. Za ostale dijelove Arapskog poluotoka imaju koncesije Iraq Petroleum Company i njezine afilijacije, a sama Iraq Petroleum je posljednji stadij dugotrajne borbe za petrolejske interese, u kojoj su sudjelovale različite kapitalističke grupe i državne vlade pojedinih velevlasti. Prava istraživanja i bušenja kao í produkcija petroleja u zemljama Srednjeg Istoka bilí su predmet mnogih pogađanja i sporazuma, s jedne strane među samim društvima (na pr. t. zv. Red Line sporazum od godine 1938.), a s druge strane među vladama zapadnih velevlasti i Sjedinjenih Država, počevši od sporazuma Sykes-Picot od godine 1916. i sporazuma u San Remu od godine 1920. pa do sporazuma od godine 1928. i 1947./8.

Sporazumi su se odnosili na podjelu područja, udio u kapitalu, ključ za raspodjelu dobitka ili produkata i t. d. Godine 1920. postigla je Francuska u San Remu, da je njezin kapital (Compagnie française des pétroles) došao na mjesto njemačkog (Deutsche Bank) u društvu, u kome su ostale trí četvrtine kapitala držali Englezi. Ali Sjedinjene Države su tražile, da se poštuje načelo otvorenih vrata, a to je drugim riječima značilo, da treba dati udio i američkom kapitalu. To je i uređeno novim sporazumom od godine 1928., tako da danas sudjeluju u jednakim dijelovima (po 23,75%) britanska društva Anglo-Saxon (afilijacija Shella s udjelom britanske vlade) i Anglo-Iranian, spomenuto francusko društvo (ovo i Anglo-Iranian s jakim udjelima samih država) i američko društvo Near East Corporation (tvorevina Standard Oil New Jersey i Socony Vacuum), dok je 5% dobio Armenac Gulbenkian, koji je stekao zasluge time, što je Englezima pribavio udio, koji je u početku trebao da zapadne tursku državnu banku.

S druge strane ide zahtjev na epikontinentalni pojas i za tim, da obalna država uzmogne poduzeti mjere za očuvanje ribnog bogatstva. Tom je predmetu posvećen jedan od dva proglasa predsjednika Trumana, a to ističu í druge izjave Sjedinjenih Država.[11] Od ostalih akata izrijekom spominju ribno bogatstvo samo akti Argentine, Chilea i Perua.

VII.

PROBLEM EPIKONTINENTALNOG POJASA U ZNANOSTI

Epikontinentalni pojas pripada među najmlađe probleme međunarodnog prava. Zato je posve razumljivo, da se o njemu dosada malo pisalo. Zbog naročite važnosti pitanja i velikog interesa, koje je ono pobudilo, ima o njemu dosta bilježaka i članaka informativne i dokumentacione naravi, ali se problematikom dublje pozabavilo malo pisaca. Od individualnih radova najopširnije su obradili pitanje epikontinentalnog pojasa Azcárraga i Mateesco.[1] Međutim je problem prihvaćen i raspravljan u nekoliko vrlo uglednih međunarodnih tijela. Jedno je od njih (Komisija za međunarodno pravo) službeni organ Ujedinjenih naroda, drugo (International Law Association) priznati skup stručnjaka teorije i prakse iz svih dijelova svijeta. Sir Cecil Hurst potaknuo je proučavanje tog pitanja u krilu Instituta za međunarodno pravo na zasjedanju u Bruxellesu godine 1948., a o istom je predmetu održao u Grotiusovu društvu i referat, koji je pobudio veliku pažnju. Zbog važnosti predmeta raspisao je Institut za međunarodno pravo nagradni natječaj o problemu kontinentalnog ruba, a rok za predaju rukopisa teče do konca godine 1951.

1) Azcárraga[2] smatra morsko dno i podzemlje otvorenog mora kao res nullius, pa se prema tome vlast nad njima može steći okupacijom. Kod svojih prijedloga za rješenje pitanja o epikontinentalnom pojasu uzima Azcárraga u obzir interese Španjolske te predlaže kao granicu teritorijalnih voda 20 milja, a gdje kontinentalni rub prelazi tu granicu, pripada obalnoj državi nadzor i iskorišćivanje kontinentalnog ruba do izobate od 200 metara. Kao dalji svoj prijedlog iznosi Azcárraga misao, da se svakoj državi dade vlast nad pojasom različite širine, a ta bi se širina proračunavala prema gustoći pučanstva neke zemlje, dužini njezinih obala i ukupnoj površini njezina područja. Uzimajući gustoću pučanstva na četvorni kilometar (H), dužinu obala u kilometrima (c) i površinu u četvornim kilometrima (s) Azcárraga predlaže formulu: $H \times \frac{c}{s} \times 100$. Rezultat dao bi širinu pojasa teritorijalnih voda u miljama. Prema tome računu imala bi Velika Britanija 25 milja, Sjedinjene Države 28,2 milje, Francuska 45 milja široki pojas, a najširi pojas dobila bi Španjolska sa 46,8 milja.

2) Mateesco je pristaša škole novog međunarodnog prava, koju je osnovao glasoviti čilenski pravnik Alejandro Alvarez.[3] On je na istim idejnim temeljima napisao djelo Vers un nouveau droit international de la mer (1950), u kome je znatan dio (str. 91—141) posvetio problemu epikontinentalnog pojasa. Mateesco konstatira, da zbog znanstvenih iznalazaka i njihove primjene danas postoji mogućnost, da se okupira i iskorišćuje more,

njegovo dno i podzemlje. Jednostrani akti više država i priznanje, što su ga druge države šutke dale, pokazuju, da se novo načelo sve više prihvaća u međunarodnom pravu On predlaže, da se obalnim državama prizna suverenost nad dnom, podzemljem i vodama, što pokrivaju kontinentalni rub, kao i nad njihovim prirodnim bogatstvima. Gdje je kontinentalni rub uži, suverenost neka se protegne na širinu od 18—20 milja od obale. Kod otoka bi pojas suverenosti iznosio 3 milje, koliko nije tu kontinentalni rub širi. Obalne države morale bi priznati slobodu ribolova uz uvjet uzajamnosti, kao i slobodu plovidbe.

3) Komisija za međunarodno pravo, osnovana rezolucijom Opće skupštine Ujedinjenih naroda od 21. studenoga 1947. ima zadatak, da proučava pitanja kodifikacije međunarodnog prava i da izraduje prijedloge o kodifkaciji, nacrte konvencija, kojima bi se provodila djelomična kodifikacija. Među predmetima, koje je Komisija uzela kao prve u rad, bilo je pitanje pravnog režima otvorenog mora. Komisija je za to pitanje izradila upitnik, koji je razaslan vladama država članica Ujedinjenih naroda, i izabrala je referenta. To je bio Nizozemac profesor François, koji je izradio opsežan referat.[4] Tu je ukratko obrađeno i pitanje kontinentalnog ruba (str. 34—41). François izlaže dosadašnje državne akte i postavlja pitanje, da li međunarodno pravo priznaje neko pravo država na kontinentalni rub. François misli, da se na to pitanje ne može pozitivno odgovoriti. Ipak, kaže on dalje, treba držati na umu, da načelo slobode otvorenog mora nije neka doktrina, koja se ne smije ni dirnuti i koja se ne može podvrgnuti nekom ograničenju. Nov tehnički razvoj i nove ekonomske potrebe mogle bi opravdati neka ograničenja načela o mare liberum. Komisija za međunarodno pravo, koja treba da se stara ne samo za kodifikaciju prava u strogom smislu riječi, nego također za napredak prava, ne može zatvoriti oči pred tim promjenama. Činjenica, da sve veći broj država zahtijeva prava na kontinentalni rub, pokazuje vrlo stvarnu potrebu, koja postoji u pravcu ograničenja načela o slobodi mora.[5] Zato François predlaže, ali ne kao izraz postojećeg prava, nego kao pravilo de jure condendo, koje bi trebalo da se uvede kodifikacijom: »Čini se, da bi bilo najbolje rješenje, da se dodijeli kontinentalni rub obalnim državama, uz uvjet, da se to poprati, odmah u početku, točnom definicijom prava i dužnosti različitih država u tim prostorima. Ako bi se povlašćena država ograničila s jedne strane na stvarno iskorišćivanje rudnog bogatstva kontinentalnog ruba, a da ne vrijeđa na nepodnošljiv način načelo o slobodi mora, a s druge strane na zaštitu morskog bogatstva i pritom ne bi monopolizirala pravo ribolova u korist svojih državljana, načelo o slobodi mora bilo bi dovoljno sačuvano«.[6] Kao rezultat tih svojih izlaganja referent Komisije predlaže, da se uvede pravo na kontinentalni rub, ali sadržaj toga prava trebalo bi da se tek u kodifikaciji potanko odredi. François smatra to rješenje kao

najbolje, ali daje i alternativni prijedlog, da se obalnim državama dadu specijalna prava izvan teritorijalnog mora do određene udaljenosti. To bi značilo, da države dobiju za vađenje rudnog blaga i zaštitu morskog bogatstva neki vanjski pojas, ali bez obzira na postojanje i širinu kontinentalnog ruba.[7] Na kraju svoje studije François postavlja ovih devet pitanja:

1. Treba li priznanje specijalnih prava s obzirom na iskorišćivanje morskog podzemlja i zaštitu morskog bogatstva vezati s postojanjem kontinentalnog ruba?

2. Kako treba odrediti taj kontinentalni rub? Treba li kao vanjsku granicu prihvatiti crtu morske dubine od 200 metara (100 hvati)?

3. Treba li zahtijevati efektivnu ili bar teoretsku okupaciju kao uvjet za stavljanje tih zahtjeva?

4. Ako se na prvo pitanje odgovori negativno, bi li trebalo takva prava priznati u susjednoj zoni teritorijalnih voda, i do koje udaljenosti od obale treba da se proteže ta zona? Treba li istu udaljenost uzeti za rudno blago i za morsko bogatstvo?

5. Radi li se tu o pravu suverenosti? Ili samo o pravu kontrole i jurisdikcije?

6. Koja je vlast (nadležnost) obalne države u dotičnim pojasima (kontinentalnom rubu ili vanjskoj zoni) s obzirom na:

a) iskorišćivanje rudnog blaga podzemlja,

b) morsko bogatstvo?

Kako daleko može se državljanima obalne države dati naročit položaj?

7. Kako da se razgraniče na mjestu, gdje se sastaju, kontinentalni rubovi, odnosno vanjski pojasi različitih država?

8. Imadu li naprave i instalacije izgrađene u dotičnim vodama radi iskorišćivanja dna svoje posebno teritorijalno more? Ako ne, mogu li se za njih zahtijevati specijalne zone sigurnosti?

9. Do kojeg opsega može u tom savezu biti postavljeno pitanje o pravima, što ih pravo već sada priznaje?

Taj referat služio je kao podloga radu Komisije za drugog zasjedanja Komisije u Ženevi od 3. lipnja do 29. srpnja 1950. Komisija je osim toga raspolagala odgovorom nekoliko država na razaslani upitnik. Od mnogih pitanja otvorenog mora Komisija se najviše bavila pitanjem epikontinentalnog pojasa posvetivši mu 4 sjednice.[8]

4) Komisija je priznala osobitu važnost pitanja o iskorišćivanju morskog dna i podzemlja, koliko s gospodarskog i socijalnog, toliko i s pravnog gledišta. Referent François je istaknuo, da je potrebna brza kodifikacija prije nego što množina pojedinačnih državnih mjera upravi razvoj u pravcu, koji ne bi bio u skladu s interesima čovječanstva. Iako je više članova Komisije istaknulo interese čovječanstva, samo je Kinez Hsu iznio misao, da se iskorišćivanje prirodnih bogatstava kontinentalnog ruba preda međunarodnoj zajednici. Zajedničko iskorišćivanje tih bogatstava bilo bi u skladu s opće priznatim načelom, da je otvoreno more svojina cijele međunarodne zajednice. Drugi su mislili, da bi internacionalizacija naišla na velike teškoće. Komisija je stala na gledište, da obalna država može vršiti kontrolu i jurisdikciju nad morskim dnom i podzemljem izvan teritorijalnih voda radi iskorišćivanja prirodnih bogatstava. Kad se počelo s određivanjem toga prostora, uzelo se, da kod dijelova mora, koji nemaju većih dubina (kao Perzijski zaljev), ne postoji kontinentalni rub, pa da zato treba prostor posebne vlasti obalnih država odrediti drukčije, a ne vezati ga uz pojam kontinentalnog ruba, jer bi to bilo nepravedno za države bez kontinentalnog ruba. Zato je Komisija najprije formulirala, da se posebnoj vlasti obalne države podvrgnu i prostori, koji se zbog pličine svojih voda mogu izjednačiti s kontinentalnim rubom. Predlagalo se također, da se definicija prostora podvrgnutog kontroli i jurisdikciji obalne države veže uz mogućnost iskorišćivanja, ali je tome prigovoreno, da bi na taj način taj prostor bio neodređen, jer bi se uvijek zbog napretka tehnike dalje proširivao. Na koncu je prihvaćeno, da pojas posebne vlasti obalnih država mora biti ograničen, ali to ograničenje ne treba vezati uz pojam kontinentalnog ruba. Iza toga je Komisija stala da raspravlja o pravnoj naravi morskog dna i podzemlja ispod otvorenog mora. Hudson je formulirao četiri moguće koncepcije: 1) morsko dno i podzemlje kontinentalnog ruba su res nullius, 2) oni su res communis, 3) oni su ipso jure podvrgnuti kontroli i jurisdikciji obalne države, 4) oni su podvrgnuti kontroli i jurisdikciji obalne države samo za ograničene svrhe istraživanja i iskorišćivanja prirodnih bogatstava. Prva mogućnost odbačena je jednoglasno. I drugo je shvaćanje odbačeno, ali se jedan član Komisije uzdržao od glasovanja. Treća je koncepcija prihvaćena sa 6 glasova prema 4. Stoga nije okupacija ni potrebna. Za četvrto shvaćanje izrijekom su se izjavili Scelle, Hudson i Amado. Ma da je konstatirano, da ne postoje pravila o razgraničenju susjednih sektora dviju država, Komisija nije riješila to pitanje. Pravo obalne države da vrši kontrolu i jurisdikciju nad dijelovima morskog dna i podzemlja ne proteže se na vode, koje ih prekrivaju. One ostaju pod režimom otvorenog mora. Komisija je spoznala, da novo uređenje donosi smetnje za plovidbu i ribolov, ali te se mogu dopustiti samo toliko, koliko je najnužnije za iskorišćivanje dna i podzemlja. Za nadvodne instalacije mogu se osnovati zone sigurnosti, ali te nemaju značaj teritorijalnih voda. Što se tiče zaštite ribolova u moru nad kontinentalnim rubom, Komisija je zaključila, da to pitanje raspravi na idućem sastanku. Na tom zasjedanju, koje je određeno za mjesec svibanj 1951., sigurno će se cijelo pitanje ponovo raspraviti, a do tog će vremena bez sumnje više država izraziti svoje stajalište o svim pitanjima u vezi s epikontinentalnim pojasom.

5) U International Law Association stavljeno je pitanje epikontinentalnog pojasa na dnevni red godine 1948., na 43. zasjedanju u Bruxellesu. Na zasjedanju iznesen je referat[9] nizozemskog pravnika Feltha, a iza kraće rasprave[10] određen je odbor sa zadatkom, da do idućeg zasjedanja prouči pitanje i podnese referat »o pravima na morsko dno i podzemlje«.[11] Odbor je razaslao svima nacionalnim granama International Law Association[12] upitnik od osam točaka,[13] na koje je primio odgovore nekoliko članova i nacionalnih grana. U odboru su mišljenja bila podijeljena. Neki su smatrali, da je kontinentalni rub res nullius i da je za stjecanje vlasti u tom prostoru potrebna okupacija. Drugi su zastupali t. zv. doktrinu kontinentalnog ruba, po kojoj epikontinentalni pojas pripada obalnoj državi, a da za stjecanje vlasti nije potrebna bilo kakova okupacija ili proklamacija. Da zadovolji oba stajališta, odbor je odabrao kompromisnu formulaciju.[14] On je konferenciji u Kopenhagenu predložio nacrt rezolucije, u kojoj se s jedne strane izlažu pravila postojećeg prava (I), a s druge strane se stavljaju prijedlozi, kojim pravcem da se usmjeri razvoj međunarodnog prava u tom predmetu (II). Sam nacrt rezolucije zanimljiv je, jer izražava mišljenje grupe kvalificiranih stručnjaka, kako da se točno formulira pravo, koje bi trebalo da vrijedi za odnose epikontinentalnog pojasa. Nacrt rezolucije glasi:

I. Konferencija tvrdi, da su ova načela postojeće međunarodno pravo:

1) Kontrola i jurisdikcija nad morskim dnom i podzemljem kontinentalnog ruba unutar teritorijalnih voda pripadaju ipso jure, obalnoj državi.

2) Kontrola i jurisdikcija nad morskim dnom i podzemljem kontinentalnog ruba izvan teritorijalnih voda može[15] pripasti obalnoj državi efektivnom okupacijom, koliko se kontinentalni rub ne proteže do teritorijalnih voda neke druge države i nije zajednički s nekom susjednom državom.

3) Priznanje kontrole i jurisdikcije obalne države nad morskim dnom i podzemljem kontinentalnog ruba izvan teritorijalnih voda ne dira status voda iznad toga dna kao otvorenog mora ili pravni status zračnog prostora nad tim epikontinentalnim vodama, niti dira postojeće međunarodno pravo što se tiče polaganja i upotrebe kablova ili vodova na morskom dnu, time da obalna država ima pravo da poduzme razumne mjere u vezi istraživanjem i iskorišćivanjem bogatstva kontinentalnog pojasa.

4) Istraživanje i iskorišćivanje bogatstva morskog dna i podzemlja kontinentalnog ruba izvan teritorijalnih voda dopušta se samo toliko, koliko bitno ne smeta plovidbu i ribolov, na pr. koliko ne stvara zapreku pravcima plovidbe, ne zagađuje ribolovne vode ili ne izaziva smetnje seizmičkim postupcima.

5) Obalna država, koja vrši jurisdikciju i kontrolu nad morskim dnom i podzemljem kontinentalnog ruba izvan teritorijalnih voda, može u svrhu istraživanja i iskorišćivanja bogatstva toga dna i podzemlja izgraditi takve stalne ili nestalne naprave, koje su u skladu s naprijed izraženim (4) načelom, uz uvjet

a) da interesirane stranke (na pr. vlade, plovidbeni i ribolovni interesenti, zrakoplovne linije i t. d.) moraju biti unaprijed obaviještene o namjeravanoj izgradnji takvih naprava i

b) da te naprave moraju biti snabdjevene djelotvornim sigurnosnim znakovima (svijetla, zvučni signali, radar, plutače i t. d.)

II. Da bi se osiguralo razumno i pravično rješenje problema vezanih s morskim dnom i podzemljem, konferencija predlaže, da se međunarodno pravo razvija u ovim smjerovima:

1) »Kontinentalni rub« neka se definira kao onaj dio morskog dna (i njegova podzemlja), koji se nalazi ispod mora u dubini od najviše 200 metara, time, da obalna država može dokazati, da se njezin kontinentalni rub zbog izuzetnih geologijskih uvjeta spušta do većih dubina.

2) Obalnoj državi (ili državama) treba da se prizna — uzimajući u obzir načela izložena naprijed pod I, 3, 4 i 5 — da joj (im) pripadaju kontrola i jurisdikcija nad morskim dnom i podzemljem kontinentalnog ruba izvan teritorijalnih voda ipso jure, t. j. i bez proklamacije.

A fortiori međunarodno bi pravo trebalo da prizna,[16] da

i) Obalna država može steći kontrolu i jurisdikciju nad morskim dnom i podzemljem kontinentalnog ruba izvan teritorijalnih voda proklamacijom izdanom u tu svrhu, koliko se kontinentalni rub ne proteže do teritorijalnih voda neke druge države ili nije zajednički s nekom susjednom državom.

ii) Gdje dvije države ili više njih graniče izvan svojih teritorijalnih voda na istom kontinentalnom rubu, one mogu steći kontrolu i jurisdikciju nad njegovim morskim dnom i podzemljem proklamacijama, isključujući sve ostale države, pa takve države mogu uzajamnim sporazumom (uz isključenje svih ostalih država) podijeliti između sebe taj zajednički dio kontinentalnog ruba.

3) Potrebno je, da se razrade značajke za podjelu morskog dna (i podzemlja) kontinentalnog ruba, koji je zajednički dvjema državama ili više njih, uzimajući u račun faktore kao što su konfiguracija obale, gospodarska vrijednost dokazanih rudnih ležišta i t. d.

4) Obalna država, koja podigne ili je podigla naprave spomenute naprijed pod I, 5, t. j. naprave, koje se izdižu iznad morske razine, trebalo bi da je ovlašćena da vrši nad ograničenim dijelom voda iznad kontinentalnog ruba onaj nadzor i sudbenost, što su potrebni za zaštitu tih naprava, ali nikakva takva naprava ne bi se smjela smatrati kao »otok« ili »uzvisina morskog dna« u smislu međunarodnog prava. Takvi ograničeni dijelovi otvorenog mora iznad kontinentalnog ruba imali bi se nazivati »sigurnosne zone«.

5) Svaka sigurnosna zona trebalo bi da se u pravilu označi kao krug s polumjerom od 500 metara oko naprave. Taj se prijedlog postavlja s obzirom na činjenicu, da zakonodavstvo različitih država označuje na taj način sigurnosnu zonu oko nekog petrolejskog izvora (unutar koje se ne smije pušiti i paliti svijetlo)«.

6) Na samoj konferenciji International Law Association u Kopenhagenu (27. VIII. — 2. IX. 1950.) predloženo je uz izvještaj odbora više referata pojedinih članova i nacionalnih grana. O

pitanju epikontinentalnog pojasa raspravljalo se 30. VIII. čitav dan. U raspravi sudjelovalo je 29 govornika iz različitih zemalja. Od tih su samo desetorica zagovarali prihvat nacrta rezolucije, koji je naprijed naveden. Neki su govornici mislili, da predmet još nije sazrio za rješavanje. Protiv nacrta rezolucije su ustali vrlo rječito Albert i Paul de La Pradelle, dokazujući da se nacrt ne slaže s klasičnom naukom o moru kao res communis i da dalje provodi diobu naroda na one, koji raspolažu izvorima bogatstva, i na takve, koji nemaju pristupa tim bogatstvima. Zagovarali su misao rješavanja pomoću međunarodne konvencije. Govornici iz nordijskih zemalja izrazili su bojazan, da se obalne države ne će zaustaviti kod podmorskog pojasa, nego će staviti zahtjeve i na more, koje se prostire nad tim pojasom. Zbog tolike opozicije predlagači su povukli nacrt rezolucije, pa je zaključkom konferencije predmet ponovo upućen odboru sa zadatkom, da u svoju sredinu kooptira predstavnike protivnog shvaćanja i podnese izvještaj na idućoj konferenciji.

7) Sličan je rezultat imala i rasprava o epikontinentalnom pojasu na zasjedanju International Bar Association mjeseca srpnja 1950. I tu je predmet upućen na dalje proučavanje.

PRAVNA ANALIZA

VIII.

DOMAŠAJ JEDNOSTRANIH AKATA

Potrebno je, da analiziramo sve navedene izjave, pa da prema toj analizi stvorimo neke zaključke o sadašnjem stanju pitanja o epikontinentalnom pojasu u međunarodnoj praksi. U svim navedenim slučajevima radi se o jednostranim izjavama i aktima pojedinih država. Čak i kod zaljeva Paria provedena je aneksija dijelova, koje su ugovornice jedna drugoj priznale, jednostranim aktima, a sam dvostrani ugovor je za ostale države bez obvezatne moći. Mnogi vide u nizu prije izloženih jednostranih akata dokaz, da postoji ustaljena međunarodna praksa, dakle da su se već izgradila pravna pravila međunarodnog prava, koja priznavaju prava obalnih država na određene sektore epikontinentalnog pojasa. Treba dakle riješiti pitanje, kakva je vrijednost spomenutih jednostranih akata, je li po njima došlo do stvaranja nekog pravila međunarodnog prava o epikontinentalnom pojasu ili su ti akti dokaz za postojanje takvog novog prava. Moguće su dvije hipoteze: ili pravo obalnih država na epikontinentalni pojas već postoji u međunarodnom pravu ili ono još ne postoji. U prvom slučaju, koji po našem mišljenju nema uporišta u stvarnosti, bio bi problem razmjerno jednostavan. Svojom jednostranom izjavom država se naprosto koristi nekom mogućnošću, koju joj daje međunarodno pravo, ona tom izjavom očituje, da stvarno uzima u posjed ono, što joj po pravu već pripada. Ona bi svojom izjavom samo izvršila formalnost, koju međunarodno pravo traži za oživotvorenje njezina prava. Takva bi izjava bila »acte-condition« u smislu teorije znamenitog francuskog autora Duguita. Ako pak međunarodno pravo dotad nije poznavalo pravo država na kontinentalni rub, a prema našem je mišljenju stvarno tako, tada se pita, jesu li jednostrani akti država izazvali izmjenu dotadašnjih pravnih propisa i doveli do stvaranja novog prava. Nasuprot mišljenju, koje to tvrdi, ispravno je protivno mišljenje, da jednostrane izjave i akti, što smo ih opisali, nisu mogli stvoriti novo pravo. Države svojim aktima zahtijevaju, dakle, neko pravo ili

tvrde, da imaju neko pravo, koje u sadašnjem međunarodnom pravu nije poznato niti priznato.

Sada treba potanje ispitati obje navedene hipoteze i netom postavljene tvrdnje. U prvom se redu pita, jesu li jednostrani državni akti, nabrojeni u prvoj glavi (V), izmijenili međunarodno pravo i stvorili pravilo, po kojemu bi obalne države imale neku posebnu vlast nad dijelovima epikontinentalnog pojasa.

Ne treba nadugo dokazivati, da izolirane jednostrane izjave ili akti pojedinih država ne mogu mijenjati međunarodno pravo niti stvarati nova pravila međunarodnog običajnog prava. U tom smislu može se navesti izjava Belgijanca Muscha na Bruxelleskoj konferenciji International Law Association, koji je s obzirom na proglase predsjednika Trumana kazao: »Mi potpuno priznajemo praktične razloge njegove (t. j. Trumanove) odluke, ali ne možemo dopustiti, da takvo jednostrano očitovanje postavlja pravilo međunarodnog prava«.[1] Na isto stajalište stao je i službeni predstavnik američkog ministarstva inostranih poslova Chapman, koji je u taj čas bio Special Assistant to the Under Secretary dakle visoki činovnik u ministarstvu. Spominjući proglase predsjednika Trumana iz godine 1945. Chapman je kazao: »Jedna država ne može sama izmijeniti međunarodno pravo. Proglas Sjedinjenih Država ne veže druge države, da prihvate novo načelo u sklop međunarodnog prava«.[2]

Ako razmotrimo dosad dane izjave, vidjet ćemo, da je u dva predjela svijeta došlo do dosta velikoga broja izjava i akata u prilog pravu na epikontinentalni pojas. Danas su već vrlo mnoge države izrijekom prihvatile novo načelo. Ne radi se tu više o osamljenim jednostranim aktima, nego o velikom broju sličnih ili gotovo jednakih izjava. Što se tiče država, koje dosad nisu dale takve izjave, za neke se od njih pretpostavlja, da bi bile priklonjene rješenju, koje priznaje pravo na epikontinentalni pojas. Tako misli Azcárraga, da bi zbog geologijske i morfologijske strukture podmorskih slojeva uz vlastite obale Velika Britanija i Francuska — a i neke druge države — bile voljne da se očituju u prilog priznavanju prava na epikontinentni pojas, premda bi možda isto tako bile pripravne da sudjeluju pri stvaranju nekog međunarodnog sporazuma, koji bi još dalje proširio njihova prava.[3] Uostalom, Velika Britanija se već izjasnila proširivši svoju vlast na epikontinentalne pojase nekih svojih posjeda u Americi. Za Sovjetski Savez moglo bi se također naslućivati, da će biti za isto rješnje, jer se uz njegove obale protežu golemi prostori kontinentalnog ruba Sibirije i Behringova mora, a već su spomenute izjave carske Rusije i Sovjetskog Saveza, koje se navode kao prvi prethodnici suvremene teorije o kontinentalnom rubu. Međutim su to samo naslućivanja. Ozbiljnije se mora shvatiti okolnost, da mnogobrojni akti, koji su naprijed izloženi, nisu naišli na formalne proteste. Prosvjed Sjedinjenih Država protiv akata nekih

američkih republika nije se oborio na samo načelo, nego tek na njegovu pretjeranu primjenu. Isto će vrijediti i za britanske note vladama Chilea i Perua. Vidjeli smo (V, bilj. 23.), da su Sjedinjene Države protestirale kod vlade Saudske Arabije zbog širine teritorijalnog mora, ali ne zbog zahtjeva na epikontinentalni pojas. Prije spomenuti prosvjedi s engleske i španjolske strane nisu bili dani u obliku, koji se traži po međunarodnom pravu, da imaju željeni pravni učinak. Bilo bi prirodno i potrebno, da se prema tolikom broju akata javi i veći broj protesta. Odsutnost protesta ima dakle neko značenje pri rješavanju našeg pitanja.[4]

S obzirom na tolik broj jednostranih akata — nabrojili smo u svemu 26 država — pita se, kakav bi mogao biti njihov skupni učinak. Moglo bi se tvrditi, da velik broj jednostranih izjava može izvršiti ono, što pojedinačne izjave ne mogu postići, t. j. da izazovu stvaranje međunarodnopravnog pravila. U tom slučaju dolazi do dvojega. S jedne strane pokazuje se time, da te države imaju neko zajedničko shvaćanje i iste interese pa da žele to shvaćanje provesti u praksi i osigurati svoje interese. S druge su strane te države, zahtijevajući neko pravo za sebe, pripravne dati ili priznati analogno pravo i drugim državama. U aktima, koje smo obradili, susreli smo se više puta s priznanjem analognih prava drugih država na temelju načela uzajamnosti. Na taj se način može izazvati stvaranje novog običajnog pravnog pravila, napose pravila partikularnog međunarodnog prava, koje bi vrijedilo za neki predio svijeta, dakle regionalno. Hoće li to doista biti, ovisi o ocjeni konkretnih okolnosti, na pr. o omjeru broja država, koje su sklone stvaranju novog pravila, prema onima, koje to ne žele ili se nisu izjavile, zatim o jakosti interesa obiju strana, što djeluje na intenzitet i upornost njihovih nastojanja u jednom ili u drugom pravcu, o njihovoj političkoj jakosti i utjecaju, a ne u najmanjoj mjeri o intenzitetu protivljenja, koliko se ono pojavi. Uz neke je uvjete dovoljno, da se samo jedna država energično suprotstavi novini, pa se ne će moći stvoriti zaključak, da je nastalo novo pravilo međunarodnog prava.

O domašaju jednostranih akata o epikontinentalnom pojasu odbor International Law Association, koji je izradio referat za 44. konferenciju, izrazio je u nacrtu toga referata mišljenje, da se zbog službenih zahtjeva postavljenih u zakonodavstvu i upravnim aktima velikog broja država u posljednjih deset godina može reći, da sadašnje običajno međunarodno pravo priznaje jurisdikciju i gospodstvo (jurisdiction and dominion) obalne države nad morskim dnom i podzemljem izvan teritorijalnih voda sve do granica kontinentalnog ruba.[5] Američka grana Asocijacije poduprla je to shvaćanje ovim razlozima: 1) ponašanje mnogih država u skladu s Trumanovim proglasima (pa i s većim zahtjevima), 2) nijedna država nije prigovorila proglasu o bogatstvima kontinentalnog ruba, 3) nevjerojatno je, da bi se u budućnosti javio kakav ozbiljni prigovor, 4) svi pisci slažu se, da je proglas predsjednika Tru-

mana velika prekretnica u razvoju međunarodnog prava i da nastoji prilagoditi to pravo modernim potrebama.[6] Međutim se u odboru International Law Association javila opozicija, pa je konačni referat ostavio to pitanje kao neriješeno.[7]

Mišljenje, da bi po množini dosad danih izjava došlo do stvaranja novog pravnog propisa, ne može se prihvatiti. Za stvaranje takvog pravila potreban je bar pristanak vrlo velikog broja država, ako ne baš sviju država svijeta. Vidimo, da u našem primjeru nije tako. Do jednostranih je akata dosad došlo samo u dva ograničena kraja svijeta: u Americi i u okolini Perzijskog zaljeva. Osim ta dva predjela i osamljenog koraka Filipina nije se o pitanju epikontinentalnog pojasa izjasnila nijedna država Evrope ili Azije. U samoj Americi mnoge države nisu još stvorile nikakvu odluku, a bar za jednu znademo, da joj je protivna (Kuba).

Tako zaključujemo, da niz jednostranih akata o epikontinentalnom pojasu nije stvorio novo pravilo, po kojemu bi pojedini sektori epikontinentalnog pojasa pripadali pod vlast obalnih država. Na taj se način nije moglo stvoriti ni pravno pravilo regionalnog međunarodnog prava (recimo za Srednji Istok), jer se radi o protezanju vlasti na otvoreno more, gdje su u pitanju interesi svih država svijeta, kojih brodovi plove po morima, a ne samo interesi država tog dijela svijeta.

Do istog zaključka dolazi i referent Komisije za međunarodno pravo za pitanje otvorenog mora, profesor François, koji kaže: »Broj je proklamacija, koje postavljaju zahtjev na specijalna prava, istina, sve veći, ali je još uvijek malen. Dosada većina država nisu postavile zahtjev na takva prava niti su izrijekom priznale valjanost takvih zahtjeva. U nekim slučajevima, gdje je došlo do zahtjeva na prava suverenosti, uloženi su formalni prosvjedi«.[8] Zbog toga François zaključuje, da se ne može dati pozitivan odgovor na pitanje, da li međunarodno pravo priznaje neko pravo na epikontinentalni pojas. Vrijedi pribilježiti, da François postavlja kao načelo, da je kod jednostranih akata potrebno izričito priznanje od strane drugih država.

Ali ako uzmemo u razmatranje stilizaciju danih državnih akata, vidimo, da su oni većinom stali na stajalište druge hipoteze, to jest kao da u međunarodnom pravu postoji pravilo, prema kojemu bi obalne države imale neko pravo na kontinentalni rub, odnosno na epikontinentalno more. Pojedine države samo proglašuju pripravnost ili odluku, da stvarno izvršuju neko pravo, koje nije u pitanju. Proglas predsjednika Trumana kaže, da vlada Sjedinjenih Država smatra, da prirodna bogatstva morskog dna i podzemlja kontinentalnog ruba uz obalu Sjedinjenih Država (a izvan teritorijalnog mora) pripadaju Sjedinjenim Državama i da potpadaju pod njihovu jurisdikciju i kontrolu. Ne kaže se, da bi tako trebalo da bude, već da tako jest. S obzirom na to, da pri-

padanje, jurisdikcija i kontrola predstavljaju pravne pojmove, pretpostavlja se postojanje pravnog propisa, pravila međunarodnog prava, koje postavlja i određuje te pojmove. To je t. zv. teorija kontinentalnog ruba. Proglas ne dovodi u pitanje samo pravo, nego jedino granice prema sličnim pojasima drugih država. Proglas ima, dakle, oznake deklarativnog akta. Argentinski dekret od godine 1946. tvrdi, da je nauka o pravu država na kontinentalni rub i epikontinentalno more implicite prihvaćena u suvremenom međunarodnom pravu. Vidjeli smo, kako se kasniji akti drugih država sve više pozivaju na niz precedensa, koji je s vremenom postajao sve duži. Proglas Bahreina kaže na pr., da je pravo obalnih država ustanovljeno međunarodnom praksom putem akcije, što su ju poduzele druge vlade.

Sve to pokazuje, da države izriču svoje uvjerenje, da postoji njihovo pravo na epikontinentalni pojas. Pojedini akti predstavljaju slučajeve primjene u praksi nekog pravila, koje je nošeno pravnim uvjerenjem tih država. Ti akti nisu sposobni da stvore pravno pravilo, ali su manifestacija prava i dokaz za postojanje običajnopravnog pravila. Postoje dakle oba elementa običajnog prava, uvjerenje i praksa.

Ipak ima i dokaza za drugo gledanje. Spomenuli smo, da je akt Kuwaita drukčije stiliziran, premda možda ta razlika nije namjeravana, nego slučajna. Važnije je to, da i sami akti, koji žele izazvati utisak kao da postoji prihvaćeno pravilo, koje državama daje pravo na epikontinentalni pojas, ne daju dojam uvjerljivosti. Države se u tim aktima odviše trude, da konstruiraju postojanje takvog pravila i time odaju, da same nisu nimalo sigurne o tom svom pravu. Pri čitanju pojedinih akata dobiva se dojam, da države prisvajaju nešto, što dotad prema propisima međunarodnog prava nisu smjele da prisvoje, ali da to žele prikazati kao da je u skladu s pravom.

Posebno treba spomenuti Sjedinjene Države, koje su među prvima protegnule vlast na epikontinentalni pojas. Već su spomenute note Sjedinjenih Država upravljene vladama Argentine, Chilea, Perua i El Salvadora. Istina, te note ne napadaju samo načelo, nego se protive pretjeranim zahtjevima navedenih država. Ali s obzirom na te zahtjeve dana je i izjava predstavnika američkog ministarstva vanjskih poslova Chapmana, koju smo malo prije spomenuli, a koja izrijekom priznaje, da jednostrani korak Sjedinjenih Država ne veže druge države, da prihvate novo načelo u sklop međunarodnog prava. Chapman onda nastavlja: »Nekoliko drugih država izdalo je na primjer proglase o svojim obalnim vodama, koji rastežu vrlo osjetljivo svrhu Trumanova proglasa.« Ma da je Chapmanova izjava u prvom redu uperena protiv zahtjeva južnoameričkih republika, ona jasno priznaje, da se kod proglasa predsjednika Trumana radi o novom načelu, koje treba tek da se uklopi u međunarodno pravo, da je taj proglas

tek jednostrana izjava, koja ne obvezuje druge države, pa bi bilo potrebno, da druge države prihvate to načelo, kako bi ono moglo postati sastavni dio pozitivnog međunarodnog prava.[8a]

Tako možemo cjelinu naših razmatranja o domašaju jednostranih državnih akata, koji su se odnosili na epikontinentalni pojas, sakupiti u zaključak: Ti akti nisu odraz, primjena ili dokaz nekog pravila međunarodnog prava. Oni nisu stvorili novo pravilo međunarodnog prava, jer to ne mogu činiti osamljene jednostrane izjave; dane se izjave ograničuju na neke dijelove svijeta, a njihov broj nije tolik, da bi se moglo govoriti o općem prihvaćanju.

IX.

POTREBA PRAVNOG RJEŠENJA

Došli smo do zaključka, da u međunarodnom pravu nema pravila, koje bi izrijekom davalo državama neku vlast nad epikontinentalnim pojasom. Pače, na prvi se pogled može reći, da se takvom protezanju vlasti protive mnogi tvrdo ustaljeni propisi međunarodnog prava. Američki pisac Brittin upozorava na to, da se proglasi predsjednika Sjedinjenih Država nalaze na protivnoj strani od međunarodnopravno priznatih načela o slobodi mora, o granici od tri milje za teritorijalno more, o slobodnoj plovidbi i o slobodi ribolova.[1]

Ali takvo potpuno negativno stajalište ne rješava postavljeni problem. Mi pri rješavanju toga problema ne smijemo zatvoriti oči pred stvarnim činjenicama, koje su dovele do mnogobrojnih državnih akata, što smo ih prije prikazali. Pitanje epikontinentalnog pojasa pojavilo se u vezi s novim tehničkim mogućnostima iskorišćivanja podzemnog blaga (nafte), što se nalazi u utrobi zemlje ispod morskog dna, i u vezi s toliko povećanim mogućnostima ribolova, da njihova neplanska i nerazumna upotreba može uništiti ribno bogatstvo i time umanjiti taj izvor ljudske hrane za buduća pokoljenja. S obzirom na mogućnost, da se bušenja nafte mogu izvoditi izravno pod morskim dnom postavljanjem naprava na samoj morskoj površini, nameće se sada pitanje, tko da raspolaže tim izvorima i kako da njima raspolaže. To je pitanje novo i ono nije postojalo, kada nije bilo tehničkih mogućnosti podmorskih bušenja radi dobivanja nafte. Ono se sada pojavilo, i to tako, da traži što skorije rješenje.[2] Koliko ne bi došlo do pravilnog pravnog rješenja, pritisak stvarnosti doveo bi do anarhije, u kojoj bi vladala neograničena samovolja. U natjecanju za prigrabljivanje novih izvora prirodnih bogatstava kušali bi materijalno i tehnički razvijeniji i kapitalom jači narodi — i zbog svoje bi tehničke premoći uspijevali — zasjesti na najbolje i najvrednije izvore bogatstva u svim krajevima svijeta, a zatim bi nastojali braniti te svoje tekovine pozivanjem na stečena prava, a u slučaju

potrebe također silom i oružanom rukom. Došlo bi do nove raspodjele novih pristupačnih dijelova svijeta na korist onih, koji raspolažu sredstvima proizvodnje. Isto tako je novo — premda ipak nešto starije — pitanje zaštite ribnog bogatstva. A u najbližoj budućnosti sve će se više postavljati pitanje drugih načina iskorišćivanja bogatstva i prirodnih sila mora i podmorja. Ta se pitanja ne mogu i ne smiju riješiti time, da se kaže, da za njih međunarodno pravo ne sadržava posebnih izričitih pravila. Ako takvih pravila nema, to još ne znači, da se neko pitanje ne može riješiti prema načelima međunarodnog prava, odnosno da se može riješiti samo u pravcu potpune negacije, dakle u našem slučaju u pravcu negacije prava na epikontinentalni pojas. Premda međunarodno pravo nije tako u tančine izgrađeno kao neke druge grane prava, ono je ipak sustav norma, koji mora i može dati odgovor na svako pitanje, što se postavlja s pravne strane u međunarodnim odnosima. Izlažući isto mišljenje u Komisiji za međunarodno pravo profesor Spiropoulos je dobro upozorio, kako se nedavno pojavilo pitanje o pravu Ujedinjenih naroda, da štite svoje predstavnike. Ni o tome nije bilo izričitog pravnog pravila u međunarodnom pravu, jer sve do nedavna nije ni postojala organizacija Ujedinjenih naroda, a ipak se našlo rješenje tog novog pitanja tumačenjem postojećeg prava.[3] To vrijedi u svakom slučaju, kad se pojavi neko novo pitanje. Za takva pitanja nema specijalnih propisa međunarodnog prava, jer ona nisu mogla biti predmet prakse, dakle stvaranja običajnog prava, a ni predmet ugovornog uređenja. Zato, dok se takva specijalna pravila ne stvore za neko novo pitanje, može se njegovo rješenje iznaći primjenom općenitijih načela međunarodnog prava, protezanjem pravila, koja vrijede za slične slučajeve i t. d.

X.

PITANJE EPIKONTINENTALNOG MORA KAO NOVOG POJASA PODVRGNUTOG VLASTI OBALNIH DRŽAVA

Vidjeli smo, da neke države u svojim izjavama usko vežu prostor kontinentalnog ruba i morsku površinu iznad njega, koju nazivaju epikontinentalnim morem. To je vezivanje analogno onome, koje postoji prema međunarodnom pravu između teritorijalnog mora i njegova dna i podzemlja, a nad kojima po pretežnom shvaćanju ima obalna država suverenost. Jedno od mogućih rješenja za naše pitanje bilo bi, da se izvan teritorijalnog mora prizna državama dalji pojas mora, nad kojim bi one vršile neku vrstu isključive vlasti. Zasada postoji u međunarodnom pravu pojam t. zv. vanjskog pojasa (zone contiguë), koji je tekovina najnovijeg vremena i nije još posve utvrđen, a niti posve općenito prihvaćen.[1] Osim toga je taj prostor razmjerno uzak, najviše do 12 milja od obale, a zahtjevi za epikontinentalno more

idu u velike udaljenosti od obale, katkada na 200 milja i još više. I prije no što se pojavilo pitanje o epikontinentalnom pojasu, bilo je pokušaja, da se stvori širi pojas za zaštitu određenih interesa, ali oni nisu doveli do uspjeha. Više država, a među njima naročito Velika Britanija i Sjedinjene Države, uporno su stajale na načelu slobode mora i nisu odstupale od pravila, da se opseg teritorijalnog mora ograniči na tri milje.[2] Kad su Sjedinjene Države htjele proširiti svoje pravo pretraživanja brodova na šire pojase mora, da bi provodile svoje propise o zabrani točenja alkoholnih pića, morale su to osigurati naročitim dvostranim ugovorima. U početku Drugoga svjetskog rata američke su države zaključile na konferenciji ministara vanjskih poslova u Panami (1939) da odrede radi obrane svoje neutralnosti zaštitnu zonu vrlo velike širine (obično se govorilo o pojasu od 300 milja, premda je granica zone bila određena geografskim koordinatama). Ni po shvaćanju samih američkih država nije time izmijenjeno postojeće međunarodno pravo. Druga točka Panamske deklaracije kaže, da će »vlade američkih republika nastojati da preko zajedničkih demarša kod onih zaraćenih stranaka, koje su sada ili bi ubuduće bile upletene u neprijateljstva, osiguraju njihovo držanje u skladu s odredbama deklaracije, ne dirajući u vršenje individualnog prava svake države, koje je svojstveno njihovoj suverenosti«. Sjedinjene Države dale su toj odredbi tumačenje u tom smislu, da će američke republike nastojati da ishode pristanak (acquiescence) zaraćenih na načela Panamske deklaracije.[3] Ali zaraćene države nisu prihvatile ta načela. Kad je povodom incidenta s njemačkim ratnim brodom Admiral Graf Spee vlada Paname 23. prosinca 1939. u ime svih američkih republika uložila prosvjed kod vlada Francuske, Njemačke i Velike Britanije,[4] sve su tri vlade odgovorile negativno.[5] Pa doista. u pojedinim slučajevima, gdje se radilo o prostoru spomenutom u Panamskoj deklaraciji, kao što je baš i slučaj navedenog broda, američke su se republike držale odredaba Općeg međunarodnog prava o neutralnosti. Napose se uruguayska vlada u slučaju broda Admiral Graf Spee pozivala na propise XIII. haške konvencije.

Isto tako je čl. 4. međuameričkog ugovora o uzajamnoj pomoći potpisanog u Rio de Janeiru 2. rujna 1947.,[6] uveo zonu sigurnosti, ali ni to nije dovelo niti će dovesti do izmjene sadašnjih propisa međunarodnog prava.

Zato vidimo, da su prije navedene izjave država, koje se odnose na naše pitanje, vrlo suzdržljive u pitanju epikontinentalnog mora. Samo akti nekih latinskoameričkih država (Argentina, Chile, Peru, Costa Rica, El Salvador) govore o epikontinentalnom moru kao objektu neke vlasti, pa čak i o suverenosti obalne države nad tim dijelom mora. Druge države govore samo o podzemlju i morskom dnu odnosno o njihovu prirodnom bogatstvu. Sjedinjene Države su pitanju mora i ribnog bogatstva posvetile poseban akt, koji se izražava vrlo oprezno i ističe potrebu sporazumijevanja s drugim državama svagdje, gdje se susreću zahtjevi dviju država. Osim toga su Sjedinjene Države stale da uređuju pitanja o zaštiti ribnog bogatstva na ugovornom temelju sklopivši o tome dvostrane ili višestrane ugovore sa susjednim i drugim interesiranim državama.[7]

Negativni stav država prema pitanju proširenja vlasti nad širim pojasima mora, koje isključuju strance od ribolova, pokazuje i primjer Filipina iza Drugog svjetskog rata. Filipinska je vlada namjeravala uvesti mjere za čuvanje ribnog bogatstva u otvorenom moru, te je radi toga među ostalim predvidjela da zabrani ribolov japanskim ribarima u okrugu od 300 milja oko Filipina. Tome se usprotivio američki vrhovni zapovjednik na Pacifiku odgovorivši na filipinsku notu, kako nema prigovora načelu, da obalne države uvedu opravdane zaštitne mjere, osnovane na istraživanjima, kojim bi mjerama bila svrha da čuvaju bogatstvo otvorenog mora u blizini teritorijalnih voda, pa da bi onda te mjere trebalo da poštivaju ribari iz sviju država. Ipak se vrhovni zapovjednik nije mogao složiti s time, da se zbog te zaštite jednostrano isključe japanski ribari iz neopravdano širokoga predjela uz obalu bilo koje države.[8]

U posljednjem se odgovoru ipak vidi, da se sve više priznaje potreba uređenja ribolova izvan teritorijalnog mora i da bi se u tom pravcu prava obalnih država mogla u budućnosti i dalje razviti. Taj dinamički elemenat djelovat će sve više, tek je pitanje, hoće li on ići u korist prava obalnih država na reguliranje ribolova ili će se razviti u pravcu međunarodnog ugovornog uređenja, kako se to također već duže vrijeme zagovara. Za posljednje rješenje navodi se napose i to, što bi priznavanjem prava obalnih država, da svaka za sebe regulira i nadzire ribolov u onom dijelu mora, što se prostire nad kontinentalnim rubom uz njihovu obalu, došlo do toga, da bi gotovo sav ribolov na otvorenom moru došao pod vlast pojedinih država. Taj se naime ribolov odvija upravo i skoro isključivo na onim dijelovima mora, gdje nema većih dubina, dakle baš u onim dijelovima mora, koji prekrivaju kontinentalni rub. Ribolov na otvorenom moru jest zapravo ribolov u pojasima kontinentalnog ruba. Sigurno je, da će mnoge države, koje su interesirane na ribolovu u otvorenom moru, pružiti najveći otpor prijedlozima, da se ribolovni predjeli podrede isključivoj vlasti ili nadzoru pojedinih obalnih država.[9]

XI.

PRAVNA NARAV MORSKOG DNA I PODZEMLJA

Dok se tako postavljaju velike zapreke proširenju državne vlasti nad morskim površinama izvan razmjerno uskog obalnog poteza, ima dobrih razloga za mišljenje, da se povoljno rješenje pitanja o epkontinentalnom pojasu može naći, ako mu se priđe

s druge strane, s obzirom na podzemlje i morsko dno kontinentalnog ruba.

U raspravljanju pitanja o epikontinentalnom pojasu ne radi se o jedinstvenom pojasu, koji bi obuhvatao morske površine, more, morsko dno i podzemlje. Čini se, da je ispravnije, ako se odijeli pitanje mora i morske površine kao plovnog puta i područja ribolova od pitanja morskog dna i podzemlja kao nalazišta donedavna nepristupnih prirodnih bogatstava. Poznato je, da se pitanje epikontinentalnog pojasa pojavilo u vezi s novom tehnikom i novim mogućnostima iskorišćivanja prirodnih bogatstava toga pojasa. Pitanje su potakli gospodarski razlozi, novi uvjeti proizvodnih snaga. Ti izmijenjeni uvjeti razvili su se posebno za more s jedne strane i za dno i podzemlje s druge strane. Prema tome, s te strane nije potrebno vezivati pitanje mora s pitanjem dna i podzemlja. I doista, vidjeli smo, da se velik dio državnih akata ne odnosí na more, nego samo na morsko dno i podzemlje. Potreba, da se uredi pitanje o dnu i podzemlju kontinentalnog ruba, znatno je jača od potrebe za uređenjem odnosa u morskom pojasu, koji se proteže iznad kontinentalnog ruba. Tehnika iskorišćivanja morskih bogatstava je sasvim različita od tehnike iskorišćivanja bogatstava podmorja. Zato, imajući na umu gospodarske i tehničke momente kao i praksu državnih akata, koje smo upoznali, treba da lučimo pitanje mora s jedne strane i morskog dna i podzemlja s druge strane.

Na netom izloženo stajalište stala je i Komisija za međunarodno pravo. Ona u radu na kodifikaciji prava otvorenog mora pod točkom o kontinentalnom rubu raspravlja o uređenju pravnih odnosa morskog dna í podzemlja isključivši od vlasti obalne države same vode, koje se nad njim prostiru.[1]

Tako ćemo se sada isključivo pozabaviti pitanjem, je li prema sadašnjem međunarodnom pravu moguće i dopustivo, da obalne države prošire svoju vlast nad morskim dnom i podzemljem izvan pojasa teritorijalnog mora. Pritom uzimamo kao prihvaćeno pravno pravilo, da obalna država ima nad podmorjem teritorijalnog mora onu istu vlast, koju ima nad samim teritorijalnim morem, a to je po mišljenju, koje prevladava, suverenost.

Spomenuto je, da o pravnoj naravi morskog dna i podzemlja epikontinentalnog pojasa ima više teorija. Jedne od njih ne prave razliku između podmorja epikontinentalnog pojasa i podmorja ostalog otvorenog mora. Prema njima podmorje epikontinentalnog pojasa dijeli pravnu narav čitavog podmorja otvorenog mora, a ono opet može da dijeli, odnosno da ne dijeli pravnu narav samog mora. Tu se susreću dva shvaćanja Prema jednom shvaćanju podmorje epkontinentalnog pojasa ima značaj ničije stvari, res nullíus, dok je prema drugomu ono zajedno sa samim morem res communis. U prvom bi slučaju bilo moguće, da se taj ničiji prostor stekne okupacijom, dok bi ú drugom slučaju bilo isključeno svako stjecanje vlasti od strane pojedinih država. Prema

trećem mišljenju morsko dno i podzemlje kontinentalnog ruba pripadaju ipso jure obalnoj državi. To je shvaćanje poznato pod nazivom teorije kontinentalnog ruba pa je ono danas vrlo rašireno. Tu je opet razlika u tome, što neki uzimaju, da vlast nad epikontinentalnim pojasom ne pripada obalnoj državi posve automatski, već da se ona zasniva tek izjavom te države ili čak da je potrebna okupacija, a dotle je obalnoj državi samo rezervirano pravo stjecanja, dok su druge države isključene od stjecanja. Prema drugima vlast nad epikontinentalnim pojasom pripada obalnoj državi ipso jure, tako da eventualna izjava o protezanju vlasti ima samo deklaratorno značenje. Spomenimo s tim u vezi, da su u Komisiji za međunarodno pravo odbačene koncepcije o epikontinentalnom pojasu kao res nullius í res communis, a prihvaćena je većinom glasova teorija, da taj pojas pripada obalnoj državi ipso jure.

Misao o morskom dnu i podzemlju kontinentalnog ruba kao res communis temelji se na pretežnom mišljenju o pravnoj naravi otvorenoga mora, koja ga smatra kao zajedničko dobro cjelokupne međunarodne zajednice, kao res communis.[2] Taj isti značaj imali bi morsko dno i podzemlje, nad kojim se prostire otvoreno more. Tu se na taj slučaj primjenjuje shvaćanje o vertikalnoj povezanosti prostora, koje je — kako znamo — odlučno za pravne odnose zračnog prostora i podzemlja, što se prostiru iznad i ispod državnog područja. Ta povezanost ne postoji izmedu mora i podmorja toliko, da bi bilo potrebno protegnuti kvalifikaciju mora na podmorje. Povrh toga, i praksa i znanost rastavljaju vrlo često podzemlje i morsko dno od samoga mora. Vidjeli smo izjave tolikog broja država, koje se odnose na samo morsko dno i podzemlje, a izrijekom ističu, da ne díraju pravni položaj mora. Znanost danas gotovo bez izuzetka prihvaća načelo slobode mora, a ipak mnogi autori dopuštaju mogućnost okupacije morskog dna i podzemlja. Zato je ispravno tvrditi, da se iz naravi samoga mora kao res communis ne smije zaključití, da su morsko dno i podzemlje otvorenog mora također res communis.

Shvaćanje, da su morsko dno i podzemlje res nullius ima dosta pristaša. Oni ukazuju na slučajeve iz državne prakse, da su pojedine države protegle svoju vlast nad ograničenim dijelovima podmorja okupacijom. Takvi su slučajevi podmorski tunelí i rudokopi, kao i postojanje t. zv. pêcheries sédentaires u različitim dijelovíma svijeta.[3] Posljedica je teorije o res nullius, da se takav »ničiji prostor« može steći okupacijom.[4] Koncepciia o res nullius pravna je podloga ugovora između Velike Britanije i Venezuele o zaljevu Paria i aneksije, koju su obje te države iza toga provele.

Ako točnije promotrimo pitanje, vidimo, da se teorija o podmorju kao res nullius ne može príhvatiti. Osamlieni slučajevi okupacije, koji su se navodili u njezinu korist, doista su izuzeci. Problem tunela ispod otvorenog mora raspravljen je u teoriji, ali

kako nije došlo do ostvarenja u praksi, ne može se govoriti o precedensu za stvaranje nekog pravila međunarodnog prava.[5] Što se tiče rudokopa, oni istina dopiru ispod mora, ali ne tako daleko, da bi se protegli izvan granica teritorijalnog mora, dakle nisu zasegli u »ničiji prostor«, budući da se podzemlje teritorijalnog mora također smatra kao podvrgnuto državnoj suverenosti. Napokon, i tuneli i rudokopi uzimaju svoju polaznu točku s kopna, dok se sada pred nas postavlja nov' problem u vezi s tehničkim mogućnostima prilaženja podmorju izravno s morske površine. Dopuštajući okupaciju podzemlja kopanjem tunela i rudokopa tvrdilo se, da se ta okupacija smije protegnuti sve do granica tuđeg teritorijalnog mora.[6] Što se pak tiče t. zv. pêcheries sédentaires, ti su se slučajevi smatrali kao neki izuzeci, kao neke anomalije, koje su moguće samo kraj malog opsega i nevelikog gospodarskog interesa, a temelje se na zastari ili trpljenju od strane drugih država.

Ispravno rješenje toga pitanja može se postići vezivanjem pravnog problema uz njegovu stvarnu podlogu. Promatrajući ga u tom svijetlu udara u oči velika i bitna razlika u tome, kako se pitanje postavljalo prije kratkog vremena i kako se ono postavlja danas. Podmorje otvorenog mora nije još prije kratkog vremena bilo pristupačno ljudskoj djelatnosti osim u vrlo ograničenom, upravo neznatnom opsegu. Novi su izumi i usavršivanje tehnike u kratkom vremenu omogućili, da se započne metodičko istraživanje i iskorišćivanje podmorja u neobično velikim razmjerima i uz upotrebu vrlo velikih sredstava u radnoj snazi, i još više u kapitalu. Ta radikalna, mogli bismo reći revolucionarna izmjena uvjeta produkcije otvorila je nove prostore za djelatnost čovjeka. Ti prostori dosad zapravo nisu uopće postojali za čovječanstvo. Oni nisu bili res nullius, jer se taj pravni pojam proteže na stvari, koje se mogu dohvatiti, okupirati, ali nemaju gospodara. Nije res nullius u pravnom smislu ono, što se uopće ne može uzeti u posjed. Zato, kad su se ti prostori približili na dohvat ljudskoj ruci, na njih se nisu mogla bez daljega primijeniti pravila o res nullius niti su se mogli smatrati kao res communis.

Napokon postoji i shvaćanje, da epikontinentalni pojas pripada obalnoj državi ipso jure, bilo da je za samo stjecanje još potrebna neka izjava ili da ona nije potrebna. To shvaćanje, teorija kontinentalnog ruba, je polazna točka za većinu državnih akata, koje smo naprijed opisali. Tu moramo razlikovati pravo koje već postoji, i pravo, koje se tek stvara ili ima stvoriti, recimo kodifikacijom, kakvu sada proučava Komisija za međunarodno pravo. Što se tiče prava, koje postoji, ono ne može sadržati pravilo, koje navodi teorija kontinentalnog ruba. Jer da bi takvo pravilo postojalo, treba da je ono stvoreno običajem ili ugovorom. Znamo, da ugovora nije bilo, a običaj može nastati samo praksom. Prvi slučajevi navedeni u prvoj glavi (V), bili su bez precedensa, dakle

je sigurno, da još prije nekoliko godina nije bilo pravnog pravila, koje bi davalo državama posebnu vlast nad prostorima morskog dna i podzemlja izvan granica teritorijalnog mora. Takvo pravilo sigurno nije postojalo u času izdavanja proglasa predsjednika Trumana.

XII.

TEORIJA SUSJEDSTVA ILI KONTINUITETA

Mišljenje, da epikontinentalni pojas pripada ipso jure obalnoj državi, obrazlaže se nizom razloga, koji se osnivaju na geografskim, gospodarskim, sigurnosno-političkim i pravnim momentima. Svi ti momenti nalaze se na pr. u uvodu proglasa predsjednika Trumana od 28. rujna 1945.[1] Zajednički je nazivnik svih tih razloga činjenica susjedstva: kontinentalni rub je prema definiciji onaj dio zemaljske kore, koji leži ispod mora između obale i kontinentalnog slaza.[2] On se dakle prostorno nastavlja na obalu, ali prema učenju geografa i geologa postoji uža veza između kopna i kontinentalnog ruba. Već je u prvoj glavi (II) spomenuto, da su geografi i geolozi općenito prihvatili, da kontinentalni rub pripada susjednom kopnu i granica kopnene mase započinje na vanjskoj granici kontinentalnog ruba.[3] Tu misao prihvaćaju neki, koji su se pozabavili pravnim problemima kontinentalnog ruba. Već je spomenuto obrazloženje prijedloga senatora Copelanda iz godine 1938.[4] Francuska grana International Law Association imenovala je komisiju za proučavanje pitanja o vlasništvu morskog podzemlja. U izvještaju te komisije, koji je plenum grane odobrio i predložio kao svoje mišljenje na 44. zasjedanju International Law Association u Kopenhagenu veli se: »kontinentalni rub ... stvarno pod morem produžuje izronjeno tlo. Bilo bi dakle logično dopustiti, da država, koja je vlasnik obalnog tla, bude isto tako vlasnik dijela morskog podzemlja, koji je prirodni nastavak toga tla«.[5] Azcárraga se poziva na geografske autoritete, koji pokazuju kontinentalni rub kao nastavak kopna, te govori o »podmorskom tlu«.[6] On pri formulaciji svojih prijedloga za rješenje pitanja o kontinentalnom rubu izrijekom polazi od shvaćanja, da je tlo ispod mora prirodno proširenje izronjenoga tla obalne države i da kontinentalni rub treba da zbog kontinuiteta i fizikalnog jedinstva s kopnom pripada obalnoj državi.[7] U Komisiji za međunarodno pravo pozvao se Yepes na učenje, da je kontinentalni rub nastao sedimentacijom, pa da obalna država treba da dobije natrag tlo, koje je izgubila erozijom. Zato da treba na taj slučaj analogno primijeniti pravilo građanskog prava o akcesiji.[8] Napokon Američanin Price Daniel, Attorney-General države Texas, postavlja među ostalim načelo, da kontinentalni rub pripada i treba da potpada pod sudbenost obalne države, jer je dio ili produženje njezina kopnenog područja.[9] Isti razlog nalazi se i

u nekim državnim aktima. Tako smo vidjeli, da je u uvodu proglasa predsjednika Trumana od 28. rujna 1945. navedeno, da se kontinentalni rub može smatrati kao produženje kopnene mase obalne države i da zato prirodno njoj pripada.[10] Isto tako spominje i argentinski dekret usku povezanost kontinentalnog ruba s obližnjim kopnom u morfologijskom i geologijskom smislu.[11]

Pita se, je li takvo zaključivanje, kako je sada izloženo, pravilno i prihvatljivo sa stajališta pozitivnog međunarodnog prava. Nije to jedini slučaj, gdje se pokušalo rješavanje pomoću zaključaka »po prirodi stvari«, upirući se na različite geografske ili druge prirodne značajke. Poznata su nastojanja država, da svojataju veća ili manja područja na temelju načela teritorijalnog kontinuiteta ili koje slične formulacije o orografskoj ili hidrografskoj cjelini nekoga kraja. Tako se na primjer tvrdilo, da okupacija predjela uz ušće neke rijeke daje toj državi pravo na cijelo porječje te rijeke i njezinih pritoka. Sjedinjene Države tražile su za sebe cijelo porječje rijeke Columbia, ali su ugovorom u Washingtonu od godine 1846. priznale Velikoj Britaniji (Kanadi) pravo na gornje dijelove toga porječja.[12] Isto tako se smatralo, da bi zaposjedanje neke obale zasnivalo pravo države, koja okupira, na sav kraj sve do njegove prirodne granice, a kao takva se uzimala vodomeđa svih onih vodotoka, koji se ulijevaju u more na odnosnoj obali. To je postavio kao pravilo Bluntschli u svojoj kodifikaciji, čl. 282: »Ako je zaposjedanje izvršeno sa strane morske obale, uzima se, da je zajedno zaposjednuta unutrašnjost kopna, što leži iza obale, toliko, koliko je s obalom povezana u prirodnu cjelinu po prirodi, napose preko rijeka, što utječu u more«. Bluntschli se poziva na slučaj Louisiane, gdje su Sjedinjene Države nasuprot Španjolskoj zastupale to načelo. Stajalište Sjedinjenih Država odobrava i Twiss.[13] Isti pisac zagovara i načelo susjedstva (contiguité), koje je također cvalo u doba jagme za kolonijalnim posjedima. Tu se kao mjerilo uzimala prirodna povezanost (čl. 283. Bluntschlijeve kodifikacije: prirodna unutrašnja povezanost), pa čak i obziri na sigurnost ili obranu zaposjednutog područja. Tako se tvrdilo, da se okupacija proteže na sve otoke nekog otočja. Ali baš ta tvrdnja odbačena je u poznatoj arbitražnoj presudi Švicarskog autoriteta na polju međunarodnog prava Maxa Hubera u sporu o otoku Palmas između Sjedinjenih Država i Nizozemske. »Načelo susjedstva s obzirom na otoke... kao pravilo, koje ustanovljuje ipso jure presumpciju suverenosti u korist određene države... bilo bi u opreci s onim, što je rečeno o teritorijalnoj suverenosti i o nužnoj vezi između prava isključiti druge države od nekog predjela i dužnosti vršiti ondje državne djelatnosti.« »Naslov susjedstva kao temelj teritorijalne suverenosti nema nikakvog osnova u međunarodnom pravu«[14].

Taj primjer iz arbitražne prakse odrazuje današnje stajalište u tom pitanju. I nauka i praksa zabacuju sve navedene teorije. Te su teorije protivne načelu efektivnosti, koje je čvrsto ustaljeno

u pozitivnom međunarodnom pravu.[15] Sve teorije, koje se pozivaju na bilo kakvo geografsko jedinstvo, uzimaju kao podlogu neku značajku, koja se samovoljno izabire, kako to odgovara političkim željama određene države. Baš u slučaju epikontinentalnog pojasa može se nasuprot jednoj izabranoj značajki (da je dno i podzemlje kontinentalnog ruba geologijska i morfologijska cjelina sa susjednim kopnom) postaviti druga značajka, koja ima isto toliko uporišta u prirodi, na pr. jedinstvo morske površine, koja u prirodi ne poznaje nikakvih granica, ili vertikalna povezanost morske površine, mora, morskog dna i podzemlja. Kod posljednje se s mnogo opravdanja može ukazati na to, da prema opće prihvaćenom pravilu međunarodnog prava seže područje države vertikalno u dubinu, pa je tako podzemlje jedna jedinstvena, ne samo stvarna nego i pravna cjelina sa samom površinom državnog područja.[15a]

Ipak ne smijemo zanemariti momente, što smo ih sada iznijeli, jer su oni bili u prošlosti, a mogli bi i u budućnosti snažno djelovati pri stvaranju novih pravila o epikontinentalnom pojasu. Ma da vlada načelo efektivnosti za stjecanje područja bez gospodara, ima slučajeva, gdje se ono ublažuje. Tako za nenastanjene otoke proglašuje arbitražna presuda talijanskoga kralja o otoku Clipperton od 9. veljače 1931., da nije potrebno trajno vršenje vlasti, nego da dostaje jednokratko i simboličko zaposjedanje otoka.[16] Po teoriji sektora izvršena je podjela arktičkih predjela između država, kojih priznati posjedi stoje u neposrednom susjedstvu tih predjela. S tim u vezi možemo još jednom podsjetiti na ruske i sovjetske izjave o protezanju vlasti na sjeverne krajeve, o kojim je izjavama bilo naprijed govora (IV). Teorija sektora primjenjuje se i na Antarktik, ali zahtjevi pojedinih država nisu tu tako ustaljeni i općenito priznati.[17] Napose se prema toj teoriji drže negativno, što se tiče Antarktika, Sjedinjene Države i Sovjetski Savez. Ali dok je stajalište Sovjetskog Saveza sasvim negativno, Sjedinjene Države su u posljednje vrijeme bar donekle uzele u obzir postavljene zahtjeve, kad su predložile, da Antarktik dođe pod zajednički nadzor onih država, koje su dosad postavile konkretni zahtjev na pojedine sektore Antarktika,[18] a uz isključenje ostalih. Ipak i tu praksa polaže važnost na efektivnost, kako to svjedoči ponašanje država suparnica u jednom dijelu Antarktika: Velike Britanije, Argentine i Chilea, koje šiljanjem ekspedicija i ustanovljivanjem stanica za znanstvena promatranja kao i vojnih stanica žele jedna prema drugoj afirmirati svoje pravo na te sektore, pravo, koje druga stranka osporava tražeći ga za sebe.

Netom navedeni izuzeci od načela efektivnosti dopuštaju nam zaključiti, da pravilo o efektivnosti okupacije postoji kao opće načelo za stjecanje područja, ali da ima nekih izuzetaka, koji se odnose na okupaciju nenastanjenih prostora, bilo manjih (osamljeni otoci) ili vrlo velikih (polarni krajevi). Kako se i pri

objektu naših razmatranja radi o nenastanjenom prostoru, mogli bi se ti izuzeci protegnuti i na njih. Ali tu se već ne nalazimo u području hipoteze, koju smo dosad raspravljali, t. j. pripada li epikontinentalni pojas obalnoj državi po samoj činjenici, što on po prirodi tvori nastavak kopna, s kojim zajedno stvara jedinstvenu cjelinu. Tu se radi o novom pitanju, s kojim ćemo se sada posebno pozabaviti, a to je, može li epikontinentalni pojas biti uopće predmet teritorijalnog vrhovništva na onaj način kao što je to tvrdo tlo državnog područja, može li se on uopće steći okupacijom, a to se sve konačno svodi na pitanje, može li se nad morskim dnom i podzemljem epikontinentalnog pojasa stvarno vršiti isključiva državna vlast? O tome će biti odmah govora.

Iz dosadašnjih razmatranja može se zadržati na umu još jedan momenat. Iako ima izuzetaka od načela efektivnosti, samo načelo pripada među temeljna načela međunarodnog prava. Ono se pojavljuje ne samo u pitanju o stjecanju područja, nego i u mnogim drugim slučajevima, kao što su postanak, opstanak i prestanak države, vršenje svih mogućih prava i ovlašćenja, priznanje novih vlada i ustanika, izbijanje rata. Na efektivnost, odnosno nedostatak efektivnosti nadovezuje se i institut akvizitivne, odnosno ekstinktivne zastare. Tako je efektivnost jedno od općih načela međunarodnog prava, koje treba da se drži na umu i u toku naših daljih izlaganja.

XIII.

MOGUĆNOST STVARNOG VRŠENJA VLASTI

Ma da smo otklonili koncepciju epikontinentalnog pojasa kao res nullius, ipak treba da se postavi i razmotri pitanje o mogućnosti okupacije. U prvom redu već zato, što se pitanje okupacije mnogo raspravlja. Okupacija u pravom smislu moguća je samo za ničiji prostor, ako dakle epikontinentalni pojas nije res nullius, ne može se ni steći okupacijom. Ali i pored toga postavlja se šire pitanje, koje ima vrlo veliko značenje za iznalaženje konačnog našeg rješenja, a to je, može li se nad dijelovima epikontinentalnog pojasa vršiti vlast analogna teritorijalnom vrhovništvu i na koji se način može ona osnovati. To se pitanje postavlja također i onda, ako se prihvati pravna mogućnost okupacije u onom smislu, kako je shvaća međunarodno pravo, t. j. kao zaposjedanje ničijeg područja. To je, dakle, pitanje o stvarnoj mogućnosti i o načinu stjecanja vlasti nad epikontinentalnim pojasom.

Prirodno stanje prostora, koji nas tu zanima, takvo je, da se on ne može zauzeti i posjedovati na isti način kao prostori kopnenog područja i ograničeni dijelovi vodnih površina, koji su uključeni u to područje (rijeke, jezera, unutrašnje vode). Usprkos tome postoji praksa država, koja upućuje na to, da se smatra, da

je moguće posjedovati i držati u vlasti također dijelove podmorja. Tu praksu nalazimo u nekim internim zakonskim odredbama i u nekim situacijama, koje su posvećene i priznate dugotrajnim postojanjem. U svom članku o pripadnosti morskog dna[1] spominje Sir Cecil Hurst engleski zakon Cornwall Submarine Act od godine 1858., koji određuje, da sve rude i rudnici ispod morskog dna uz obalu Cornwalla pripadaju kruni (t. j. državi) kao dio tla i teritorijalnog posjeda krune. Feith citira isti zakon i uza nj još neke starije engleske zakone sa sličnim odredbama: Norfolk Estuary Act od godine 1846. i Lincoln Estuary Act od godine 1851.[2] Već je prije spomenut argentinski dekret od godine 1944.[3] Nijedan od tih tekstova ne ograničuje vlast države na granice teritorijalnog mora. Tu se radi o internom zakonodavstvu, ali ono je u skladu s učenjem pisaca, da se vlast neke države može protegnuti na podzemlje ispod morskog dna preko granica teritorijalnog mora, i to stvarnom okupacijom, na pr. kopanjem tunela, rudokopa i sl. To se pitanje osobito raspravljalo i većinom pozitivno rješavalo u vezi s projektima o kopanju podmorskog tunela ispod kanala La Manche.[4]

Ne podcjenjujući navedene primjere moramo reći, da oni nisu imali utjecaja na stvaranje nekog pravila međunarodnog prava. Drukčije je s izoliranim slučajevima, gdje je doista došlo do vršenja vlasti pojedinih država nad određenim prostorima izvan crte određene granicom teritorijalnog mora. Ti se slučajevi odnose na vađenje morskog bogatstva s morskog dna ili pomoću sprava postavljenih na morsko dno, a u literaturi su dobili skupni naziv »pêcheries sédentaires«. Ovamo pripada vađenje bisera, koralja, školjaka, spužava, ambre, kao i lov na ribe napravama, što se postavljaju na dno mora. Najznatniji su primjeri vađenje bisera u okolini otoka Ceylona i u Perzijskom zaljevu, koje već Vattel spominje kao zakonit slučaj uzimanja u posjed,[5] premda se radi o prostorima, što leže i više od 25 milja daleko od obale.[6] Slični se primjeri nalaze uz obale Australije, Tunisa, Floride i t. d. za vađenje koralja, sedefa i spužvi. Svakako su to izuzeci od pravila, da državama ne pripada nikakva posebna vlast nad prostorima izvan njihovih granica. Međutim je tu vlast obalne države ograničena svrhom toga naročitog položaja, dakle se odnosi na uređenje i iskorišćivanje konkretnog dobra: bisera, spužve i t. d. Spomenuti izuzeci postoje po nekom šutke (a katkada i izričekom)[7] danom priznanju ostalih država, do kojega je lako došlo, jer se ne radi o znatnijim interesima niti o velikim prostorima. Ali ima o tome i ugovora kao francusko-engleski ugovori od godina 1839., 1843. i 1923. o vađenju oštriga u blizini obala država ugovornica.[8] Svakako pokazuju ti slučajevi jedno, a to je- da međunarodno pravo poznaje mogućnost vršenja vlasti od strane određene države u prostorima, koji se nalaze s onu stranu vanjske granice teritorijalnog mora, i to na temelju dugotrajne neprigovorene okupacije.[9] Dakako da ta okupacija nije vršena na isti

način kao okupacija kopnenih prostora, ali je to u bitnosti isti način stjecanja vlasti. Jer ni na kopnenom području nisu državni organi neprestano prisutni na svakom njegovu dijelu. Dovoljno je da postoji mogućnost djelovanja tih organa u slučaju potrebe, da pribave posluh državnim propisima i osiguraju red. Efektivnost vršenja državne vlasti osigurana je, ako država stvarno intervenira, kad god se radi o uređenju odnosa u tom prostoru.[10] A to je moguće i nad dijelovima mora, morskog dna i podzemlja, koji se nalaze u dovoljnoj blizini obale. Što se više usavršavaju tehničke mogućnosti to se lakše može vršiti efektivni državni nadzor i vlast nad sve to udaljenijim potezima od obale.

Tako bi uvjet efektivnosti, koja je potrebna i kod stjecanja okupacijom i za svaki posjed teritorijalnog vrhovništva, bio zadovoljen, ako se stvarno vrši vlast, kad god to ustreba. Vlast bi se u epikontinentalnom pojasu vršila izdavanjem općih propisa, davanjem koncesija za istraživanje i iskorišćivanje, iskorišćivanjem od strane same države, nadzorom nad djelatnostima istraživanja i iskorišćivanja, odlukama i presudama u slučaju sukoba interesa i sporova, prisilnim provođenjem izdanih propisa i donesenih odluka, kažnjavanjem prestupaka, što su počinjeni u opsegu pojasa ili s obzirom na pojas kao i s obzirom na njegova dobra i odnose.

TREĆA GLAVA

POKUŠAJ RJEŠENJA

XIV.

TEMELJ PRAVA NA EPIKONTINENTALNI POJAS

Iz dosadašnjih razmatranja mogu se izvući ovi zaključci:

1) Epikontinentalni pojas nije res communis, pa zato s te strane nema zapreke, da pojedina država ima posebnu vlast nad dijelovima epikontinentalnog pojasa.

2) Epikontinentalni pojas nije res nullius, pa zato
   a) nije moguće steći dijelove epikontinentalnog pojasa okupacijom, kako se ona redovno shvaća u međunarodnom pravu,
   b) nije moguće, da bilo koja država stekne bilo koji dio epikontinentalnog pojasa.

3) Vršenje vlasti nad dijelovima epikontinentalnog pojasa može biti stvarno u istom smislu kao i vršenje vlasti nad dijelovima kopnenog područja, koliko za to ima fizičkih uvjeta.

4) U dosadašnjem međunarodnom pravu nema pravila, po kojem bi vlast nad epikontinentalnim pojasom ipso jure pripadala obalnoj državi, bilo uz uvjet izdavanja formalne deklaracije, bilo i bez toga.

5) Jednostrani akti, ma i većeg broja država, nisu mogli izazvati stvaranje pravnog pravila međunarodnog prava o tome, da bi obalna država imala posebnu vlast nad susjednim dijelom epikontinentalnog pojasa.

Na temelju tih negativnih zaključaka pokušat ćemo potražiti pozitivno rješenje u pravcu, koji smo već prije naznačili. Postavili smo kao smjernicu za iznalaženje toga rješenja dva načela:

1) Kad se pojavi neko novo pitanje u međunarodnom pravu, može se ono riješiti primjenom pravila međunarodnog prava, jer je to pravo cjelovit sustav, koji pokriva sve moguće slučajeve međunarodnih odnosa, koliko se za te slučajeve traži pravno rješenje. Radi se samo o tom, da se ta pravila pronađu. Ako se za

neki slučaj ne mogu primijeniti već izrađena detaljna pravila, valja posegnuti za općenitijim propisima, pa najzad i za najopćenitijim temeljnim načelima pravnog sustava međunarodnog prava.

2) Epikontinentalni pojas je nova pojava u međunarodnoj problematici u tom smislu, što on dosad nije bio pristupačan ljudskoj djelatnosti. Zato on nije bio u dosadašnjem pravnom poretku ni res nullius ni res communis. Tu misao, koju smo već prije nabacili, ponovit ćemo radi veće jasnoće daljih izvoda.

Vidjeli smo, da se interes za podmorje pojavio kao posljedica tehničkih iznašašća i usavršavanja, koja dopuštaju iskorišćivanje prirodnih bogatstva morskoga dna i podzemlja. Dotada podmorje nije bilo pristupačno ljudskom iskorišćivanju. Zato taj prostor sa stajališta prava kao da uopće nije postojao. Pojam ničije stvari pretpostavlja stvar, koja, istina, ne pripada nikomu, ali bi mogla nekome pripadati. Ono, što nije pristupačno i što se nikako ne može iskorišćivati, uopće nije stvar u pravnom smislu. Zvijezde na pr. stvarno postoje, ali s gledišta prava one nisu stvar. To isto vrijedi i za one dijelove zemaljske kugle, koji ne mogu nikako postati predmet prisvajanja i iskorišćivanja. Prema tome prostori epikontinentalnog pojasa nisu bili ni res communis ni res nullius, oni za pravo nisu sve donedavna ni postojali. Zato za njih ne dolaze do primjene propisi o okupaciji ničije stvari, ali isto tako ne može se tvrditi, da takva okupacija nije moguća zbog toga, što su ti prostori već po sadašnjem pravu res communis. Napokon se s istog razloga ne može kazati, da ti prostori pripadaju ipso jure obalnoj državi. O tome se nije moglo stvoriti neko pravilo međunarodnog prava u vrijeme, dok nije bilo interesa za te prostore. Ono se nije moglo stvoriti u času, kad se taj interes probudio, koliko se ne bi bila o tome sklopila neka kolektivna konvencija. Jer za stvaranje pravila međunarodnog prava običajima treba duže vrijeme.

Kako onda naći rješenje? Rješenje se mora naći: stvarna potreba to traži. Rješenje se može naći: pravo kao sustav norma može i mora dati odgovor za svako, pa i novo pitanje, koje se postavlja kao pravno pitanje. Ako nema rješenja prema propisima, koje smo sada kušali primijeniti na naše pitanje došavši pritom do negativnog zaključka, valja posegnuti za općenitijim propisima. U konkretnom našem pitanju to je načelo međunarodnog prava, da su države slobodne da čine sve, što pravom nije zabranjeno. Kad su prostori epikontinentalnog pojasa došli na dohvat ljudskom iskorišćivanju, nastala je nova situacija, za koju nije međunarodno pravo svojim propisima ništa izrijekom predviđalo. Koliko u takvoj situaciji ne postoje općenitija pravila, koja bar donekle ograničuju slobodnu djelatnost država, države mogu udariti svakim pravcem, koji odgovara njihovim interesima. Tim svojim djelovanjem, koje u tom času nije vezano propisima međunarodnog prava, države stvaraju prve precedense, one stvaraju prvu praksu, iz koje se onda izvija novo pravilo međunarodnog prava. Državna praksa pošla je u pitanju epikontinentalnog pojasa onim putem, koji smo prikazali (V). Države su iznijele zahtjev, da vrše vlast nad onim dijelom epikontinentalnog pojasa, koji se prostire pred njihovim obalama. One mogu da efektivno provedu taj svoj zahtjev. Iako se efektivnost vršenja vlasti ne može fizički očitovati u prostoru epikontinentalnog pojasa na isti način kao na kopnu, ona mora i tu postojati. Ona se u epikontinentalnom pojasu može vršiti djelotvornim manifestacijama državnog autoriteta, kadgod to ustreba. To je moguće samo s najbliže obale. Najbliža obalna država može s jedne strane osigurati najveći mogući stupanj efektivnosti u vršenju akata državnog autoriteta, a s druge strane ne bi to protiv njezine volje mogla vršiti nijedna druga država. Prirodna je posljedica toga, da vlast nad određenim prostorom epikontinentalnog pojasa ima uvijek samo jedna država, i to ona, koja posjeduje najbliže obale. Time se isključuje opasnost sukoba, koji bi nastali, kad bi se države među sobom natjecale u stjecanju novih prostora.

Osim stvarnih momenata, koji dolaze do izražaja u pravnom načelu efektivnosti, dolazi u obzir i dalji momenat, a to je potreba priznanja od strane ostalih članova međunarodne zajednice. Neke od najvažnijih činjenica i promjena u međunarodnim odnosima, napose što se tiče egzistencije država, njihove pravne i djelatne sposobnosti, pa i njihove teritorijalne podloge podvrgavaju se proceduri priznanja. U nekim je slučajevima ta procedura potpuno izgrađena, kao kod priznanja novih država ili vlada, a u nekima postoji samo neki zametak. Naročito je tako i kod stjecanja novih područja. Pri okupaciji traži se notifikacija, kojoj je baš svrha, da na nesumnjiv način obznani neki korak ostalim interesentima i time im daje priliku, da stave svoje prigovore. U doba kolonijalne ekspanzije i raspodjele vanevropskih zemalja ti se prigovori nisu osnivali toliko na pravnim, nego više na političkim i gospodarskim momentima. Ti momenti dovodili su do ispitivanja situacija stvorenih mirovnim i sličnim ugovorima, kad su se mijenjali odnosi moći i teritorijalni odnosi pojedinih država. Druge države, koje nisu sudjelovale u eventualnom ratu i u sklapanju odnosnog ugovora, nisu bile formalnopravno ovlašćene da ulaze u raspravljanje o odnosima, koji su uređeni ili je trebalo da se urede ugovorima. Vidimo, dakle, da je, napose u 19. i 20. stoljeću, institut priznanja i s pravnog i s političkog gledišta imao važnu ulogu.

Ta se potreba priznanja nametala sama od sebe u novoj situaciji, kada su donesení prvi državni akti o epikontinentalnom pojasu. Velika Britanija i Venezuela su jedna drugoj priznale pravo na aneksiju podmorskih dijelova u zaljevu Paria. Proglas Sjedinjenih Država o zaštiti ribolova izrijekom priznaje svakoj državi pravo da ustanovi zaštitne zone za ribolov uz uvjet reciprociteta, t. j. da ta država prizna jednako pravo Sjedinjenim

Državama. U proglasu Sjedinjenih Država o kontinentalnom rubu predviđa se potreba sporazuma o razgraničenju sa susjednim državama, čime se ujedno priznaje tim državama pravo na jednaki prostor. To se isto ponavlja u mnogim drugim aktima, koji su naprijed navedeni (V). Vidjeli smo također čilensku deklaraciju, koja sadržava posebnu točku o recipročnom priznanju jednakih prava drugih država. Napokon smo vidjeli, da se pridaje velika važnost okolnosti, jesu li nove mjere država izazvale protest. Iz odsutnosti formalnih protesta izvodili su se zaključci na priznanje novoga stanja od strane ostalih članova međunarodne zajednice. Svojim protestima Argentini, Chileu, Peruu i El Salvadoru Sjedinjene su Države uskratile priznanje mjerama tih država o protezanju vlasti na široke prostore mora i podmorja. Isto je tako postupala Velika Britanija prema Chileu i Peruu.

Za razvoj, kako je tu opisan, mogu se navesti drugi slični primjeri iz međunarodnog prava. Sve dok nije došlo do praktične mogućnosti upotrebe zračnog prostora zbog pronalazaka u zrakoplovstvu, svijet se nije zanimao za zračni prostor (osim za najniže slojeve, koji su dolazili u obzir za gradnju). Kad se pitanje zračnog prostora počelo raspravljati, pojavile su se također teorije o slobodi zraka analogno načelu o slobodi mora (Nys, Renard, Fauchille). Institut za međunarodno pravo unio je u početku svoje rezolucije o tom pitanju godine 1906. kao temeljno pravilo: »Zrak je slobodan«, a godine 1911. stilizirao je istu misao: »Međunarodni je zračni promet slobodan«. Oba puta ograničio je tu slobodu pravom država, da u zračnom prostoru nad vlastitim područjem poduzmu neke mjere radi sigurnosti same države kao i osoba i stvari. Ipak nije ta analogija s morem imala dovoljno stvarnog temelja, tako da nije bilo nikakvog naročitog pravila za rješenje novog pitanja, koje se bilo pojavilo u vezi s mogućnošću kretanja zračnim prostorom. U nedostatku takvog pravila djelovalo je načelo o pravnoj nevezanosti država, gdje god nema naročitih propisa. Tako su države postavile i provele zahtjev na suverenost nad svojim zračnim prostorom preko dvostranih ugovora (francusko-njemački od godine 1913.), praksom u vrijeme rata i konačno u kolektivnoj konvenciji od godine 1919., i tu je došla do izražaja činjenica, da su države mogle stvarno provesti svoje zahtjeve i isključiti druge od uporabe zračnog prostora nad vlastitim područjem, a bilo je potrebno i priznanje drugih država, da bi došlo do naročitog pravila međunarodnog prava o suverenosti pojedinih država nad dijelovima zračnog prostora.

Prema dosad rečenom išao bi razvoj pravnih odnosa epikontinentalnog pojasa ovim putem: U početku, kad se zbog novih gospodarskih momenata javlja pitanje epikontinentalnog pojasa, nema specijalnih pravila međunarodnog prava, po kojima bi obalne države imale neko pravo na vlast u tom prostoru. Zato se tu primjenjuje načelo o slobodi djelovanja, koja pripada svakoj pojedinoj državi. Ta je sloboda ograničena faktičnim momentima

t. j. time, može li i koliko može država osigurati svoja prava protiv otpora s druge strane, a zatim i time, hoće li ona za svoj korak naići na priznanje ili na protest od strane drugih država. Svi državni akti, spomenuti u odsjeku V., imaju svoj pravni temelj u spomenutom načelu. To je razvojna etapa, u kojoj se nalazi pitanje epikontinentalnog pojasa u sadašnjosti. Dosadašnji državni akti nisu dosta brojni ni dovoljno rašireni po svim dijelovima svijeta, da bi dosad doveli do stvaranja novog pravila običajnog prava. Ali oni su važni precedensi, to više, što su države, koje su izdale te akte, izražavale svoje uvjerenje, da postupaju u skladu s međunarodnim pravom. K tomu pridolazi, da bar umjereniji državni akti nisu izazvali formalnih protesta, dakle valja uzeti, da se uvjerenje o opravdanosti koraka pojedinih obalnih država sve više širi. Tako možemo reći, da će pridolaskom daljih jednostranih akata brzo doći čas, kad se bude smjelo tvrditi, da su se stvorila nova pravila o epikontinentalnom pojasu, jer da postoji opće pravno uvjerenje o pravu svake države na odgovarajući dio epikontinentalnog pojasa. Mnogi misle, da je taj čas već prošao i da su pravila o epikontinentalnom pojasu već ušla u međunarodno pravo.[1] Materijalni sadržaj tih pravila (opseg pojasa i opseg državne vlasti u njemu) razvija se prema praksi država. Mi ćemo sada potanje ispitati dosadašnje akte i tako utvrditi taj sadržaj u njegovim pojedinim točkama.

XV.

OBJEKT VLASTI

Došli smo do zaključka, da se u najnovije vrijeme stvara načelo međunarodnog prava, po kojem se vlast države proteže ili može protegnuti nad neke prostore, koji su sve donedavna bili bez sumnje izvan svake pojedinačne naročite državne vlasti. Treba odrediti, koji su to prostori. U prvom redu treba reći, da se ti prostori ograničuju na podzemlje i morsko dno nekih dijelova otvorenog mora, a za samo more ostaju dosadašnja načela slobode plovidbe i ribolova. Istina, ima pokušaja, da se i pitanje ribolova riješi na temelju isključive vlasti i nadzora obalne države nad tim prostorima, ali ta nastojanja nisu tako općenita kao za podzemlje i morsko dno, a naišla su na toliki otpor drugih država, da se u tome nije moglo izgraditi neko načelo analogno načelu o prostorima morskog dna i podzemlja.

Dakle, prostori te nove posebne vlasti (o njezinoj naravi govorit će se dalje pod XVI), koja ulazi među pravne institute međunarodnog prava, jesu samo morsko dno i podzemlje. Koji su to prostori morskog dna i podzemlja?

Iz prikaza historijskog razvoja vidi se, da su države nadovezivale svoje zahtjeve uz postojanje kontinentalnog ruba. Kontinentalni rub navodi se u svim američkim izjavama, a u aktima

arapskih država ne nalazi se zato, što vode Perzijskog zaljeva nemaju većih dubina, pa zato nema ni potrebe razgraničenja prama njima. Svakako je to vezivanje za prirodnu konfiguraciju opravdano. Radi se o iskorišćivanju bogatstva morskog dna i podzemlja, a to je zasad moguće samo kraj manjih morskih dubina. Tako je postojanje kontinentalnog ruba pogodna polazna točka za opredjeljivanje prostora, na koji bi se protezao novi režim međunarodnog prava, o kojemu ovdje raspravljamo.

Ali koliko se prihvati načelo o posebnoj vlasti pojedinih obalnih država nad nekim širim prostorima podzemlja i dna otvorenog mora, treba da budu što točnije određene granice tih prostora. One moraju biti tako utvrđene, da se izbjegnu svi sukobi i sporovi o opsegu prostora, koji je podvrgnut naročitoj vlasti neke države, a koliko bi došlo do spora, da se taj spor može riješiti primjenom pravnih pravila. Potrebno je, da se uvijek može ustanoviti, da li neka država ima pravo vlasti i nadzora na nekoj konkretnoj točki. Pravila o tome treba tek da se stvore. Postavljene su neke smjernice, ali na njihovu temelju ne može se u svakom konkretnom slučaju znati, dokle seže pojas nove posebne vlasti država. Zato izvodi, koji sada dolaze, ne odrazuju međunarodno pravo, koje postoji, nego predstavljaju prijedloge za najbolje rješenje de jure condendo.

Ako se postavi kao pravilo, da vanjska granica kontinentalnog ruba bude ujedno granica epikontinentalnog pojasa, ne bi se time dobila sigurna značajka za utvrđivanje konkretnog stanja u pojedinim slučajevima. Vanjsku granicu kontinentalnog ruba predstavlja t. zv. kontinentalni slaz. Ali to nije neka crta, nego uži ili širi pojas. Osim toga trebalo bi da se dosta točno poznaje konfiguracija morskog dna i njegovi batimetrijski odnosi, da bi se moglo znati, gdje počinje kontinentalni slaz. Usprkos tome bilo bi mnogo slučajeva sumnje, napose tamo, gdje slaz ne počinje odviše naglo, tako da bi se prema različitim shvaćanjima pojedinih stručnjaka moglo raditi o velikim prostorima, koje bi jedni smatrali kao kontinentalni rub, a drugi bi to poricali. Međutim, pravo treba da pruži jasna pravila o utvrđivanju granice, pa se zato ne možemo zadovoljiti naprosto time, da se granica epikontinentalnog pojasa veže uz postojanje kontinentalnog ruba. K tome razlogu pridružuje se drugi razlog isto tako važan.

Vidjeli smo (II), da ne postoji neka jedinstvena dubinska granica za kontinentalni rub. Dubina od 200 metara samo je približna mjera za granicu kontinentalnog ruba u većini slučajeva,[1] ali spomenuti su česti i znatni izuzeci prema gore i prema dolje. Međutim, treba da se sjetimo, da se problem epikontinentalnog pojasa pojavio kao posljedica tehničkog napretka, koji dopušta, da se svladaju prirodne zapreke, što ih stavlja sloj morske vode ljudskom iskorišćivanju bogatstva morskog dna i podzemlja. Taj tehnički napredak osvaja za ljudsku gospodarsku djelatnost i osvajat će dalje redom sve veće prostore svladavajući

zapreke sve većih morskih dubina. Države, koje su prije spomenutim aktima protegle svoju vlast nad određenim predjelima podmorja ,nisu to činile zato, što ti predjeli pripadaju geološkoj formaciji, koja je nastala prije nekoliko milijuna godina, nego zato, jer su tamo neki njihovi gospodarski interesi. Dokućivost prirodnih bogatstva morskoga dna i podzemlja u određenom razdoblju ne zavisi od postojanja prirodne konfiguracije kontinentalnog ruba, nego od stupnja tehničkog napretka s jedne strane i dubine mora s druge strane. Kad se na pr. tehnički (i ekonomski rentabilno) budu mogla vršiti petrolejska bušenja do dubine od 150 metara, ona će se moći izvoditi isto tako na prostorima kontinentalnog ruba, gdje on seže do dubine od 200 (pa i više) metara, kao i na prostorima iste dubine u krajevima, gdje kontinentalni rub prestaje već kod manje dubine, kao što je to kod velikog sibirskog ruba, gdje se kontinentalni slaz pojavljuje na dubini od 100 metara. Dakle, u danom času sve su države jednako interesirane na prostorima do određene dubine, bez obzira na to, pripadaju li ti prostori geografski kontinentalnom rubu. S gledišta stvaranja pravila o opsegu epikontinentalnog pojasa nezgodno je, da dubinska granica kontinentalnog ruba nije svuda jednaka. Zato bi trebalo, da se za međunarodnopravne odnose uvede jedna jedinstvena dubinska granica, do koje treba da seže posebna vlast obalne države. Najbolje je, da se ta granica odredi izobatom od 200 metara. Za taj broj govori ponajprije to, što je to prosjek morske dubine, koja u većini slučajeva tvori granícu kontinentalnog ruba. Zatim znamo, da je nekoliko država odredilo tu dubinu kao granicu svoje vlasti bilo izrijekom u svojim izjavama o tom predmetu (Mexico, Nicaragua 200 metara, Pakistan 100 hvati) ili u službenom komentaru svojim aktima (Sjedinjene Države: 100 hvati). Napokon je ta granica kraj današnjeg razvoja tehnike prihvatljiva za sve države. One države, kojih kontinentalni rub ne prelazi dubinu od 200 metara, nemaju i onako većih zahtjeva. A ondje, gdje postoji kontinentalni rub do većih dubina, zasada nema mogućnosti — ili bar rentabilne mogućnosti — iskorišćivanja bogatstva pri većim dubinama. Tako bi se mogla postići suglasnost skoro svih interesiranih država, da se granica epikontinentalnog pojasa, koji bi bio podvrgnut posebnoj vlasti obalne države, odredi na morskoj dubini od 200 metara. Jasno je, da bi se ta dubina računala kod oseke, kao što to ističe deklaracija Nicaragua.[2] [2a]

Odrediši dubinsku granicu epikontinentalnog pojasa apsolutnim brojem postiglo bi se još nešto. Prostorni opseg posebne vlasti obalnih država mora biti određen tako, da se za svaku pojedinu točku može lako utvrditi, ulazi li u taj opseg ili se nalazi izvan njega. Kad bi se odredilo, da se granice posebne vlasti obalnih država podudaraju s granicama kontinentalnog ruba kao prirodnog i geografskog pojma, onda bi se u mnogim slučajevima teško odredilo, gdje je zapravo ta granica, pa bi o tome nastajali

mnogi sporovi. Granica kontinentalnog ruba u geografskom smislu je kontinentalni slaz, a to nije nikakva točno određena crta, već prostor veće ili manje širine. Tako za određivanje granice točno određenom dubinom govore važni praktični razlozi.

Kazali smo, da bi za granicu kod dubine od 200 metara bile skoro sve interesirane države. Ali ima nekoliko država, kojima takvo uređenje ne bi bilo u prilog. Vidjeli smo, da je nekoliko američkih republika odredilo granice svoje naročite vlasti bez obzira na dubinu, a svakako daleko preko granica kontinentalnog ruba (Chile, Peru, Costa Rica, El Salvador). Poznato je, da zapadna obala Južne Amerike ima vrlo uski kontinentalni rub, pa je to razlog za prije opisani stav nekih država. Već je spomenuto, da su te formulacije bile predmet protesta od strane Sjedinjenih Država. One doista jako prelaze zahtjeve drugih država, pa se njihovo shvaćanje o kontinentalnom rubu i o dosegu vlasti u daleke oceanske prostore ne može prihvatiti. Tako zahtjevi navedenih republika ne nalaze uporišta u međunarodnom pravu, kako se ono izgrađuje na temelju nabrojenih precedenata i shvaćanja. Ali time nije riješen problem. Jer institut epikontinentalnog pojasa treba da bude općenito prihvaćen i priznat, da bi ušao u pozitivno međunarodno pravo. Države, koje imaju vrlo uzak ili nikakav kontinentalni rub, ne mogu se zadovoljiti, da ostanu praznih ruku kod nove raspodjele svijeta. One ne će priznati drugim državama ono, što je njima samima po igri prirode slučajno uskraćeno. Da bi se te države bar donekle zadovoljile (potpuna naknada je nemoguća, jer gdje nema kontinentalnog ruba, nema ni one mogućnosti iskorišćivanja prirodnih bogatstava, koju daje postojanje kontinentalnog ruba), mogla bi se uvesti dopuna pravila o prostoru posebne vlasti obalne države izvan obalnog mora u tom pravcu, da se kao minimalni opseg toga prostora odredi neka određena širina bez obzira na to, postoji li tako širok pojas kontinentalnog ruba ili kontinentalnog ruba uopće nema. Slične zahtjeve postavljaju već odavna Španjolska i Portugal. Te bi zahtjeve zadovoljilo određivanje pojasa od 20 milja, računajući od obale, kao prostora naročitih prava obalne države.[3] Tako predlaže francuska grana International Law Association u svom izvještaju za 44. konferenciju u Kopenhagenu.[4]

Posljedica svega, što je dosad rečeno o opsegu prostora posebne vlasti obalnih država, je ta, da smo, istina, pošli kod određivanja toga prostora od prirodne pojave i geografskog pojma kontinentalnog ruba, ali smo ipak konačno odredili granice toga prostora tako, da se one ne podudaraju s granicama kontinentalnog ruba. Tako smo dobili za međunarodnopravne odnose nov prostor, koji se ne podudara s prostorom kontinentalnog ruba. Takvo je rješenje predložio Brierly Komisiji za međunarodno pravo i ona ga je prihvatila: »Prostor državnog nadzora i sudbenosti treba da se odredi, ali ne zavisi o postojanju kontinentalnog ruba«.[5] Zato smatramo kao opravdano, da taj prostor dobije i

drugo, svoje naročito ime, pa se kao naziv za međunarodnopravni pojam prostora posebne vlasti predlaže »epikontinentalni pojas«. Prema tome bi bio epikontinentalni pojas onaj prostor podzemlja i dna otvorenog mora, nad kojim najbliža obalna država vrši naročitu vlast.

Izbor zasebnog naziva za epikontinentalni pojas olakšava još jednu teškoću, s kojom se borila Komisija za međunarodno pravo na svojem drugom zasjedanju raspravljajući o tom pitanju u sklopu rada na kodifikaciji pravila o otvorenom moru. Tu se naime pojavilo mišljenje, da naziv kontinentalni rub ne obuhvata sve predjele, gdje se uz obalu nalazi more manje dubine. Ta je okolnost spomenuta u vezi s izjavama arapskih država, koje se odnose na Perzijski zaljev. Taj zaljev kao i mnogi veći ili manji dijelovi mora sa sličnom konfiguracijom uopće ne poznaje većih dubina. Smatralo se, da kod takvih dijelova uopće nema kontinentalnog ruba, jer se rub definirao kao prostor između obale i kontinentalnog slaza. Dakle tamo, gdje nema slaza, ne može biti — tako se zaključivalo — ni kontinentalnog ruba. Odatle nastojanje u Komisiji, da kodifikacione prijedloge prilagode tom shvaćanju.[6]

Prijedlog odbora International Law Association, koji također prihvaća izobatu od 200 metara, dopušta prelaženje te granice, ako obalna država dokaže, da se njezin kontinentalni rub spušta do većih dubina.[7] Takvo rješenje dovelo bi do prije opisanih neprilika zbog teškoća pri utvrđivanju granične crte. Povrh toga je lako zamisliti, kako bi se pojavljivale različite teorije, koje bi karakterizirale kao kontinentalni rub nove prostore, da tako podupru proširene zahtjeve pojedinih država. Uostalom, kraj današnjih tehničkih mogućnosti nije potrebno zahvaćati veće dubine, pa zato ne treba prihvatiti navedenu misao iz prijedloga International Law Association.

Gdje se dijelovi epikontinentalnog pojasa dviju država sastaju, treba ih razgraničiti. Velik dio državnih akata predviđa potrebu sporazuma sa susjednom državom. I prijedlog odbora International Law Association za konferenciju u Kopenhagenu predviđa sporazum država, kojih obale leže na zajedničkom kontinentalnom rubu, ali formulacija odbora uzima, da je taj prostor u početku zajednički, pa da ga treba dijeliti sporazumom. Po našem mišljenju sporazum je potreban u pojedinostima, da bi se točno utvrdila granična crta, ali je ta crta uglavnom već određena prirodnom konfiguracijom. Polazeći od shvaćanja, da se u sadašnjosti stvara novo pravilo međunarodnog prava, prema kojemu svaka država ima isključivo pravo na onaj dio epikontinentalnog pojasa, koji se neposredno nastavlja na njezino teritorijalno more, smatramo, da time automatski svaka država dobiva svoj sektor epikontinentalnog pojasa, kojega se opseg ravna samo po prirodnim činjenicama konfiguracije obale. Razgraničenje susjednih sektora treba da se izvrši uz primjenu pravila međunarodnog

prava, koja uređuju razgraničenje obalnog mora susjednih država. To je pravilo, da se granica morskog (u našem slučaju podmorskog) prostora dviju država utvrdí iznalaženjem crte, koja spaja točke, što su jednako udaljene od obale obiju država. Time ujedno zabacujemo druge moguće prijedloge, kao na pr. prijedlog o crti najveće dubine (analogno thalwegu), a napose i prijedlog odbora International Law Association, da se za određivanje granica epikontinentalnog pojasa između dviju država vodi računa također o gospodarskoj vrijednosti dokazanih rudnih ležišta. Prihvaćanje toga mjerila dovodilo bi u konkretnim slučajevima do dugotrajnih rasprava, a davalo bi također povoda, da se u slučaju otkrića novih ležišta rudnoga blaga pokrene pitanje revizije granica, koje su već bile utvrđene.

Dakako da time nije dano rješenje za sva pitanja razgraničenja, ali se s druge strane u ovom stadiju razvoja pitanja o epikontinentalnom pojasu ne može predvidjeti, kakvi izuzetni slučajevi postoje ili bi mogli da se pojave, koji se ne bí dali riješiti prema malo prije postavljenom pravilu.[8]

Jedno takvo pitanje, koje će se u praksi češće javljati, je pitanje dubljih enklava, koje su odasvud okružene plićim dijelovima morskog dna. Takva enklava postoji i u Jadranskom moru na potezu između Šibenika i Pescare, gdje dubina mora neznatno prelazi izobatu od 200 metara i doseže maksimalnu dubinu od 243 metra. Takve enklave trebalo bi da se uključe u prostor epikontinentalnog pojasa.

Međutim, ako se i postavi kao načelo, da se razgraničenje sektora epikontinentalnog pojasa dviju susjednih država provede primjenom postojećih pravila međunarodnog prava o razgraničenju morskih prostora, ostat će potreba, da se to razgraničenje konkretno utvrdi i konstatira. I za to postoji u međudržavnoj praksi određeni postupak pomoću dvostranih komisija. Ali kako se tu radi o širim prostorima bez vídljivih terenskih značajka, morat će se odrediti granične crte geografskim koordinatama. Pri tome će biti moguće da se ujednostavni tok granične crte sporazumnim odstupanjem od crte geometrijske sredine, koja se može pronaći mjerenjem.

Moguće je, da će doći do sporova između susjednih država o granicama njihovih sektora epikontinentalnog pojasa. Ti se sporovi mogu riješiti pravnim sredstvima, jer postoje dovoljna pravila međunarodnog prava o razgraničenju. Danas su države prema Povelji Ujedinjenih naroda obvezane rješavati sve svoje sporove mírnim sredstvima. Doista, neki od državnih akata, spomenutih u prvoj glavi (V), predviđaju mirno rješavanje pitanja o granicama sa susjednim državama na temelju prava i pravičnosti.

U prvoj je glavi (II) spomenuto, da postoje neki plići dijelovi morskog dna, koji se nalaze usred dubokih oceanskih voda, tako da ne tvore nastavak níkakve obale. Ti se dijelovi ne pribrajaju

kontinentalnom rubu. Budući da epikontinentalni pojas država može obuhvatiti samo one prostore, koji se neposredno nastavljaju uz obalu, a ne prelaze izabranu dubinsku granicu, spomenute izolirane plićine usred mora ostale bi izuzete od svake vlasti bilo koje države. Alí kako i tu postoji tehnička mogućnost iskorišćivanja, treba da se i za te prostore predvidi neko rješenje. O tome će još biti govora (dalje pod XVIII).

XVI.

SADRŽAJ VLASTI

Važno je pitanje, kakvu vlast ima obalna država u epikontinentalnom pojasu, odnosno nad epikontinentalnim pojasom. Iz akata, što su naprijed navedeni (V), razabire se, da su pojedine države različito formulírale svoje zahtjeve.

1) Sjedinjene Države upotrebljavaju izraze »pripadati« i »jurisdikcija i kontrola«, a sve se to ne odnosi na more, morsko dno ili podzemlje, nego samo na prirodna bogatstva morskog dna i podzemlja. Dakle, prema doslovnom tumačenju tih izraza nema govora o protezanju suverenosti nad kakvim prostorom, bilo na površini mora, bilo ispod nje. Ali pisci, koji prikazuju taj državni akt, ipak upozoravaju. da vlast, koju si žele prisvojiti Sjedinjene Države, nije u stvarí različita od suverenosti. Američki pisac Yuong kaže u povodu toga: »Razlika između proglasa Sjedinjenih Država i ostalih deklaracija je možda u znatnoj mjeri samo u riječima; s obzirom na morsko dno i podzemlje teško je naći razliku između suverenosti s jedne strane i pripadanja, jurisdikcije i kontrole s druge strane«.[1] Isto tako kaže i Vallat, da je teško vidjeti razliku između kontrole nad prirodnim bogatstvom i kontrole nad samim podzemljem i morskim dnom, jer svako zahvatanje u podzemlje ili morsko dno može se shvatiti i kao zahvatanje njihova prirodnog bogatstva. Prema tome upotreba navedenih riječi ne znači neko stvarno ograničenje, pa se može uzeti, da se zahtjev Sjedinjenih Država odnosi na samo podzemlje i morsko dno. U prilog tome može se navesti, da je saopćenje za štampu, što je dano istodobno s proglasom predsjednika Trumana, govorilo naprosto o jurisdikciji nad kontinentalnim rubom. Povrh toga, zaključuje Vallat, jurisdikcija i kontrola su isto što i suverenost, pa se zato, usprkos suzdržljivoj stilizaciji proglasa, čini, da Sjedinjene Države smatraju, da im pripada suverenost nad kontinentalnim rubom.[2]

Navedeno je mišljenje doista opravdano, ali valja upozoriti, da vlada Sjedinjenih Država uporno i više puta ističe razliku između svoga stajališta i stajališta onih država, koje su proglasile, da protežu svoju suverenost na epikontinentalni pojas. O tom ima nekoliko kategoričnih izjava vlade, napose u njezinim

notama, što ih je uputila vladama triju južnoameričkih republika.[3] Pa i službeni pravni stručnjak Sjedinjenih Država profesor Jessup umanjuje korak sadržan u proglasu predsjednika Trumana, kad kaže, da se zahtjev Sjedinjenih Država odnosi samo na iskorišćivanje podmorskog bogatstva.[4]

Ali kako se s tim shvaćanjem podudaraju zakoni nekih državica Sjeveroameričke unije, koji protežu svoje državne granice daleko preko pojasa od tri milje? Louisiana je godine 1938., pozivajući se na Bynkershoekovo pravilo o dometu topova, odredila za svoje teritorijalno more širinu od 30 milja,[5] a Texas je zakonom od 23. svibnja 1947, protegnuo svoje granice do kraja kontinentalnog ruba.[6]

2) Većina akata ostalih država povodi se za stilizacijom Sjedinjenih Država, ali s tom važnom razlikom, što govore o vlasti odnosno o jurisdikciji i kontroli nad samim podzemljem i morskim dnom, a ne samo nad njihovim prirodnim bogatstvom. U tom se smislu izražavaju akti Meksika, Saudske Arabije i ostalih državica Arapskog poluotoka. S obzirom na tu stilizaciju valja reći isto, što je kazano za proglas Sjedinjenih Država, t. j. da se ne može naći neka stvarna razlika između jurisdikcije i kontrole s jedne strane i suverenosti s druge strane.

3) Južnoameričke republike govore izrijekom o suverenosti. To isto nalazimo i u aktima Nicaragua i Costa Rike. Vidjeli smo, da je među ostalim i upotreba izraza suverenost izazvala prosvjed od strane Sjedinjenih Država.

4) Tim su državama blizu one, koje proglašuju aneksiju epikontinentalnog pojasa (Venezuela i Velika Britanija u zaljevu Paria, Pakistan) ili protežu svoje granice do kraja epikontinentalnog ruba (Velika Britanija za svoje posjede u Americi). U istom pravcu ide i izmjena meksičkog ustava.

Gledajući sve te formulacije kritički, mora se doći do zaključka, da sve države hoće u stvari isto, ali se razlikuju u izrazima. Prema tome stvarno nema razlike, govori li se o suverenosti ili samo o jurisdikciji i kontroli. Ali to ne znači, da se ne treba obazirati na izraze, što ih upotrebljava diplomatska praksa. Teorija se ne mora držati diplomatskih tumačenja, koja služe prikrivanju stvarnosti, ali ne smije zaboraviti, da i takve prividnosti mogu u nekoj prilici imati veliko značenje. Činjenica, da se u našem pitanju velik dio državnih akata uklanja upotrebi izraza suverenost i da se protiv toga izraza u nekim slučajevima i protestiralo, ima stvarno značenje za praksu. To se značenje mora tek iskristalizirati u praksi i ono će djelovati, kad se u budućnosti pojave konkretni sporovi. U takvom sporu može imati velikog utjecaja okolnost, shvaća li se vlast obalne države izrijekom kao suverenost ili se toj vlasti daje neko drugo ime.

XVII.

EPIKONTINENTALNI POJAS I SLOBODA MORA

Vidjeli smo, kako skoro svi državni akti o epikontinentalnom pojasu ističu, da ne žele dirati u narav otvorenog mora, u načelo slobode mora. Sloboda mora dakle, ostaje, načelo, koje postoji i dalje i koje se ne želi dirati. Ali ako se stvar promotri s praktične strane, onda se vidi, da iskorišćivanje prirodnih bogatstava epikontinentalnog pojasa pretpostavlja neke naprave na morskoj površini. Te bi naprave stajale na nekom mjestu u moru duže vrijeme, možda i godinama. One bi bile dosta velikog opsega, premda bi sam opseg naprave bio još uvijek neznatan prema širini prostora, u kojem bi se nalazila.[1] Već samo postojanje naprava značilo bi neku smetnju za plovidbu, naročito, ako bi ih bilo u većem broju na razmjerno malim udaljenostima. Brodovi bi morali mijenjati pravac plovidbe, da se uklanjaju napravama. No postojanje naprava dovelo bi u mnogim slučajevima do potrebe, da se plovidba zabrani u nekom opsegu oko njih, bilo zbog sigurnosti samih naprava, bilo opet zbog sigurnosti plovidbe. Tako bi nužno došlo do toga, da obalna država izdaje neke propise o kretanju brodova u dijelovima otvorenog mora, da stvara pojase zabrane za plovidbu i slično. To već jako zadire u samo načelo slobode mora.[1a] Mislimo, da se takav razvoj ne može spriječiti. Međutim je glavno, da se usprkos tome održi načelo slobode mora u tom smislu, da obalne države nikako ne smiju spriječiti ili ometati plovidbu na način, da onemoguće ili bitno otežaju saobraćaj između bilo kojih dviju luka otvorenih za pomorsku plovidbu. Sloboda plovidbe nije neki apsolutni princip, koji je postavljen zbog samog sebe. Ona je izraz ekonomske potrebe, a ta se sastoji u tome, da se ljudi i roba mogu prevoziti morskim putem s jedne točke na drugu. Dokle god je to moguće bez većih smetnja, načelo slobode plovidbe nije povrijeđeno. To vrijedi analogno i za ribolov, premda se tu lakše mogu zamisliti sukobi između interesa ribolova i interesa za iskorišćivanje podmorskih bogatstva. U tom smislu treba da se shvati formulacija, koju predlaže Komisija za međunarodno pravo, kada kaže, da vlast obalne države ne smije bitno (substantially) dirati pravo slobodne plovidbe ili pravo slobodnog ribolova u vodama, koje se prostiru nad epikontinentalnim pojasom.[2] Isto tako je to formulirano i u referatu odbora International Law Association predloženom na zasjedanju u Kopenhagenu godine 1950. Ako bude došlo do kodifikacije međunarodnog prava o otvorenom moru, bit će potrebno, da se o tome donesu neka pravila.

Svakako je pritom jedno sigurno. Naprave, postavljene u otvorenom moru radi iskorišćivanja podmorskog bogatstva, ne smiju se izjednačiti s državnim područjem. Prema tome se oko njih ne stvara pojas teritorijalnog mora, a zračni prostor nad

njima je dio slobodnoga zraka. Države mogu i tu izdavati sigurnosne mjere i zabrane, ali nisu stekle i ne mogu steći suverenost nad nekim prostorima mora i zraka, što se protežu uz te naprave ili iznad njih. Zato se prostorni opseg tih sigurnosnih mjera i zabrana ima ograničiti na najmanju moguću mjeru.

U vezi s podizanjem naprava za iskorišćivanje prirodnih bogatstava epikontinentalnog pojasa, postavlja se još i pitanje stalnih naprava. Tu moramo razlikovati dva slučaja. Ako je naprava po namjeni stalna; ali je takve naravi, da ne predstavlja umjetno izgrađeni otok, ona se s pravnog gledišta izjednačuje privremenoj napravi. Prema tome u takvom slučaju nema oko te naprave teritorijalnog mora. Drukčije je, ako se ljudskom rukom izgradi otok u moru, t. j. ako se gradnjom i nasipavanjem stvori površina, koja se uzdiže iznad morske razine, a stoji u solidnoj neprekinutoj vezi s morskim dnom. Takva gradnja je po svojoj naravi jednaka nasipavanju obale ili isušivanju mora gradnjom nasipa. Tu je ljudskim radom stvoreno kopno, pa to ima i sve pravne posljedice, koje se vežu uz opstanak kopnene površine obrubljene morem. Kao što otok, što izroni iz mora djelovanjem prirodnih sila, ima svoje teritorijalno more, tako će to biti i kod takvih umjetno izgrađenih otoka. Ali koliko se radi o otvorenom moru, koje je slobodno za plovidbu, nastaje pitanje, može li neka država samovlasno sagraditi takav otok. Mislim, da bi se moglo braniti nekoj državi, da sagradi umjetni otok u prostoru svog epikontinentalnog pojasa, samo onda, kad bi ta gradnja stvarala smetnju za pomorski saobraćaj između drugih država, na pr. kad bi priječila ili otešćavala pristup obalama neke susjedne države. U takvom slučaju mogle bi interesírane države protestirati, a država, koja je izgradila otok, bila bi obvezana da ga sruši.

Tako smo opet mogli opaziti, da postojanje epikontinentalnog pojasa, ma da je on ograničen na morsko dno i podzemlje, ima značajne posljedice i za samu površinu onog dijela otvorenog mora, koji se prostire nad epikontinentalnim pojasom. Zbog tih posljedica potrebno je, da se što prije međunarodnim ugovorom utvrde propisi, koji će uređivati odnose otvorenog mora u vezi s epikontinentalnim pojasom, točnije ograničiti prava i odrediti dužnosti obalne države i tako ukloniti mogućnosti sporova, kojih bi rješenje bilo teško, kad ne bi bilo razrađenijih pravila za tu materiju.

XVIII.

NEKI POGLEDI NA DALJI RAZVOJ

Pojava epikontinentalnog pojasa izaziva već danas nove probleme, koji također zahtijevaju, da se rasprave i po mogućnosti riješe. U prvom redu ne smije se zaboraviti, da novi napredak tehnike i novi izumi mogu dovesti do daljeg proširenja problema morskih i podmorskih prostora, koji nisu zahvaćeni epikontinentalnim pojasom. Taj napredak stvorit će nove mogućnosti za iskorišćivanje prirodnih bogatstava i kraj većih morskih dubina. Spomenuta je Shrewsburyjeva metoda, po kojoj se mogu vršiti petrolejska bušenja u podzemlju morskih dubina od 300 metara. Kad bi takve i slične mogućnosti postale praktički ostvarljive (a to zavisi i od njihove gospodarske rentabilnosti), nastala bi situacija slična onoj, koja je dovela do današnje etape razvoja. U tom bi slučaju došlo do nove jagme i do nastojanja oko nove podjele nekih morskih, odnosno podmorskih prostora u korist pojedinih država. Već su u povodu Trumanova proglasa od godine 1945. profesori Clark i Renner predložili, da se zahtjev Sjedinjenih Država ne zaustavi na granici kontinentalnog ruba, nego da se protegne sve do sredine oceana na istočnoj i zapadnoj strani. Time bi Sjedinjene Države zahvatile više od jedne trećine cjelokupnog morem prekrivenog prostora zemlje (50 milijuna četvornih milja od ukupno 140 milijuna).[1]

Sa sadašnje perspektive ne čini se nimalo prihvatljivom zamisao, da se široki prostori mora i podmorja dijele među pojedine države i podvrgavaju onakvoj njihovoj vlasti, kakva se sada stvara za prostore epikontinentalnog pojasa. Zato bi već sada trebalo misliti, kakvo rješenje bi trebalo dati za pitanje novih ljudskom iskorišćivanju pristupačnih prostora u budućnosti, kad to iskorišćivanje postane moguće. Treba da se već sada istakne, da savremeni razvoj pravnog uređenja s obzirom na epikontinentalni pojas ima svoje jake razloge, koliko stvarne, toliko i pravne. Ti razlozi — kako su naprijed izloženi — ne postoje za prostore mora i podmorja, koji se nastavljaju iza granica epikontinentalnog pojasa, dakle u većoj udaljenosti od bilo koje obale. Tu napose ne djeluje blizina obale i s tom okolnošću spojeni razlozi gospodarske (racionalno iskorišćivanje prirodnih bogatstava i njihova zaštita od rasipavanja) i političke prirode (državna sigurnost).

Alternativno rješenje, koje bi se moglo suprotstaviti načelu, da pojedine države individualno preuzmu vlast, sastoji se u internacionalizíranju svih morskih i podmorskih prostora, koji prelaze granice epikontinentalnog pojasa u njegovu sadašnjem opsegu, odnosno u internacionaliziranju prirodnih bogatstava tih prostora za slučaj, kad nastane mogućnost njihova iskorišćivanja. Vidjeli smo, da su već i za sam epikontinentalni pojas dani slični prijedlozi, u Komisiji za međunarodno pravo i izvan nje. To se ne može provesti zbog mnogih razloga, napose zato, jer obalne države po svom položaju imadu mogućnost, da nametnu svoje rješenje vršeći efektivno vlast, koju si prisvajaju, i odupirući se svakom pokušaju protezanja vlasti ili iskorišćivanja s koje druge strane. Povrh toga ne postoji danas organizam, koji bi mogao

preuzeti upravne i gospodarske funkcije spojene s internacionalizacijom tako golemih prostora[2] i tolikih izvora prirodnih bogatstava.

Međutim već danas postoji polazna točka, pomoću koje bi se mogao učiniti početak i stvoriti zametak za buduće uređenje, kada za nj nastane potreba. U prvoj je glavi (II) spomenuto, da postoji nekoliko mjesta u dalekim morima, koja pokazuju dubinu ispod 200 metara, ali su odijeljena od najbližih obala širokim potezima mora s većim dubinama. I na tim mjestima postoji tehnička mogućnost, da se iskorišćuju podzemna bogatstva (koliko ih ima). Prema propisima o epikontinentalnom pojasu, koji se u sadašnjosti izgrađuju, nijedna država nema na te prostore pravo, ali s obzirom na blizu mogućnost njihova iskorišćivanja trebalo bi već sada urediti njihov pravni položaj. Kako to nisu veliki prostori, a zasad ne predstavljaju nikakav veći gospodarski interes, mogao bi se razmjerno lako za njih uvesti međunarodni režim. Internacionalizacija mogla bi se provesti jedino na temelju kolektivnog međunarodnog ugovora, a uprava bi se mogla povjeriti bilo jednoj od velikih međunarodnih organizacija (na prvom bi mjestu dolazila u obzir Organizacija za prehranu ili sama organizacija Ujedinjenih naroda), bilo naročitom međunarodnom upravnom tijelu, koje bi onda vjerojatno bilo podvrgnuto nadzoru Ujedinjenih naroda.

Rješenje, koje se s obzirom na epikontinentalni pojas ocrtava u savremenom međunarodnom pravu, donosi sa sobom i pogibao, da pojedine obalne države, stekavši vlast u dijelovima epikontinentalnog pojasa, isključe u korist svoju i svojih pripadnika druge države i njihove državljane od iskorišćivanja prirodnih bogatstava, što se nalaze u njihovu sektoru epikontinentalnog pojasa. Posljedice takvog postupanja bile bi to teže, što je epikontinentalni pojas nejednako razdijeljen, pa neke zemlje dobivaju velike prostore, a druge gotovo ništa. Tako bi ta nova podjela svijeta dovela do prikraćivanja i nejednakosti, koje ne bi bile u skladu ni sa shvaćanjem pravičnosti ni s nekim novim smjernicama međunarodnoga poretka. Već je Atlantska povelja proglasila u 4. točki načelo, »da sve države, velike i male, pobjednice i pobijeđene, imaju pod jednakim uvjetima pristup trgovini i sirovinama svijeta potrebnim za njihovo gospodarsko blagostanje«, a u 5. točki predvidjela je suradnju sviju naroda na gospodarskom polju. Načelo gospodarske suradnje u najširem smislu ušlo je i u Povelju Ujedinjenih naroda. Ta suradnja istaknuta je dvjema rečenicama uvoda Povelje i u čl. 1., t. 1., a naročito joj je posvećena glava IX. Tu je ne samo izrijekom ponovljeno, da će Ujedinjeni narodi pomagati »poboljšanje životnih uvjeta« i »razvitak gospodarskog napretka« kao i »rješavanje međunarodnih gospodarskih, socijalnih, zdravstvenih i sličnih problema«

(čl. 55), nego su članovi organizacije obvezani, da će radi ostvarenja tih ciljeva »poduzeti svaku zajedničku i pojedinačku akciju i suradnju« (čl. 56). Kad bi se ta načela provela u djelo, nestalo bi monopolskog položaja naroda, koji zbog slučajnosti geografskog smještaja drže izvore sirovina, kojima drugi narodi oskudijevaju. Treba priznati, da se u tom pravcu dosad nije pošlo naprijed (osim regionalnog povezivanja u pojedinim dijelovima svijeta), ali bi bilo moguće, da se baš prilikom kodifikacije odnosa otvorenog mora uopće i epikontinentalnog pojasa napose, koja se sada proučava u Komisiji Ujedinjenih naroda, izvrši praktična primjena načela Atlantske povelje i Povelje Ujedinjenih naroda, pa da se u novi nacrt kodifikacije unesu propisi, koji bi uklonili štetne gospodarske posljedice nejednake raspodjele epikontinentalnog pojasa, koja je uzrokovana geografskim momentima nezavisnima od ljudskog utjecaja. To bi bilo posve u skladu s paralelnim nastojanjima oko gospodarske suradnje, stvaranja carinskih i ekonomskih unija, snižavanja i uklanjanja carinskih pregrada, gospodarske pomoći zaostalim zemljama i t. d.

DODATAK

U vrijeme doštampavanja ove rasprave izašla su još dva rada, koja treba spomenuti i time dopuniti prikaz ove rasprave. U časopisu American Journal of International Law, 1951, str. 225—239, objavio je Young članak The legal status of submarine areas beneath the high seas. U njemu je opisan razvoj pitanja u posljednje vrijeme, ali nisu spomenute nikakve nove činjenice, koje ne bi bile navedene u ovoj raspravi. Jedino se navodi, da je pitanje proširenja vlasti na epikontinentalni pojas proučavano i u Danskoj s obzirom na Groenland i Faer-Oer. Pisac je pristaša teorije o automatskoj pripadnosti epikontinentalnog pojasa analogno propisima o teritorijalnom moru. Smatra, da bi se u načelu imala odrediti granica epikontinentalnog pojasa kod morske dubine od 100 hvati. Napokon smatra, da ne treba samo more uklopiti u taj pojas. To isto drži i Boggs u članku Delimitation of seaward areas under national jurisdiction, koji se nalazi u istom broju spomenutog časopisa (str. 240—266). O istom problemu radi i bilješka Briggsa Jurisdiction over the sea bed and subsoil beyond territorial waters (ibid. str. 338—342).

Drugi rad, koji treba spomenuti, je izvještaj prof. Françoisa Komisiji za međunarodno pravo o režimu otvorenog mora (Deuxième rapport sur la haute mer, dokumenat A/CN. 4/42). O epikontinentalnom pojasu radi na str. 69—78, gdje je referent dopunio svoj predašnji izvještaj, iznio pojedina stajališta, koja su se međutim pojavila (napose raspravu u International Law Association, vidi naprijed VII). Na kraju je predložio Komisiji ove točke kao bazu za diskusiju:

1. Kontinentalni rub u pravnom smislu sastavljaju dno i podzemlje podmorskih predjela, što se nalaze pred obalama, gdje dubina mora nije veća od 200 m.

2. Kontinentalni rub izvan teritorijalnog mora podvrgnut je pravu kontrole i jurisdikcije, što ga vrši obalna država radi njegova istraživanja i iskorišćivanja.

3. Priznanje kontrole i jurisdikcije obalne države nad dnom i podzemljem izvan teritorijalnog mora nikako ne utječe na međunarodno pravo, što vrijedi s obzirom na postavljanje i iskorišćivanje kablova ili cijevnih vodova (pipe-lines) na dnu mora, time da obalna država ima pravo poduzeti razumne mjere o istraživanju i iskorišćivanju bogatstava kontinentalnog ruba.

4. Vode nad kontinentalnim rubom izvan teritorijalnog mora ostaju podvrgnute propisima o otvorenom moru.

5. Zrak iznad voda, što pokrivaju kontinentalni rub izvan teritorijalnog mora, ostaje podvrgnut propisima o slobodnom zraku.

6. Istraživanje i iskorišćivanje morskog dna i podzemlja kontinentalnog ruba izvan teritorijalnog mora mogu se dopustiti samo toliko, koliko ne predstavljaju osjetljivu smetnju za plovidbu i ribarstvo, t. j. koliko nemaju kao posljedicu da priječe promet pomorskim putevima, da zagađuju ribolovne vode ili da ih uznemiruju trešnjama.

7. Obalna država, koja vrši svoju jurisdikciju i kontrolu nad morskim dnom i podzemljem kontinentalnog ruba izvan kontinentalnog mora, može radi istraživanja i iskorišćivanja njihovih bogatstava izgrađivati stalne ili privremene naprave spojive s načelom iz točke 6., ali time da:

a) interesenti (t. j. vlade, brodovlasnici, zrakoplovna poduzeća i t. d.) budu unaprijed obavješteni o namjeravanoj gradnji naprava i

b) te naprave budu snabdjevene djelotvornim signalnim znakovima (svijetla, zvučni znakovi, radar, plutače i t. d.).

8. Obalna država, koja gradi ili je sagradila napravu prema točki 7., t. j. napravu, što se uzdiže nad razinu mora, treba da ima pravo da vrši nad ograničenim dijelom vode, koja prekriva kontinentalni rub, kontrolu i jurisdikciju potrebnu za sigurnost te naprave. Ali nikakva naprava te vrste ne može se tim samim smatrati kao »otok« ili »uzvisina morskog dna« u smislu, u kom se ti izrazi upotrebljavaju u međunarodnom pravu. Ti ograničeni dijelovi otvorenog mora iznad kontinentalnog ruba treba da se smatraju kao »zone sigurnosti«. Svaka zona sigurnosti treba da je u pravilu ograničena krugom s polumjerom od 500 m oko odnosne instalacije.

9. Ako su dvije države ili više njih interesirane na istom kontinentalnom rubu iznad teritorijalnog mora, granice dijela ruba svake od njih utvrdit će se sporazumom među strankama. Gdje nema sporazuma, granica između kontinentalnih rubova dviju susjednih država bit će produženje crte, što dijeli teritorijalno more. Granica između kontinentalnih rubova dviju morem odjeljenih država bit će sredina između obiju obala.

RÉSUMÉ

LA ZONE EPICONTINENTALE

PREMIÈRE PARTIE. LES FAITS

Le chapitre introductif expose les traits généraux du droit international en ce qui concerne les différentes zones de la mer: eaux intérieures, mer territoriale, zone contiguë, haute mer. Les Etats ont la tendance d'élargir leur autorité le plus loin possible dans la direction de la mer. Ils ont réussi d'obtenir la reconnaissance de leur souveraineté sur la mer territoriale (convention sur la navigation aérienne de 1919, conférence pour la codification du droit international de 1930), quoiqu'il n'y a pas d'accord sur la limite extérieure de cette zone. Depuis la Conférence de 1930, la notion de la zone contiguë est presque généralement acceptée. Enfin, dans les temps les plus récents, une nouvelle révendication des espaces très larges s'est manifestée. Cette révendication a pris comme point de départ un fait de la nature, c'est-à-dire l'existence du plateau continental.

Les aspects géographique et géologique de ce fait sont exposés au chapitre II. Le plateau continental borde tous les continents et un grand nombre d'îles, mais il y a des différences quant à son étendue. Parfois, on dit que le plateau continental est délimité par l'isobathe de 200 m (Thoulet). Mais, en fait, l'endroit où la pente est plus accentuée (le talus continental) qui est la limite véritable du plateau continental (Bourcart) se trouve à de différentes profondeurs. Ainsi, quoique la limite du plateau se trouve très souvent aux environs de l'isobathe de 200 m, il y a d'exceptions notables où le plateau continental trouve sa fin à une profondeur sensiblement inférieure ou supérieure (V. Novák). D'autre part, la largeur du plateau continental peut être de quelques kilomètres, mais il se peut qu'elle s'étende à des centaines de kilomètres de la côte. Par conséquent, il y a de grandes différences en ce qui concerne l'étendue du plateau continental qui borde les côtes des divers Etats. Par exemple, le plateau continental sibérien a une superficie de 2,000.000 kilomètres carrés, celui des Etats-Unis

1,800.000 kilomètres carrés. etc. Au contraire- la côte occidentale de l'Amérique du Sud est presque dépurvue de tout plateau continental.

On ne peut pas classer parmi les espaces du plateau continental certains bancs au milieu des Océans, puisqu'ils ne sont pas contigus à aucune partie de terre solide. Tels sont les bancs de Saya da Malha (Océan Indien), près de la Terre de Feu (Burdwood Bank) etc.

Les théories sur l'origine du plateau continental exposent des vues très variées sur cette origine. Elles sont parfois invoquées pour justifier les révendicatíons des Etats côtiers, le plateau continental étant considéré comme formant une unité géographique et géologique avec le continent et comme un prolongement submergé des côtes.

L'objet de cette étude n'est pas le plateau continental comme fait géographique, mais un espace qui sera à definir et qui, tout en partant de la notion géographique, en diffère en plusieurs points. C'est pour cette raison qu'il est préférable de choisir un terme spécial pour désigner la notion juridique d'un espace hors les limites de la mer territoriale, au sujet duquel le nouveau développement du droit international reconnait aux Etats côtiers des droits spéciaux. On propose pour cet espace le terme »zone épicontinentale«.

Le chapitre III passe en revue les bases économiques de l'intérêt pour les espaces de la zone épicontinentale. Il s'agit de nouvelles possibilités d'utilisation de ces espaces grâce au perfectionnement des moyens et des méthodes techniques dans le domaine de la pêche et, surtout, de l'extraction des richesses du sous-sol de la mer.

Le chapitre IV trace les débuts de l'idée d'une zone épicontinentale. La proposition d'élargir la mer territoriale jusqu'à la limite du plateau continental apparait d'abord comme un moyen servant à mieux protéger la pêche maritime (de Buen en 1916, Suarez en 1918 et 1927). En même temps, allusion est faite au plateau continental par le gouvernement russe, dans une déclaration de 1916, révendiquant la possession de certaines îles de la région polaire qui forment »une extension vers le nord de la plateforme continentale de la Sibérie«. Le gouvernement soviétique a renouvelé ces révendications en 1924 et 1926, mais à cette occasion, il s'est plutôt prévalu de la théorie des secteurs. Aux Etats-Unis, la notion du plateau continental a été invoquée, en 1938, par le sénateur Copeland, qui a proposé l'extension de la jurisdiction des Etats-Unis à toute la mer et son fond jusqu'à la limite du plateau continental. Le professeur Jessup a critiqué cette proposition, en observant qu'elle se trouve en contradiction avec le principe traditionnel de la liberté des mers.

Le chapitre V expose les différents actes par lesquels certains Etats proclament leurs droits sur des espaces de la zone épicontinentale. Ces actes diffèrent quant aux prétentions émises. Les uns parlent directement de la souveraineté, les autres emploient des phrases plus modestes, au moins en apparence, puisqu'il est difficile de voir la différence entre la souveraineté d'une part et »juridiction et contrôle« d'autre part. Il y a aussi des différences en ce qui concerne l'espace. Certains actes se rapportent aussi bien au sous-sol et au fond de la mer qu'à la »mer épicontinentale« elle-même, tandis que d'autres ne visent que les espaces sous-marins.

Tous ces actes sont des proclamations ou lois unilatérales à l'exception du premier dans l'ordre chronologique. C'est le traité du 26 février 1942 entre la Grande-Bretagne et le Vénézuela par lequel les deux puissances partagent les espaces soumarins du golfe de Paria. Chacune des parties déclare de ne pas prétendre à la souveraineté ou au contrôle des espaces se trouvant de l'autre coté de la ligne de partage. Blentôt après, les deux Etats annexèrent les espaces ainsi définis, ce qui veut dire que l'extension des droits s'est opérée, par rapport aux Etats tiers, par un acte unilatéral.

Mais ce n'est qu'en 1945 que commence la série des actes qui mentionnent expressément le plateau continental. Le 28 septembre de cette année, le président Truman signe deux proclamations définissant la politique des Etats-Unis en ce qui concerne la pêche dans certaines parties da la haute mer et les richesses du fond et du sous-sol du plateau continental. C'est le second de ces deux actes qui est le plus important. Par celui-ci, les Etats-Unis réclament la juridiction et le contrôle sur les richesses des espaces sousmarins du plateau continental contigu à leur côtes. Le Mexique, à son tour, par la proclamation du 29 octobre 1945, s'arrogea la juridiction, la protection et le contrôle du plateau continental entourant ses côtes. Le décret argentin du 11 octobre 1946 va plus loin, en déclarant que le plateau continental argentin et la mer épicontinentale sont soumis à la souveraineté de la nation. Ce n'est qu'en 1947 que surviennent les déclarations du Chili et du Pérou. La souveraineté y est proclamée sur une zone de 200 milles, même autour des îles. Il est à noter que le plateau continental de ces régions est très réduit, ce qui explique les formules employées par les deux gouvernements. Les revendications de l'Argentine, du Chili et du Pérou ont rencontré une opposition de la part des Etats-Unis (notes de protestation du 2 juillet 1948). Deux autres Etats de l'Amérique latine ont complété la liste: Nicaragua et Costa Rica. Le premier délimite le plateau continental par l'isobathe de 200 metres, le second a choisi la formule chilienne (étendue de 200 milles). La Grande-Bretagne

a suivi l'exemple avec deux Orders in Council, étendant les frontières des colonies de Bahamas et de la Jamaique et de leurs dépendences aux espaces du plateau continental. La plupart des actes cités soulignent qu'ils n'affectent en rien la liberté traditionnelle et le statut juridique de la haute mer.

Un développement analogue se dessine dans une autre partie du monde. Au cours de quelques semaines (28 mai — 20 juin 1949), l'Arabie Saoudite et les petits Etats et cheikats du Golfe Persique ont édicté des proclamations presque identiques, calquées sur le modèle de la proclamation du président Truman, quoique avec certaines nuances. Notamment, on n'y mentionne pas le plateau continental, étant donné que le Golfe Persique n'a pas des profondeurs de plus de 140 mètres.

La liste des Etats mentionnés dans ce chapitre se termine par l'énumération de certains Etats (Pakistan, Philipines, Honduras, Panama, Guatemala, Brésil, Islande) dont les actes récents n'ont pas fait l'objet d'une analyse plus détaillée.

Le chapitre VI donne un apperçu des mobiles d'ordre économique qui ont déterminé le développement qui vient d'être exposé. C'est en premier lieu le désir d'assurer la mainmise sur les ressources du sous-sol de la mer, et surtout sur les gisements pétrolifères. Ceci apparaît clairement des circonstances et des déclarations officielles ou officieuses accompagnant les actes précités. On a pu constater que la plupart des déclarations émises ont trait aux régions pétrolifères, et que quelques-unes font allusion aux richesses contenues dans le sous-sol marin. En ce qui concerne les Etats-Unis, leur position dans la production du pétrole est assez précaire. Les réserves prouvées ne suffisent à couvrir les besoins que pour une douzaine d'années encore: à la fin de 1948, elles se chiffraient à 3,8 milliards de tonnes, tandis que, en 1949, la production annuelle atteignait 293 millions de tonnes. Quoique les forages successifs découvrent toujours de nouvelles réserves, le gouvernement des Etats-Unis s'est vu obligé d'instituer, dès 1924, un contrôle de l'exploitation des sources de pétrole. Par contre, les nappes du sous-sol près des côtes nord-américaines contiennent 60% des réserves prouvées des Etats-Unis, et d'après des calculs plus optimistes, elles pourraient couvrir les besoins des Etats-Unis pour 50 ans, en prenant comme base la consommation actuelle. Les mêmes préoccupations sont à constater dans les cas du traité entre le Venezuela et la Grande-Bretagne, des décrets britanniques pour les possessions de la Mer Caribienne ainsi que dans le cas de l'Argentine dont le décret fait aussi allusion à l'exploitation des sources pétrolifères du plateau continental. Le pétrole apparaît comme mobile des actes des pays arabes. Ces pays disposent d'un quart des réserves prouvées du monde entier. Ces richesses seraient encore sensiblement accrues par la mise en

exploitation des nappes sous-marines. Les grandes compagnies ont acquis dans ces régions des concessions à long terme. Le partage des sphères d'intérêt et des concessions a été l'objet des conflits et des arrangements tant entre les compagnies qu'entre les grandes puissances, à commencer par les accords Sykes-Picot et la conférence de San Remo jusqu'aux accords de 1928 et 1947.

Le chapitre VII expose, de quelle façon le problème de la zone épicontinentale a été traité dans la doctrine. Parmi les travaux individuels sont mentionnés ceux de MM. Azcárraga et Mateesco. Les travaux de la Commission de droit international des Nations Unies sont relatés plus amplement, ainsi que ceux de l'International Law Association (rapport de M. Feith), jusqu'aux conclusions de la session de Copenhague.

DEUXIÈME PARTIE. ANALYSE JURIDIQUE

Le chapitre VIII étudie la portée des actes unilatéraux des Etats. Ces actes ne peuvent pas modifier le droit actuel ni créer des règles nouvelles.

Mais on a prétendu, notamment aussi au sein de l'International Law Association, que le grand nombre d'actes unilatéraux peut produire un effet que les actes isolés sont impuissants à produire. Ce point de vue ne peut pas être accepté. Ces actes, quoique nombreux, sont limités à certaines régions, tandis qu'en Europe et parmi les grands pays d'Asie il n'y a eu aucune déclaration de ce genre. C'est d'ailleurs aussi la conclusion du rapporteur de la Commission de droit international M. François. Mais la plupart des déclarations des Etats supposent qu'une règle de droit international existe déjà en vertu de laquelle les Etats auraient des droits spéciaux dans la zone épicontinentale. Ce point de vue non plus n'est pas à accepter. Ainsi faut-il conclure que le droit international actuel ne connaît pas de règle attribuant la zone épicontinentale aux Etats riverains et que les actes unilatéraux n'ont pas pu engendrer une telle règle.

Mais une telle attitude négative ne peut pas résoudre le problème qui se pose avec une urgence toujours grandissante. Les nouvelles possibilités d'exploitation ont rendu accessibles des éspaces nouveaux. La condition juridique de ces espaces doit être déterminée dès à présent et il n'est pas admissible de dire que le droit actuel ne contient pas de règles y relatives. En l'absence des règles spéciales sur le sujet, il faut recourir aux principes plus généraux, le droit international étant un système de règles dont on peut tirer des solutions pour chaque cas qui pourrait surgir. Ceci est la conclusion des développements du chapitre IX.

Tout d'abord, il faut trouver une réponse à la question, si la mer épicontinentale forme une nouvelle zone, soumise à l'autorité des Etats côtiers. C'est l'objet du chapitre X. Plusieurs Etats ont avancé des révendications sur la mer épicontinentale. Pourtant, une réponse négative s'impose. Quelques Etats sont strictement opposés à de telles solutions. Les Etats-Unis, désirant assurer la prohibition, ont été obligés de conclure des traités bilatéraux en vue de se faire reconnaître le droit de visiter les navires étrangers en dehors de leurs eaux territoriales. Lorsque la Conférence de Panama a institué, en 1939, une zone neutre autour du continent américain, les belligérents ne l'ont pas reconnue. De même, la zone de sécurité, instituée par le traité de Rio en 1947, n'a pas abrogé les règles existantes du droit international sur ce sujet. En dehors de quelques déclarations embrassant aussi la mer épicontinentale (Argentine, Chili, Pérou, Costa Rica), les autres Etats ont limité leurs prétentions au fond et au sous-sol de la mer ou à leurs richesses seulement. Quant à la pêche en mer épicontinentale, les Etats-Unis prévoient des accords avec les pays intéressés, ce qui se pratique d'ailleurs assez souvent. L'attitude négative des Etats est documentée aussi par la correspondance entre le commandement suprême en Extrême-Orient et le gouvernement des Philippines, ce dernier ayant voulu interdire la pêche aux pêcheurs japonais dans une zone de 300 milles.

Il faut donc conclure que la question da la protection de la pêche maritime est une question à part. La necessité de régler la pêche demande une solution. Le developpement futur montrera, si cette solution apportera une reconnaissance des droits des Etats côtiers ou si elle adoptera le moyen des accords internationaux.

En limitant ainsi la discussion ultérieure au fond et au sous-sol de la mer, le chapitre XI examine leur nature juridique. Nous nous trouvons en présence de trois conceptions. D'après quelquesuns, le fond et sous-sol de la mer sont, comme la mer elle-même, res nullius, les autres la déclarent res communis (aussi en invoquant la nature de la mer), tandis qu'une troisième conception affirme que la zone épicontinentale appartient ipso jure à l'Etat côtier; on appelle cette dernière la théorie du plateau continental. Il faut recherecher une solution sur la base des faits. Il est clair que, dans le passé très récent, le fond et le sous-sol de la haute mer n'ont pas été accessibles à l'exploitation humaine. Ces espaces ne sont devenus accessibles que tout récemment, grâce aux nouvelles inventions et au perfectionnement des procédés techniques. Jusq'alors, ces espaces n'ont pas existé pour le droit. Ils ne pouvaient pas être res nullius, puisque cette notion suppose un objet qui peut être approprié. Les théories des res communis et de res nullius étant rejettées aussi par la Commission de droit international, il faut encore examiner la théorie du

plateau continental qui est le point de départ pour la majorité des actes cités au chapitre V. Ici, il faut distinguer le droit existant et le droit à venir. Le droit existant ne peut pas contenir une règle comme celle invoquée par la théorie du plateau continental, parce qu'il n'y a là-dessus aucune disposition conventionnelle, et une règle coutumière n'a pas eu le temps de se former. Il est certain qu'elle n'existait pas au moment de la proclamation du président Truman.

Le chapitre XII s'occupe particulièrement de la théorie de la contiguité qui se trouve à la base des arguments en faveur de la théorie du plateau continental. On dit que celui-ci n'est que le prolongement naturel du continent. Cet argument se trouve aussi bien chez le sénateur Copeland en 1938 que dans les rapports soumis à l'International Law Association par la branche française et par M. Price Daniel, dans l'étude de M. Azcárraga, et dans les proclamations des Etats-Unis et de l'Argentine.

La contiguité et l'unite géographique ont été en faveur pour soutenir diverses révendications territoriales. Quelques auteurs ont accepté ce principe, et Bluntschli l'a adopté dans son projet de codification (art. 283). Toutefois, la jurisprudence et la doctrine plus avisée l'ont rejeté (p. e. l'arbitrage sur l'île Palmas). Il est contraire au principe de l'effectivité qui est requise pour les acquisitions de territoire. Pourtant, il ne faut pas perdre de vue que l'effectivité n'est pas strictement requise pour les îles désertes (arbitrage Clipperton) et pour les régions polaires. Malgré ces exceptions, le principe de l'effectivité doit être retenu au cours de nos recherches ultérieures.

Le chapitre XIII examine le problème à savoir, si les espaces sousmarins, le fond et le sous-sol de la haute mer, sont susceptibles d'être l'objet de l'exercise du pouvoir étatique. La nature de ces espaces ne permet pas d'y exercer l'autorité de la même façon que sur la terre ferme. Le droit international connaît des situations, quoique exceptionnelles, où les Etats exercent leur pouvoir en dehors des limites ordinaires des eaux territoriales (pêches sédentaires). On représente ces cas comme des cas d'occupation du fond de la mer, on reconnaît donc la possibilité d'exercer l'autorité étatique sur ces espaces. Ici, le principe de l'effectivité se trouve satisfait par la possibilité pour les organes de l'Etat d'intervenir dans tous les cas ou leur action est nécessaire. Cette intervention consiste en mesures d'ordre législatif et administratif, telles que le contrôle et l'exploitation, exercise de la juridiction civile et administrative, mise à exécution des décisions rendues, repression pénale des infractions commisses.

Le chapitre XIV résume les conclusions des développements antérieurs et tâche de donner une solution sur leur base. Les espaces sous-marins n'ont pas été accessibles à l'activité humaine jusqu'aux temps tout récents. Au moment où ils le sont devenus, des règles spéciales régissant leur acquisition ne pouvaient encore exister. Il faut donc faire appel à des règles plus générales. En l'absence de règles, il faut en principe reconnaître aux Etats la faculté d'agir librement. Par une telle action, qui, en ce moment, n'est pas entravée par les règles du droit international, les Etats établissent les premiers précédents, une nouvelle pratique qui, à son tour, est créatrice de nouvelles règles de droit. La pratique des Etats a pris la direction indiquée au chapitre V. Les Etats n'ont révendiqué que la partie de la zone épicontinentale qui est contiguë à leurs côtes. Elles ont la force suffisante pour maintenir ces révendications. L'effectivité qui est requise pour toute acquisition ne peut y etre assurée q'en prenant comme point d'appui la côte la plus proche.

Il y a encore un autre institut du droit international qu'il faut prendre en considération. C'est la reconnaissance. Pour certains cas, elle est pleinement développée (reconnaissance des Etats, des gouvernements), ailleurs il n'y a qu'une ébauche. La notification dans le cas d'une occupation a pour but de porter ce fait à la connaissance de tous les Etats intéressés et de leur donner l'occasion de formuler leurs protestations. En maintes occasions, les remaniements territoriaux et les rapports entre puissances ont été l'objet des négociations auxquelles ont participé aussi des Etats qui n'ont pas pris part à la guerre ou au conflit dont les suites devaient être réglées par ces négociations. La reconnaissance a donc joué, surtout au cours du 19e et 20e siècle, un rôle à la fois juridique et politique. Aussi les différents actes ayant trait à notre problème montrent-ils le souci des Etats de rencontrer l'acquiescement des autres. Les clauses sur la réciprocité en sont aussi un indice. Les protestations des Etats-Unis contre certaines clauses dans les actes des trois républiques sud-américaines signifient que les Etats-Unis ne reconnaissent pas une telle extension de l'autorité de ces Etats sur de larges espaces de la mer et des espaces sous-marins.

Le développement du droit international qu'on vient de décrire peut trouver des analogies. Au moment où l'air devint pratiquement utilisable aux fins de la navigation aérienne, la théorie du droit international proclamait le principe de la liberté de l'air, et l'Institut de droit international a deux fois consacré ce principe dans ses résolutions de 1906 et 1911. Mais, en fait, cette analogie avec la mer ne correspondait pas au droit réel. En

effet, celui-ci ne contenait aucune règle relative aux espaces aériens. En l'absence de telle regle, le principe de la liberté d'action entrait en jeu. En vertu de ce principe, les Etats ont établi les premiers précédents, par action unilatérale (surtout au cours de la première guerre mondiale), par traités bilateraux (France-Allemagne 1913) et, enfin, par la convention de 1919 qui a adopté le principe de la souveraineté sur les airs.

Telle est aussi l'évolution en se qui concerne les espaces da la zone épicontinentale. Les actes passés en revue au chapitre V sont des précedents qui contribuent à former de nouvelles règles, mais, à l'époque actuelle, en l'absence d'une règle de droit restrictive, c'est le principe de la liberté d'action qui constitue la base juridique de tels actes. A un moment donné — nous ne partageons point l'opinion de ceux qui affirment que ce moment est déjà arrivé — on pourra dire que tous les éléments sont réunis pour l'existence des règles nouvelles d'ordre coutumier attribuant certains espaces sous-marins aux Etats côtiers, définissant leur étendue et réglant l'exercice de l'autorité des Etats dans ces espaces.

Le chapitre XV examine, sur la base des actes cités, quel est l'objet de l'autorité des Etats particuliers dans les zones nouvelles. Ce sont les espaces sous-marins, c'est-a-dire le fond et le sous-sol de la mer, à l'exclusion de la mer elle-même. Toute règle de droit devant être précise autant que possible, il ne sera pas pratiquable de faire coincider les limites de la zone épicontinentale avec celle du plateau continental. Cette limite est difficile à préciser et fournirait l'occasion à d'innombrables conflits. En cherchant une solution, il faut se souvenir que ce sont les nouvelles possibilités d'exploitation qui demandent la formation du droit nouveau. Ces possibilités dépendent de la profondeur des mers, et non pas de l'existence du phénomène géographique et géologique du plateau continental. C'est pour cette raison qu'il est préférable de choisir comme limite de la zone épicontinentale une isobathe, et c'est l'isobathe de 200 mètres qui est adoptée par plusieurs Etats. Pour corriger les inégalités qui proviennent du fait que les eaux adjacentes de certains Etats atteignent très rapidement une grande profondeur, on propose une bande minima de 20 milles marins, à partir de la côte, comme formant en tout cas la zone épicontinentale. L'adoption des telles règles pour la limite extérieure de la zone épicontinentale dissocie cette zone du phénomène du plateau continental, et c'est une raison de plus pour choisir un terme spécial pour cette zone. Quant à la délimitation de la zone épicontinentale entre deux Etats voisins, il faut s'en tenir aux données géographiques, en rejettant les propositions (International Law Association) de faire entrer en ligne de compte la valeur des gisements miniers etc., ce qui ferait le sujet de

querelles et dissensions sans fin, y compris des demandes de révision en cas de découvertes nouvelles.

Le droit nouveau devra aussi résoudre le sort des petites enclaves avec une profondeur au-dessus de 200 metres, sises au milieu des bandes attribuables à un Etats déterminé. Celles-ci devraient être incluses dans la zone épicontinentale de cet Etat.

Le contenu de l'autorité de l'Etat côtier sur la zone épicontinentale respective est examiné au chapitre XVI. Là, il faut constater que les Etats se sont servis des termes différents pour désigner ce qu'ils désirent obtenir, mais, en fait, il n'y a pas de différence entre la formule p. e. des Etats-Unis (juridiction et contrôle) et de l'Argentine (souveraineté). Toutefois, la doctrine doit tenir compte des formules diplomatiques. C'est pour cela qu'il faut retenir la formule ayant reçu l'acquiescement général (juridiction et contrôle). Le cas échéant, le choix de la formule peur avoir de grandes conséquences pour la solution d'un conflit.

Le chapitre XVII étudie le problème de la liberté de la mer après l'introduction de la zone épicontinentale dans le droit international. Tous les Etats proclament qu'ils ne veulent pas toucher au principe de la liberté des mers. Mais il faut reconnaître que l'exploitation des espaces sous-marins nécessite des installations de surface, et que les Etats côtiers devront étendre leur contrôle aussi à ces installations et réglementer la circulation autour d'elles. Là-dessus, il faut dire que la liberté des mers n'est pas un principe ayant ses propres fins, mais qu'elle sert à satisfaire certains besoins économiques, en assurant le transport de personnes et de marchandises par la voie des mers. Aussi longtemps que ces transports ne sont pas entravés sérieusement, le principe de la liberté des mers n'est pas atteint. Une formule analogue est à appliquer en ce qui concerne la pêche en haute mer. En ce sens s'est prononcé aussi la Commission du droit international. Les installations érigées en haute mer ne doivent pas être considérées comme partie du territoire de l'Etat côtier et les mesures protectives de ces installations doivent être réduites au strict minimum. Mais les problèmes qui surgissent au sujet des installations demandent d'urgence la conclusion d'une convention multilatérale sur ce sujet.

Le dernier chapitre s'occupe de quelques problèmes de l'avenir. La technique et les inventions prendront leur essor pour conquérir aussi les espaces des plus grandes profondeurs. Ainsi, sous peu, les Etats seront amenés à étendre leur autorité au delà des limites qu'ils ont acceptées pour le moment. Il se pourrait qu'un jour nous assistions à un partage des océans entiers. Or, ceci n'est nullement désirable. Pour éviter cette éventualité, il faut dès maintenant régler le statut juridique des espaces marins et sousmarins hors les limites de la zone epicontinentale,

en leur appliquant un régime international. On pourrait commencer par les espaces relativement restreints qui' n'appartiennent pas à la zone epicontinentale d'aucun Etat, tout en se prêtant à la possibilité d'une exploitation. Ce sont les quelques enclaves des bancs au profondeurs d'au-dessous de 200 metres situées au milieu des mers profondes (Burdwood Bank, Saya da Malha).

En etendant leur autorité sur la zone épicontinentale, les Etats sont facilement tentés de réserver les richesses de la zone et d'en exclure les autres Etats et leurs ressortissants. Les conséquences en seraient d'autant plus graves que les espaces de la zone épicontinentale sont inégalement répartis. Il faudra penser à cela lors de la codification des régles sur la zone épicontinentale et d'y mettre en oeuvre les formules généreuses et équitables de la Charte Atlantique et de la Charte des Nations Unies.

BILJEŠKE

I.

[1] Poznato je, da Švedska i Norveška nisu pristupile konvenciji o redarstvenom uređenju ribolova na Sjevernom moru izvan obalnih voda (potpisanoj u Haagu 6. svibnja 1882.) zbog toga, što ona sadržava propis o širini teritorijalnog mora sa tri milje. Tomašević, International agreements on conservation of marine resources, 1943, str. 269.

[2] Službeni list, 8. XII. 1948.

[3] Već se u starih pisaca nalazi slično mišljenje u patrimonijalnom ruhu: Bynkershoek, Vattel. Kao predstavnici mišljenja, koje sada vlada, mogu se spomenuti Anzilotti, Bustamante, Cavaglieri, Dupuis, Fedozzi, Gidel, Jessup, Oppenheim-Lauterpacht, Schücking. Pobliže o tome na pr. Gidel, Le droit international public de la mer, III, str. 153—192.

[4] Le droit de l'Etat sur la mer territoriale, Revue générale de droit international public, 1898.

[5] Grundzüge des positiven Völkerrechts, 5. izd., str. 124, koji spominje kao sumišljenike Bara, Fauchillea, Harburgera, Liszta. Ali ispor. donekle protivurječne izjave Liszta (Liszt-Polić, Međunarodno pravo, str. 76): »Priježno more nije državno područje... Može se reći, da država ima ograničeno teritorijalno vrhovništvo nad priježnim morem«.

[6] Scelle, Cours de droit international public, 1948, str. 421—423. Stajališta, na kojima stoje La Pradelle i Scelle, došla su do izražaja i u najnovijim raspravama o epikontinentalnom pojasu. Prvi je postavio svoje shvaćanje na sastanku International Law Association u Kopenhagenu pod konac kolovoza 1950. (vidi dalje VI, 6), a drugi kao član Komisije za međunarodno pravo pri proučavanju pitanja u vezi s kodifikacijom propisa o otvorenom moru. Zato su ta stajališta ovdje potanje izložena.

[7] Donekle postoji dalji izuzetak u t. zv. vanjskom pojasu (zone contiguë; vidi dalje), u kojem obalna država ima samo neka, strogo ograničena prava. Zato se vanjski pojas u nekom pogledu mora pribrojiti otvorenom slobodnom moru, a u drugom pogledu opet priključiti prostoru, nad kojim postoji međunarodnim pravom priznata vlast obalne države. U daljim našim izvodima ne obaziremo se naročito na vanjski pojas, nego upućujemo na specijalnu studiju dra Vladimira Iblera o tom predmetu.

[8] Rijedak primjer tvrdnje, da ne postoji načelo slobode mora, je Stier-Somlo.

[9] Radnitzky, Meeresfreiheit und Meeresgemeinschaft, Archiv für öffentliches Recht, 20, str. 432 i dalje.

[10] Novo je stvaranje pojma vanjskog pojasa uz teritorijalno more. Naprotiv ima i iz dalje prošlosti dosta primjera, koji pokazuju tendenciju za stvaranje takvog pojasa. O tome pobliže Ibler u spomenutoj raspravi.

[11] Société des Nations, Recueil des traités, 42, str. 75. — Vidi za Baltik dalje, IV, bilj. 1.

[12] O tome potanje u spomenutoj raspravi Vladimira Iblera.

[13] Izjava na sjednici Komisije za međunarodno pravo 13. VII. 1950. Dokumenat Ujedinjenih naroda A/CN. 4/SR 67, str. 3. Profesori Clark i Renner nazvali su proglas predsjednika Trumana od 28. rujna 1945. jednim od odlučnih akata u

povijesti, koji je poput Kolumbovih otkrića prekretnica u sudbini čovjeka (Saturday Evening Post, 4. IV. 1946., cit. po Feithovu referatu za International Law Association, Report of the forty-third conference, str. 195.).

II.

[1] Bourcart, Géographie du fond des mers, 1949, str. 125.

[2] Izraz šelf (shelf) uveo je godine 1887. H. R. Mill (Krümmel, Handbuch der Ozeanographie, 2. izd., I. str. 104). Francuski autori upotrebljavaju izraze »plateforme continentale«, »plateau continental« i »seuil continental« (Bourcart, o. c., str. 125), ali prevladava izraz »plateau continental«, koji su prigrlili i pravni pisci. Španjolci zovu tu pojavu »plataforma continental« ili »zócalo continental« (Guttierrez, La libertad del mar y las plat-aformas continental e insular, Revista de derecho internacional, 54, 1948, str. 5) pa i »planicie continental« (čilenska deklaracija). Jugoslavenski autori kažu »šelf« (Mardešić-Riboli Okeanografija, 1940, str. 96), »zaravanak« (Cvjetković, Oceanografija, 1913, str. 53) »podina« ili šelf (Ercegović, Život u moru, 1950, str. 15), »kontinentalna stepenica ili šelf« (Turina, Opća geologija, 1942, str. 20), »plitko dno ili kontinentalni rub« (Orlović u prijevodu djela Barkov-Polovinkin, Fizički zemljopis, str. 46; ruski original ima izraz »materikovyi otmel«), »kontinentalni sloj« (Predrag Nikolić u neobjavljenom referatu o radu Komisije za međ. pravo), »kontinentalni pojas« (Brajković, Problem mora kao društvene imovine, Ribarski godišnjak 1950, str. 47—48; Pomorsko pravo, 1943, str. 48—49), Profesor Milan Šenoa drži zgodnim izraz »orubina«. Pisac ove studije izabrao je izraz »kontinentalni rub« (Međunarodno pravo, 1949, str. 76 i 85). Predlaže se također izraz »kontinentalni prag«. Ali ispor. Rječnik Jugoslavenske Akademije s. v. prag (XI, str. 355), gdje ta riječ ima na moru posve drugo značenje (»prag na morskom dnu kao kakav veliki greben ondje, gdje se svršuje pličavina, a počinje dubina«), a inače znači nešto uzdignuto: spominjući prag u značenju brzice na rijeci, Rječnik tumači »da riječ prag zato ima to značenje, jer mjesto, gdje je brzica, diže se manje ili više nad vodom (kako se prag u značenju pod a diže nada tlima)«. Panamski pravnik Alfaro, član Komisije za međunarodno pravo, zagovara, da se upotrebi izraz, koji odgovara španjolskomu »plataforma submarina«, jer taj su izraz upotrebili pisci, koji su se prvi bavili tim problemom (kao Bustamante). Zapisnici Komisije A/CN. 4/SR 68, str. 4.

[3] Thou'et, Guide d'océánographie pratique, str. 23.

[4] Bourcart, o. c., str. 126.

[5] »Marginal belt«. Tako zove Novák vanjsku granicu kontinentalnog ruba, gdje počinje naglije spuštanje morskoga dna u velike dubine. Novák, On the origin of the continental shelf. Věstník Královské české společnosti nauk, třída matematicko-přírodovědecká, 1937, XVII, str. 1.

[6] Novak, o. c., str. 2—3. — Bourcart, o. c., str. 224, gdje veli, da Australija na tom mjestu nema kontinentalnog ruba, bar ne prema batimetrijskom mjerilu.

[7] Bourcart, o. c., str. 130.

[8] Najznatnije šelfove navodi i opisuje Mardešić-Riboli, o. c., str. 96—101. Navedeni brojevi uzeti su prema Nováku, o. c., str. 2. Krümmel, Handbuch der Ozeanographie, 2. izd., I, str. 113, daje ove brojke za opseg kontinentalnog ruba: Behringovo more 1,120.000 km², Britanski 1,050.000 km², Patagonski 960.000 km², Arafura 930.000 km², Žuto more 915.000 km².

[9] Vidi zapisnike Komisije A/CN. 4/SR 66, str. 24; A/CN. 4/SR 67, str. 23.

[10] Prema računu Kegela, Die Grösse der Schelfflächen auf Grund einer neuen Berechnung, 1910. On i Kossinna, Handbuch der Geophysik, 1933, računaju kao šelf prostore unutar izobate od 200 metara. Novák, koji želi dati površinu pravih prostora šelfa, veli, da se zasad ne može dati točniji broj, a kao približan broj navodi 28 do 29 milijuna četvornih kilometara (o. c., str. 3). Međutim s obzirom na pravne probleme nas više zanima — kako ćemo kasnije vidjeti — površina onih prostora, gdje je dubina mora manja od 200 metara. Kossinna navodi, koji procenat oceanskih površina otpada na kontinentalni rub: Atlanski ocean 13,3% (bez

pokrajnih mora 5,6%), Tihi ocean 5,7% (1,7%), Indijski ocean 4,2% (3,2%). Navedeno prema Sverdrup, The oceans, 1946, str. 21. Malo niže postotke daje Supan, Grundzüge der physischen Erdkunde, 7. izd. 1927, I, str. 73. Ercegović, o. c., str. 16, i Mardešić-Riboli, o. c., str. 96, kažu, da je površina kontinentalnog ruba 30 milijuna četvornih kilometara ili 7,9% (8%) čitave površine morskog dna.

[11] Gutierrez, o. c., str. 5. — Lares Casillas, El mar territorial y 429.000 km² de plataforma continental que aumentan el territorio nacional, 1946.

[12] Vidi pobliže Novák, o. c., str. 4 i dalje; Bourcart, o. c., str. 133 i dalje.

[13] Bourcart, o. c., str. 142—146, gdje iznosi dokaze u prilog Novákovoj teoriji.

[14] Po njegovu računu moglo bi to biti doba Maeotsko i Pontsko, koje je trajalo najmanje četiri milijuna godina, dakle dosta dugo, da prirodne sile izvedu onaj učinak, što ga danas vidimo.

[15] Okeanografija, str. 96.

[16] Ercegović, Život u moru, str. 15.

[17] Novák, o. c., str. 7.

[18] Vidi dalje odsjek IV. (prijedlog senatora Copelanda) i XII. kod bilj. 2—11.

III.

[1] Razumije se, da je faktor količine samo jedan od uzroka uništavanja, a isto tako važan faktor je neracionalan lov (uništavanje u doba razplođivanja, lov mladih primjeraka i t. d.). Opasne posljedice uništavanja lovom statistički su najbolje utvrđene za tuljane, koji, ma da nisu ribe, pripadaju također morskoj fauni. Otkad se usavršio lov na tuljane, broj je tuljana neprestano opadao, tako da je već prijetilo istrebljenje te vrste životinja. Godine 1867. procijenjen je broj tuljana na 3.000.000, godine 1891. na 1,000.000, godine 1906. na 185.000, a godine 1911. bilo ih je samo 123.600. Zato je došlo do sklapanja konvencije od godine 1911. Pošto se ta konvencija počela izvršavati, broj se tuljana stao opet dizati i danas je dosegao stanje, koje osigurava trajni rentabilni lov na tuljane. Godine 1939. broj je tuljana bio 2,020.774 prema 215.738 u godini 1912. American Journal of International Law, 1942, str. 405.

[2] Bigelow, Oceanography, 1931, str. 191—192.

[3] Za vanjski pojas vidi naprijed I. kod bilj. 10—12.

[4] Dakako da kraj iznošenja tih opravdanih interesa može biti i motiva, koji nisu opravdani, a to je stjecanje vlasti nad širim pojasom, da se onda i od toga pojasa isključe strani ribari na korist domaćih.

[5] Noordhoff, Oliereserven onder de zeeboden, Economisch-statistische berichten, 16. IX. 1949, str. 917.

[6] Feith, referat na 43. konferenciji International Law Association u Bruxellesu 1948. International Law Association, Report of the forty-third conference, str. 172.

[7] Feith spominje prema članku moskovske Pravde od 7. VII. 1948., da je na Kaspijskom moru podignut umjetni metalni otok s površinom od 2.400 četv. metara, s kojega su proveli podmorska bušenja u kosim pravcima, tako da su otvorili sedam petrolejskih izvora. International Law Association, Report, str. 169. — Koliko se svlada tehnička zapreka skopčana s potrebom podmorskog bušenja, može se dalje bušenje vršiti s jednakim uspjehom kao kod bušenja na kopnu. Tako je nedavno, prema vijesti londonskog Timesa od 4. IX. 1950., proradio dosad najdublji podmorski izvor petroleja u zaljevu Vermilion u državi Louisiana s dubinom od 15.137 stopa (4.614 m.), navodno samo 393 stope manje od najdubljeg kopnenog izvora.

[8] Zapisnici Komisije za međunarodno pravo, dokumenat A/CN. 4/SR 66, str. 23. Drugi podaci navode, da se vrše bušenja na točkama, gdje morsko dno ima dubinu od 57 metara; Referat francuske grane International Law Association za konferenciju u Kopenhagenu, str. 5.

[9] Feith, Rights to the sea bed and its subsoil, International Law Association, Report of the forthy-third conference, str. 205. Tehničku stranu podvodnog bušenja prikazuje članak Sv. Lazića, Bušenje (razrada) podvodnih ležišta, časopis »Nafta«, 1951, broj 2, str. 6—12. Vidi također članak u časopisu »Priroda«, 1950, str. 388—389.

[10] Ispor. Njegovan, Osnovi kemije, 3. izd., 1947, str. 97, gdje se spominje tvornica na obali države North Carolina, koja prerađuje morsku vodu zbog dobivanja broma (od 20.000 litara vode 1 kg broma). Na obalama Meksičkog zaljeva radi tvornica za dobivanje magnezija iz morske vode.

IV.

[1] U posljednje je vrijeme došlo do čestih uzapćenja ribarskih brodova pod zastavom skandinavskih država od strane sovjetskih vlasti zbog prekoračenja granice od 12 milja. Sovjetski Savez tvrdi, da je to granica teritorijalnog mora na Baltiku, pa je u tom pitanju došlo do razlike u mišljenju s ostalim interesiranim državama.

[2] Oko te točke vodi se spor između Velike Britanije i Norveške, koji će godine 1951. doći na usmenu raspravu pred Međunarodnim sudom u Haagu.

[3] Dokumenat Lige naroda C 196. M 70. 1927. V., str. 63 i 192—193.

[4] Borchard, Resources of the Continental Shelf, American Journal of International Law, 1946, str. 60—61.

[5] Neposredni povod dala su otkrića Vilkickoga 1912.—1915.

[6] Tekst donosi Laktin, Prava na severnye polarnye prostranstva, 1928, str. 43—45. (engleski Rights over the Arctic, 1938, str. 43—45.) Vidi također raspravu istog autora u American Journal of International Law, 1930, str. 703—717.

[7] Laktin, o. c., str. 27.

[8] Jessup, The Pacific Coast Fisheries, American Journal of International Law, 1939, str. 129—138, napose str. 131.

V.

[1] Tekst u službenom britanskom izdanju Treaty series, 1942, Nº 10 (Cmd 6.400).

[2] Azcárraga, Los derechos sobre la plataforma submarina. Revista Española de Derecho Internacional, 1949, str. 53.

[3] Proglasi nose broj 2668 i 2667, a uneseni su u Federal Register pod brojem 12304 i 12303. Tekst u Department of State Bulletin, 30. IX. 1945., str. 484—486; American Journal of International Law, 1946, supplement, str. 45—47.

[4] Prema našem shvaćanju nije to obalno ribarstvo, jer se radi o otvorenom moru. Ispor. Mardešić-Riboli, o. c., str. 97.: »T. zv. ribarstvo otvorenog mora ne lovi se dakle na morskoj pučini, nad najvećim dubinama, nego samo u plitkim morima podalje od obale za razliku od obalnog ribarstva (Küstenfischerei) u neposrednoj blizini obale, u kanalima ili čak lukama.«

[5] Vidi dalje bilj. 6.

[6] U tekstu predsjednika Trumana (i u nekim drugim tekstovima) dolaze izrazi »jurisdiction« i »control«. Budući da je naziv i sadržaj vlasti u epikontinentalnom pojasu jedno od važnih pitanja u problemu epikontinentalnog pojasa (vidi dalje XVI), služit ćemo se kod navođenja različitih akata izrazima »jurisdikcija« i »kontrola«. Ali valja imati na umu, da »control« ne znači »nadzor« (što se u engleskom izražava sa »supervision«), nego mnogo dalekosežniju vlast. Ispor. Thorndike, English dictionary, 1948, gdje riječ control opisuje s »power, authority, direction«. Dalje Black's Law dictionary, 3. izd. 1933, koji glagol »control« opisuje: »To exercise restraining or directing influence over; regulate; restrain; dominate; curb; overpower; counteract; govern«. A kod imenice »control« daje ovo značenje: »Power or authority to manage; direct, superintend, restrict, regulate, direct, govern, administer, or oversee«. Isto tako i »jurisdiction« nije naprosto »sudbenost«. Thorndike tumači tu riječ: 1) right or power of administering law or justice, 2) authority, power, control, 3) extent of authority. Francuska grana International Law Association je u svom izvještaju za 44. konferenciju u Kopenhagenu upotrebila riječ »souveraineté«, ali je napomenula, da to ne valja prevesti sa »sovereignty« nego s »autorité et compétence comportant le droit de concession et de contrôle«. Američka grana govori opet na jednom mjestu o »jurisdiction and dominion« (1950

Comittee Reports of the American Branch of the International Law Association, str. 52), a François u svom referatu za Komisiju za međunarodno pravo govori oprezno o specijalnim pravima (vidi dalje njegova pitanja broj 1 i 5). Korecki, Novoe v razdele »otkrytogo morja« (Sovetskoe gosudarstvo i pravo, 1950, broj 8, str. 59) ističe, da se riječ »kontrola« ima razumijevati u smislu »upravlenie« (uprava).

Koliko ne bismo željeli upotrebiti riječi »jurisdikcija« i »kontrola«, da bismo tako upozorili na terminologiju pojedinih državnih akata, mogli bismo »jurisdiction and control« prevesti s »nadležnost i vlast«, »nadležnost i uprava« ili također naprosto s »vlast«. Ispor. također engleski »prijevod« proglasa arapskih državica dalje u točki 13.

[7] Department of State Bulletin, 30. IX. 1945, str. 484.

[8] American Journal of International Law, 1948, str. 851.

[9] Zapisnici Komisije za međunarodno pravo, A/CN. 4/SR 66, str. 28 (saopćenje Hudsona), i 67, str. 14.

[10] Azcárraga, o. c., str. 58, bilj. 9.

[11] Executive Order 9633 i 9634. Tekst u Department of State Bulletin, 1945, str. 486—487; United States Code, 1946 Edition, I, str. 190 i II, str. 1760; American Journal of International Law, 1946, supplement, str. 47—48.

[12] Predsjednikova naredba, koja se odnosi na bogatstva kontinentalnog ruba, izrijekom kaže, da proglas ne dira u mogućnost zakonodavne ili sudske odluke o spornom pitanju između Unije i pojedinih njezinih država, kome od njih pripada vlasništvo odnosno vlast nad morskim dnom i podzemljem kontinentalnog ruba. Time se misli na spor, koji se već više godina vodi između pojedinih državica i Unije. Kada su počela bušenja petroleja u podmorju, davale su pojedine državice, napose Louuisiana, Texas i Kalifornija koncesije i imale su od taksa vrlo velike prihode. Godine 1945./6. prihvaćen je u kongresu zakon, koji priznaje državicama pravo na sve podmorsko zemljište unutar njihovih granica. Zakon nije stupio na snagu, jer je predsjednik Truman uložio veto, ali postoji jako raspoloženje i agitacija za donošenje novog zakona u istom smislu. Međutim je došlo između Unije i državica do parnica pred vrhovnim sudom Sjedinjenih Država, koji je sve parnice riješio u prilog Unije. Vidi tekst presude od 23. lipnja 1947 u parnici Kalifornije u American Journal of International Law, 1948, str. 209—211. Povodom presuda o parnicama Texasa i Louisiane od 5. lipnja 1950. obradio je to pitanje Attorney-General države Texas Price Daniel u opsežnom spisu, u kojem zastupa prava Texasa i iznosi za to mnoge dokaze i citate iz djela mnogih pisaca (Sovereignty and ownership in the marginal sea and their relation to problems of the continental shelf).

[13] Tekst donosi Azcárraga, o. c., str. 59.

[14] Uvod dekreta od 11. X. 1946., st. 3. Istu je tvrdnju iznio argentinski delegat na sjednici šestog odbora Opće skupštine Ujedinjenih naroda 18. X. 1949. Vidi Official Records of the Fourth Session of the General Assembly, Sixth Committee, str. 158.

[15] Citirano prema Azcárraga, o. c., str. 63, bilj. 12.

[16] Tekst u American Journal of International Law, 1947, suppl., str. 11—12; Azcárraga, o. c., str. 61—62.

[17] Gutierrez, La libertad del mar y las plataformas continental e insular. Revista de derecho international, 1948, str. 11.

[18] Gutierrez, o. c., str. 6.

[19] Gutierrez, o. c., str. 11.

[20] Gutierrez, o. c., str. 16.

[21] Tekst donosi Azcárraga, o. c., str. 66—67.

[22] Tekst donosi Azcárraga, o. c., str. 69—71.

[23] Tekst nota Sjedinjenih Država od 2. srpnja 1948. priopćen je u dokumentu Ujedinjenih naroda A/CN. 4/19, str. 113—116, a donosi ga i Selak, Recent developments in high seas fisheries jurisdiction under the presidential proclamations of 1945. American Journal of International Law, 1950, str. 674. Još prije Sjedinjenih Država uputila je Velika Britanija note vladama Chilea i Perua (6. veljače 1948.) u istoj stvari. Ma da sadržaj tih nota nije poznat (čini se, da one nisu bile poznate

ni članovima Komisije za međunarodno pravo), bit će da su se britanski prigovori kretali u istom smjeru, t. j. protiv pretjeranih zahtjeva navedenih država. Čini se, da Velika Britanija nije sličan protest uputila vladi Argentine. Nije poznato, jesu li neke druge države protestirale kod vlada južnoameričkih republika. Isto tako nije poznato, jesu li druge izjave i akti, što se spominju u ovoj glavi, bili predmet kakvog prosvjeda, osim u slučaju Salvadora (vidi dalje kod bilj. 39). Što se tiče Saudske Arabije, Sjedinjene su se Države notom od 19. prosinca 1949. ogradile protiv dekreta o teritorijalnom moru, i to zbog odredaba o opsegu unutrašnjih voda i zbog protezanja teritorijalnog mora preko granica od tri milje (tekst note donosi Selak, l. c., str. 675). Naprotiv, nota ne primjećuje ništa s obzirom na istovremeno izdani proglas Saudske Arabije o morskom dnu i podzemlju (vidi dalje pod 12). Za reakciju na proglase Sjedinjenih Država vidi naprijed kod bilj. 10.

[24] Tekst čl. 2. ustava i deklaracije donosi Azcárraga, o. c., str. 65.

[25] Tekst donosi Azcárraga, o. c., str. 71—72.

[26] The Bahamas (Alteration of Boundaries) Order in Council, 1948. No. 2574, Statutory Instruments, 1948, I. 1, str. 250. — The Jamaica (Alteration of Boundaries) Order in Council, 1948, No. 2575, Statutory Instruments, 1948, I, 2, str. 1664. Analogni akti izdani su za Britanski Honduras i Falkland otočje (9. X. i 21. XII. 1950. broj 1649 i 2100).

[27] Ti mali otočići imaju razmjerno vrlo širok kontinentalni rub (oko 10.000 km²). Kontinentalni rub uz Caicos otočje širok je više od 30 milja, a uz otočje Bahamas još kud i kamo više.

[28] Parliamentary Debates, Hansard 17. XII. 1948., vol. 459., Written answers, col. 229.

[29] Tekst donosi American Journal of International Law, 1949, supl., str. 156—157. Vidi također naprijed bilj. 23.

[30] Tim riječima, koje se nalaze i u Trumanovu proglasu, aludira se na staro Bynkershoekovo načelo o mogućnosti kontrole s kopna.

[31] Ugovorni Oman (ili Gusarska obala) nosi svoje ime po ugovorima, što ih je Velika Britanija sklopila sa sedam šeikata onoga kraja: Abu Dhabi, Dubai, Sharjah, Ajman, Umm al Quaiwain, Ras al Khaimah, Kalba. Posljednji šeikat ne leži na Perzijskom zaljevu, pa se ne nalazi među onima, koji su izdali proglase o protezanju vlasti na morsko dno i podzemlje.

[32] Vidi o tome dalje VI.

[33] Akti svih devet država nose datume između 5. i 20. lipnja 1949.

[34] Vidi dalje o Iranu i Pakistanu.

[35] Tekst proglasa Bahreina donosi American Journal of International Law, 1949, suppl., str. 185—186. — O svim proglasima arapskih država: Liebesny, Legislation on the Sea-Bed and Territorial Waters of the Persian Gulf. Middle East Journal, 1950. str. 94—98.

[36] François, referat o otvorenom moru, predložen Komisiji za međunarodno pravo, dokumenat A/CN. 4/17, str. 36; Feith u referatu za 44. zasjedanje International Law Association u Kopenhagenu 1950, str. 10, prema Revue Egyptienne de droit international, 1949, str. 347.

[37] Liebesny, o. c., str. 94.

[38] Tekst te deklaracije, koja je izašla u Gazette of Pakistan 14. ožujka 1950., zahvaljujem priopćenju Mr. P. R. Feitha, kojega su radovi o tom predmetu često spomenuti u ovoj raspravi.

[39] Department of State Bulletin, 1. I. 1951., str. 24.

[40] Za te akte pisac ne raspolaže dokumentarnim materijalom. Isto tako nije piscu pobliže poznat zakon Islanda od 5. travnja 1948., koji ovlašćuje ministra ribarstva, da utvrdi isključiva prava ribolova u granicama kontinentalnog ruba, koji je zakon izazvao kritiku i zabrinutost u govornika iz skandinavskih zemalja na zadnjoj konferenciji International Law Association u Kopenhagenu.

Zanimljivo je, da odnosni akt Filipina nosi naziv Petroleum Act (od 18. VI. 1949), a i kongresni zaključak Guatemale od 1. VIII. 1949. odnosi se na petrolejske izvore Posljednji je po datumu dekret Brazilije od 18. XI. 1950.

VI.

[1] Dokumenat Komisije A/CN. 4/19, str. 111.

[2] Jessup, Sovereignty in Antarctica, American Journal of International Law, 1947, str. 118.

[3] Jouan, Le pétrole, 1949, str. 110 i 115.

[4] Feith u referatu za 43. konferenciju International Law Association, Report, str. 196.

[5] Noordhoff, o. c., str. 917 i 918.

[6] Azcárraga, o. c., str. 56.

[7] Noordhoff, o. c., str. 917 i 918.

[8] Carlo Rodriguez, La Republica Argentina y las Adquisiciones Territoriales en el Continente Antarctico, 1941, str. 31.

[9] Podaci za godinu 1947. prema World Oil Atlas 1948, str. 31, navedeni u Documentation française broj 1200 i 1299.

[10] Podaci prema stanju od 1. siječnja 1950. u Erdöhl und Kohle, 1950, broj 3. str. 141—142.

[11] Vidi dokumenat A/CN. 4/19, str. 111; Jessup, Severeignty in Antarctica, International Law, 1947, str. 118.

VII.

[1] U bibliografiji spominje se također Tellez Benoit, La plataforma continental, Mexico 1946. — U vrijeme predaje ovog rada u tisak dobio je pisac u ruke Memorandum o otvorenom moru, što ga je izradilo tajništvo Ujedinjenih naroda za potrebe Komisije za međunarodno pravo (dokumenat A/CN. 4/32). Velik dio te studije obrađuje pitanja epikontinentalnog pojasa. U ovom se radu osvrće na izvode Memoranduma jedino u naročitim bilješkama, da se tako jače istaknu sličnosti, odnosno razlike u shvaćanju obaju radova.

[2] Los derechos sobre la plataforma submarina. Revista Española de Derecho International, 1949, str. 47—99.

[3] Te svoje misli iznio je Mateesco u djelu Le droit international nouveau, 1948.

[4] Report on the high seas. Dokumenat A/CN. 4/17.

[5] L. c., str. 38.

[6] L. c., str. 39.

[7] L. c., str. 40.

[8] Zapisnici tih sjednica nalaze se u dokumentima A/CN. 4/SR 66—69.

[9] International Law Association, Report of the forty-third conference, str. 183—206.

[10] Ibid., str. 168—182.

[11] Odboru je predsjedao poznati francuski stručnjak Leopold Dor, a članovi su bili profesori Bingham (Sjedinjene Države), Poul Fischer (Danska), Gidel (Francuska), Kahn-Freund i Waldock (Velika Britanija). Referent bio je Feith.

[12] Godine 1950. uspostavljena je jugoslavenska grana. Granu predstavlja Udruženje pravnika Federativne Narodne Republike Jugoslavije, a njegova delegacija sudjelovala je na 44. zasjedanju u Kopenhagenu, gdje je sudjelovao u raspravi o našem pitanju profesor Vladislav Brajković.

[13] Upitnik je sadržavao ova pitanja:

1) Smatrate li, da međunarodno pravo u sadašnjosti veže uz izraz »kontinentalni rub« bilo kakvo — u pozitivnom slučaju kakvo — općenito prihvaćeno značenje? Naročito, smatrate li, da treba kontinentalni rub odrediti u skladu s njegovim geologijskim značenjem ili ga treba ograničiti prema dubini mora uz obalu, na pr. sa 200 metara ili 100 hvati?

2) Smatrate li, da međunarodno pravo u sadašnjosti priznaje kao pravila običajnog prava jedno od ovih načela ili obadva.

a) kontrola i jurisdikcija nad morskim dnom i (ili) podzemljem kontinentalnog ruba,

i) unutar

ii) izvan teritorijalnih voda

pripadaju ipso jure (t. j. bez efektivne okupacije ili bilo kakve proklamacije) obalnoj državi uz uvjet, da se kontinentalni rub ne proteže do teritorijalnih voda neke druge države i da nije zajednički s nekom susjednom državom.

b) Gdje dvije države ili više njih graniče izvan svojih teritorijalnih voda s istim kontinentalnim rubom, kontrolu i jurisdikciju nad njegovim morskim dnom i (ili) podzemljem dijele ipso jure (t. j. bez ikakve proklamacije ili efektivne okupacije) te države uz isključenje svih ostalih država pa te države mogu sporazumom (uz isključenje svih ostalih država) među sobom podijeliti taj zajednički dio kontinentalnog ruba.

3) Ako i koliko kontrola i jurisdikcija nad morskim dnom i (ili) podzemljem kontinentalnog ruba izvan teritorijalnih voda ne pripadaju ipso jure obalnoj državi ili državama, smatrate li, da se takva kontrola i jurisdikcija mogu ustanoviti? Ako je tako, može li se to učiniti samo efektivnom okupacijom, pa što bi, po Vašem mišljenju tvorilo »efektivnu« okupaciju (istraživanje ili iskorišćivanje prirodnih bogatstva, na pr. izgradnjom bušilica, tunela i t. d.)? Ili da li bi dostajala nominalna okupacija (proklamacija, notifikacija i t. d.)? Bi li nominalna okupacija, popraćena šutke danim priznanjem od strane međunarodne zajednice, bila jednake vrijednosti kao efektivna okupacija?

4) Kako daleko nauka o slobodi otvorenog mora prječi — ako uopće prječi — državu, da vrši ili ustanovi kontrolu i jurisdikciju:

a) nad podzemljem ispod kontinentalnog ruba,

b) nad morskim dnom kontinentalnog ruba?

5) Ako se to uopće želi, kakav razvoj međunarodnog prava smatrate kao poželjan u pravcu priznanja prava obalne države ili obalnih država, da vrši ili ustanovi kontrolu i jurisdikciju nad kontinentalnim rubom?

6) Mislite li, da međunarodno pravo u sadašnjosti priznaje neki stupanj vlasti (authority) obalne države ili obalnih država nad epikontinentalnim vodama (t. j. nad vodama iznad morskog dna bilo kojeg dijela kontinentalnog ruba, nad kojim bi obalna država mogla imati vlast), napose izvan granica teritorijalnih voda? Ako ne, smatrate li poželjnim, da se međunarodno pravo razvija u tom pravcu?

7) U kojoj mjeri instalacije za istraživanje ili iskorišćivanje bogatstva kontinentalnog ruba, što se dižu nad morskom razinom, tvore — ako to uopće čine — »otoke« u smislu međunarodnog prava?

8) Ako ne mislite, da kontrola i jurisdikcija nad morskim dnom i (ili) podzemljem kontinentalnog ruba pripada ili treba da pripada obalnoj državi ili obalnim državama, treba li po Vašem mišljenju da se formuliraju bilo kakvi pravni propisi, da bi iskorišćivanje i upotreba morskog dna i njegova podzemlja postali mogući? Ako je tako, kakve bi propise Vi predlagali?

[14] Vidi dalje točka I, 2 i drugu glavu ove rasprave, VIII, kod bilj. 7.

[15] Primjedba odbora: »Nije namjera odbora, da se postavljanje toga načela tumači kao zabacivanje mogućnosti, da kontrola i jurisdikcija nad morskim dnom i podzemljem kontinentalnog ruba izvan teritorijalnih voda pripadaju ipso jure obalnoj državi ili da ih obalna država može steći proglasom izdanim u tu svrhu (vidi pod II-2).«

[16] Primjedba odbora: »Možda je to već sada postojeće pravo«.

VIII.

[1] International Law Association, Report of the forty-third Conference, str. 176.

[2] Department of State Bulletin, XX, 1949, str. 71. Chapman se u drugom dijelu svoje izjave osvrće na proglase južnoameričkih država, koji su izazvali prosvjed Sjedinjenih Država. Vidi naprijed, V, 8.

[3] Azcárraga, o. c., str. 94. I za Australiju moglo bi se držati, da će biti u prilog pravu na epikontinentalni pojas.

[4] Član Komisije za međunarodno pravo Amado misli, da nedostatak prosvjeda opravdava zaključak, da je pravni pojam kontinentalnog ruba prihvaćen. On upućuje na činjenicu, da se pomorsko pravo više izgrađivalo jednostranim izjavama država nego li konvencijama. Zapisnici Komisije A/CN. 4/SR 67, str. 14.

[5] 1950 Committee Reports of the American Branch of the International Law Association, str. 52.

[6] Ibid. str. 54.

[7] Vidi o tom referatu naprijed u prvoj glavi, VII.

[8] François, Report on the high seas, Dokumenat A/CN. 4/17 str. 37.

[8a] Memorandum tajništva Ujedinjenih naroda o otvorenom moru (dokumenat A/CN. 4/32, str. 100) ovako se osvrće na taj problem: »Ti proglasi imaju vrijednost kao događaj na području običaja. Oni mogu tvoriti začetak (origin) novoga prava; oni nisu primjena postojećih pravila međunarodnog prava na nove situacije«.

IX.

[1] Brittin, International Law aspects of the acquisition of the continental shelf by the United States. United States Naval Proceedings, 1948, str. 1542. Citirano prema Azcárraga, o. c., str. 87.

[2] U istom smislu François u svom referatu, navedeno naprijed, VII, kod bilj. 5.

[3] Dokumenat A/CN. 4/SR 67, str. 12.

X.

[1] Vidi naprijed, I, kod bilj. 10—12.

[2] Vidi za Sjedinjene Države Hackworth, Digest of international Law I, str. 631, 640. — U saopćenju za štampu, koje je dano u povodu proglasa predsjednika Trumana od 28. rujna 1945., izrijekom se kaže, da se time ne proširuju dosadašnje granice teritorijalnih voda Sjedinjenih Država (Department of State Bulletin, 30. IX. 1945., str. 484). Pobliže o pitanju granica teritorijalnog mora raspravlja dr. Natko Katičić u radu, koji priprema za izdanja Jadranskog instituta.

[3] Department of State Bulletin, I, 1939, str. 463.

[4] Tekst Panamske note u Department of State Bulletin, I, 1939, str. 723.

[5] Tekst britanskog odgovora od 14. siječnja 1940. u Department of State Bulletin, II, 1940, str. 199.

[6] Tekst u zbirci ugovora Ujedinjenih naroda Recueil des traités, svezak 21.

[7] Vidi naprijed, V, točka 2.

[8] Nota diplomatskog odjela glavnog stana-vrhovnog zapovjednika od 30. VIII. 1949. kao odgovor na notu filipinske misije od 21. VI. 1949., otisnuta u dokumentu A/CN. 4/19, str. 102—103.

[9] Vidi stajalište Jessupa u prvoj glavi, IV, kod bilj. 8.

XI.

[1] Vidi naprijed VII, 4.

[2] Vidi naprijed I, kod bilj. 8 i 9. Ovdje se raspravlja samo o pravnoj naravi morskog dna i podzemlja. O pravnoj naravi samog mora ispor. Gidel, o. c., I, str. 213—233.

[3] O tom više pod XIII.

[4] Vidi mjesto mnogih: Oppenheim-Lauterpacht, International Law, 1948, str. 577; Verdross, Völkerrecht, str. 125; Azcárraga, o. c., str. 81; Mateesco, o. c., str. 150.

[5] Primjer tunela između japanskih otoka (vidi dalje, XIII, bilj. 4) ne dolazi u obzir, jer se radi o području samo jedne države.

[6] Verdross, Völkerrecht, str. 125. Nasuprot tome danas izjave pojedinih država izrijekom priznaju načelo o pravednoj podjeli epikontinentalnog pojasa između susjednih država.

XII.

[1] Vidi naprijed, V, 2.

[2] Vidi naprijed, II, kod bilj. 7.

[3] Vidi naprijed II, kod bilj. 15—17.

[4] Vidi naprijed IV, kod bilj. 8.
[5] International Law Association, Branche française. Propriété du sous-sol marin. Rapport de la commission, str. 5—6.
[6] Azcárraga, o. c., str. 50.
[7] Azcárraga, o. c., str. 96.
[8] Zapisnici Komisije, dokumenat A/CN. 4/SR 67, str. 3. Ispor. ibid., str. 15.
[9] Price Daniel, Sovereignty and ownership in the marginal sea and their relation to problems of the continental shelf, str. 24.
[10] Vidi naprijed V, 2.
[11] Vidi naprijed V, 4.
[12] Fauchille, Traité de droit international, I, 2, str. 729. Opet u Wörterbuch des Völkerrechts und der Diplomatie, I, str. 694—696.
[13] The law of nations, § 125.
[14] Recueil des sentences arbitrales, izdanje Ujedinjenih naroda, 1949, II, str. 854—855 i 869.
[15] Za negativni stav suvremenih teoretičara ispor. Fauchille, Traité, I, 2, str. 733 i 738; Verdross, Völkerrecht, str. 127; Oppenheim-Lauterpacht, International Law, 7. izd., I, str. 512.
[15a] Memorandum tajništva Ujedinjenih naroda o otvorenom moru (dokumenat A/CN. 4/32) raspravlja pitanje o jedinstvu ili povezanosti epikontinentalnog pojasa sa susjednom obalom s drugog gledišta. Tu se na zanimljiv način ispituje i odbacuje primjenljivost učenja privatnoga prava o akcesiji i akreciji na naš problem (str. 67—70).
[16] Recueil des sentences arbitrales, II, str. 1110.
[17] Vidi o tome uz naznaku pojedinih zahtjeva Andrassy, Međunarodno pravo, str. 95.
[18] To su Argentina, Australija, Chile, Francuska, Norveška, Nova Zelandija i Velika Britanija. Motiv toga koraka Sjedinjenih Država je sasvim politički: one žele postići rješenje, koje bi isključilo Sovjetski Savez od udjela u nadzoru nad Antarktikom. No to ne može oduzeti ništa od činjenice, kako je gore navedeno.

XIII.

[1] Whose is the bed of the sea? British Year Book of International Law, 1923/4, str. 36—43.
[2] Feith, o. c. Report of the forty-third conference, 1948, str. 189.
[3] Vidi naprijed, V, 4.
[4] Sličan projekt bio je i za tunel ispod Gibraltara, koji bi također predstavljao zanimljiv međunarodni problem. Dok ti projekti nisu ostvareni, Japanci su 1944. izgradili tunel između japanskih otoka Hondo i Kiušiu. Revue générale de droit international public, 1947, str. 39.
[5] Vattel, Droit des gens, I, § 287; Hurst, o. c., str. 41; Gidel, o. c. I, str. 493 i dalje.
[6] Hackworth, Digest of international law, II, str. 679.
[7] Smith, The law and custom of the seas, str. 62.
[8] Martens, Nouveau Recueil des Traités, 16, str. 954—958; Nations Unies, Recueil des Traités, 21, str. 138 i dalje.
[9] Ispor. Baty, The three mile limit. American Journal of International Law, 1928, str. 512.
[10] Ispor. Smedal, Erwerb von Staatshoheit über Polargebiete (prijevod iz norveškoga), 1931, str. 36—44, koji ipak zahtijeva, da je država u mogućnosti vršiti stvarnu vlast nad nekim područjem (str. 40). Država mora imati volju, da na tom području održava red, upravu i pravosuđe (str. 36), a to znači, da je potrebno, da to doista i vrši. Ispor. također v. d. Heydte, Discovery, symbolic annexation and virtual effectiveness in international law (American Journal of International Law, 1935, str. 448—471): »Efektivnost znači stvarno manifestiranje suverenih prava; ona znači održavanje nekog poretka, koji odgovara međunarodnom mjerilu; razumije se, da je to mjerilo različito u krajevima, što su rijetko naseljeni i što ih stranci rijetko posjećuju... Doktrina o efektivnosti postavljala bi se nepravilno, kad bi se kazalo, da suverenost nad potpuno nenastanjenim zemljama pretpostavlja u svakom slučaju stvarnu okupaciju« (str. 463).

XIV.

[1] Sigurno će sadašnji rad Komisije za međunarodno pravo brzo dovesti do toga, da će se države izjasniti o pitanju epikontinentalnog pojasa. To će biti onda, kad Komisija izradi nacrt o kodifikaciji pravila međunarodnog prava o otvorenom moru. Koliko u taj nacrt uđe, kako se predviđa, i pitanje epikontinentalnog pojasa, bit će to pitanje obilato raspravljeno, vjerojatno u Općoj skupštini Ujedinjenih naroda, a ondje prihvaćeno rješenje bit će vrlo odlučno za dalji razvoj pravnog položaja epikontinentalnog pojasa.

XV.

[1] Zapravo je ta prosječna dubina od 200 metara ili 100 hvati, ma da odgovara približno stanju u prirodi, uzeta zato, jer geografske karte naznačuju dubine po izobatama s okruglim brojevima.
[2] Protiv toga rješenja Američka grana International Law Association (1950 Committee Reports, str. 54/5).
[2a] Za određivanje granice izobatom zauzima se i Memorandum tajništva Ujedinjenih naroda (str. 50 i 102—103). Tu se iznose ovi razlozi: 1) Ima predjela, gdje postoji nekoliko stepenica kontinentalnog ruba (to tvrdi općenito Bourcart). 2) Uvođenjem izobate kao granice automatski se uključuju u epikontinentalni pojas predjeli, gdje nema kontinentalnog ruba, jer uopće nema većih dubina (kao na pr. Perzijski zaljev; vidi o tome dalje kod bilj. 6).
[3] Dakako da bi unutrašnji, obali bliži dijelovi toga pojasa zadržali međunarodnim pravom priznatu narav teritorijalnog mora, odnosno vanjskog pojasa.
[4] Dokumenat A/CN. 4/SR 67, str. 26.
[5] A/CN. 4/SR 67, str. 18 i dalje, str. 24.
[6] Vidi naprijed VI, 4.
[7] Vidi naprijed VI, 5, nacrt rezolucije, točka II, 1.
[8] Ni Komisija za međunarodno pravo nije dala rješenje o ovom pitanju. U debati je član Komisije Hudson smatrao, da se zasada ne mogu postaviti opća načela o razgraničenju susjednih sektora epikontinentalnog pojasa. A/CN. 4/SR 69, str. 9.

XVI.

[1] Young, Recent developments with respect to the continental shelf. American Journal of international law, 1948, str. 855. Ispor. s tim u vezi argumentaciju Wolgasta, Walfang und Recht, Zeitschrift für Völkerecht, 1939, str. 16—17. Ispor. također naprijed, V, bilj. 6.
[2] F. A. V., The continental shelf. British Year Book of International Law, 1946, str. 337: Jurisdiction and control are tantamount to sovereignty. Thus, notwithstanding the restrained language of the Proclamation, it does appear to a declaration that the Government of the United States regards the sovereignty over the continental shelf as belonging to the United States.
[3] Vidi naprijed V, 8. Vidi također način, kako Sjedinjene Države prikazuju to pitanje u dokumentu Komisije za međunarodno pravo A/CN. 4/19, str. 111.
[4] Jessup, Sovereignty in Antarctica. American Journal of International Law, 1947, str. 118.
[5] International Law Association, Report of the forty-third conference, 1948, str. 213 (referat Feitha).
[6] Young, o. c., str. 851, bilj. 12; Daniel, o. c., str. 21.

XVII.

[1] Vidi naprijed (III, bilj. 7) spomenutu vijest, prema kojoj jedna od naprava zaprema 2.400 četvornih metara. Naprave u Meksičkom zaljevu imadu površinu 206 × 110 stopa (72 × 33,5 metara), dakle okruglo 2.400 četvornih metara, ali ima i manjih naprava sa 500—800 četvornih metara. Radi usporedbe može se navesti, da je brod Queen Mary dug 306 m, a širok 36 m.

[1a] Dobro karakteriziraju problem ova mjesta iz već spomenutog Memoranduma tajništva Ujedinjenih naroda:

»Mora se otvoreno reći, da stalno isključivo zaposjedanje dna otvorenog mora djeluje, ma da u različitoj mjeri na korišćenje otvorenog mora od strane drugih, pa da bi značilo kušati nemoguće, da se izmiri opravdanost, na primjer »pêcheries sédentaires« izvan granice teritorijalnih voda s pojmom slobode otvorenog mora. Ali problem nije u tome, da se izmire dvije nepomirljive opreke, već da se utvrdi, u kojem slučaju treba da prevlada jedna od njih, a u kojim slučajevima druga... Da je sloboda otvorenog mora morala ostati nepovrediva, ne bi se nikad bilo ni pokušavalo da se istrijebi gusarstvo« (str. 74).

»Međutim, razumije se po sebi, da će različite stalne ili pokretne naprave, potrebne za iskorišćivanje prirodnih bogatstava kontinentalnog ruba, u većem ili manjem opsegu ograničiti slobodu plovidbe. More kao sredstvo prometa i more kao iskoristivi izvor bogatstva nisu nepomirljivi pojmovi; ali, da bi se izmirili ne smije se nijedno shvaćanje tjerati do skrajnosti« (str. 76).

»Ne bi bio neopravdan pesimizam, kad bi se izrazila bojazan, da presezanja na štetu slobode otvorenog mora, koja bi isprva bila bez posljedica ili uopće ne bi postojala u nekim vodama, postaju sve više i više ozbiljna i brojna, koliko bi industrijsko iskorišćivanje kontinentalnog ruba bivalo šire i opsežnije« (str. 86).

[2] Dokumenat A/CN. 4/SR 67, str. 24. Vidi naprijed VI, 4.

XVIII.

[1] Članak u Saturday Evening Post od 4. IV. 1946., naveden u Feithovu referatu za International Law Association, Report of the forty-third conference, str. 205.

[2] Prostor epikontinentalnog pojasa je veći od područja Sovjetskog Saveza, a dva i pol puta tako velik kao Sjedinjene Države.

SADRŽAJ

PRVA GLAVA
ČINJENICE

I. Uvod 5
II. Opis pojave. Nazivi i pojam 8
III. Stvarna podloga problema epikontinentalnog pojasa 13
IV. Prvi tragovi zahtjeva na epikontinentalni pojas 16
V. Suvremeni zahtjevi na epikontinentalni pojas 17
VI. Gospodarska pozadina opisanog razvoja 33
VII. Problem epikontinentalnog pojasa u znanosti 36

DRUGA GLAVA
PRAVNA ANALIZA

VIII. Domašaj jednostranih akata 43
IX. Potreba pravnog rješenja 48
X. Pitanje epikontinentalnog mora kao novog pojasa podvrgnutog vlasti obalnih država 49
XI. Pravna narav morskog dna i podzemlja 51
XII. Teorija susjedstva ili kontinuiteta 55
XIII. Mogućnost stvarnog vršenja vlasti 58

TREĆA GLAVA
POKUŠAJ RJEŠENJA

XIV. Temelj prava na epikontinentalni pojas 61
XV. Objekt vlasti 65
XVI. Sadržaj vlasti 71
XVII. Epikontinentalni pojas i sloboda mora 73
XVIII. Pogled na dalji razvoj 74

Dodatak 78
Résumé 80
Bilješke 91

Tehnička redakcija
Radoslava N. Horvata

Korekturu izvršio Dr. Ivan Esih

Štampano u tiskari Izdavačkog zavoda
Jugoslavenske akademije

Strojni slog V. Škaberna i B. Pešek

Prelom F. Mesaroš

Štampali B. Staroveški i M. Potočnjak

Uvezano u knjigovežnici Izdavačkog zavoda
Jugoslavenske akademije

Tehnička redakcija
Radoslava N. Horvata

Korekturu izvršio Dr. Ivan Esih

Štampano u tiskari Izdavačkog zavoda
Jugoslavenske akademije

Strojni slog V. Škaberna i B. Pešek

Prelom F. Mesaroš

Štampali B. Staroveški i M. Potočnjak

Uvezano u knjigovežnici Izdavačkog zavoda
Jugoslavenske akademije

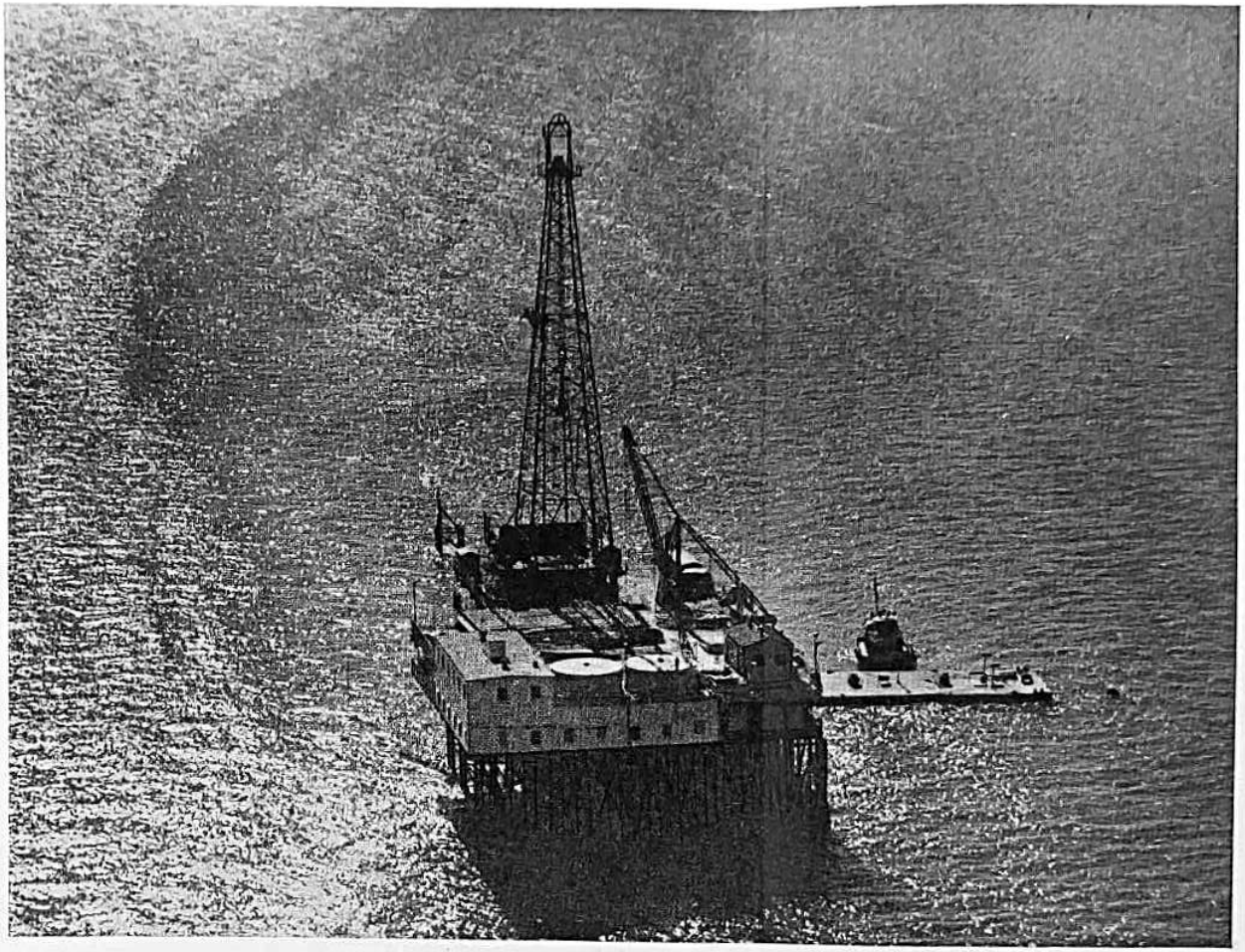

Standard Oil Co. (N. J.), foto Rotkin from UNATIONS

Naprava za bušenje Grand Isle br. 1, sedam milja od obale Louisiane. Gornja platforma (72 × 33 m) izdiže se 14 m nad morem, a dubina mora na tom mjestu je 15 m.

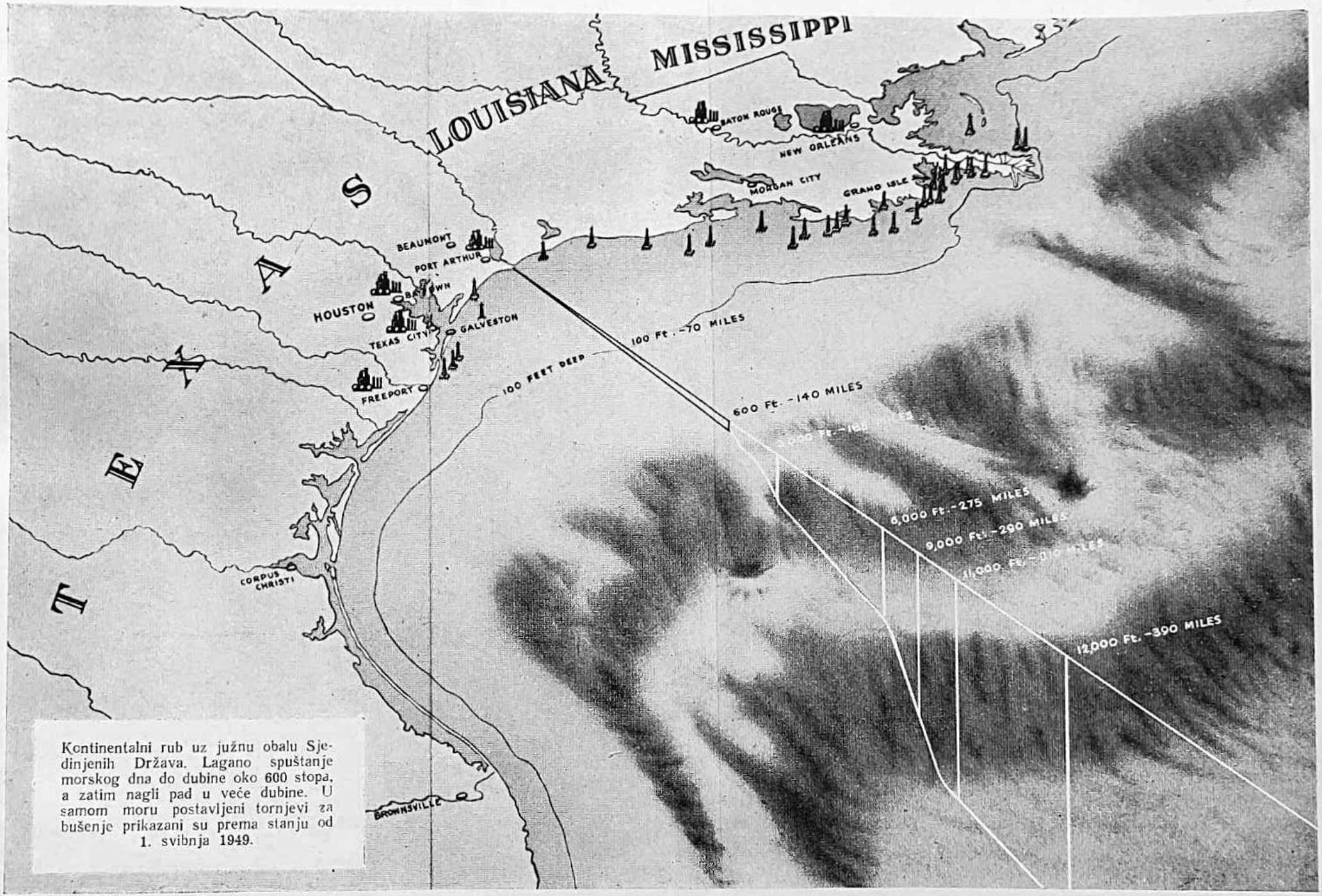

Kontinentalni rub uz južnu obalu Sjedinjenih Država. Lagano spuštanje morskog dna do dubine oko 600 stopa, a zatim nagli pad u veće dubine. U samom moru postavljeni tornjevi za bušenje prikazani su prema stanju od 1. svibnja 1949.

PROSTORI MORA S DUBINOM ISPOD 200 M.